YIL **21** SAYI **76** **2011/1**

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın
Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

Yayınlayan
Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
Yayın Komitesi
Sahibi Hasan Topal
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nilüfer Çınarlı Mutlu
Yayın Sekreteri Tuba Çakıroğlu Özerim
Grafik Tasarım Emre Çıkınoğlu
Grafik Uygulama Güler Özsakarya Ertan

Yayın Komitesi
H. İbrahim Alpaslan
T. Didem Akyol Altun
Erdal Onur Diktaş
Ebru Türkdamar Diktaş
Hikmet Gökmen
Güngör Kaftancı
Emel Kayın
Nezihat Köşklük
Seçkin Kutucu
Nilüfer Çınarlı Mutlu
İlker Özdel
Tuba Çakıroğlu Özerim
Hasan Topal
Gürhan Tümer
(Soyadına göre alfabetik)

Tarandığı Veritabanları
DAAI - Design and Applied Arts Index

Yayın Yeri
1456 Sokak No: 8/10 Alsancak İzmir
Tel: (232) 463 66 25 (pbx)
Faks: (232) 463 52 12
egemim@izmimod.org.tr
www.izmimod.org.tr

Akhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50
Aydın Temsilciliği: (0256) 213 25 27
Didim Temsilciliği: (0256) 811 57 74
Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91
Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07
Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83
Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73
Salihli Temsilciliği: (0236) 715 08 13
Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21
Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57
Alaşehir Oda Temsilcisi: (0236) 653 55 57
Aliağa Oda Temsilcisi: (0232) 616 33 37
Bergama Oda Temsilcisi: (0232) 633 28 71
Dikili Oda Temsilcisi: (0232) 673 34 45
Menemen Oda Temsilcisi: (0232) 832 90 32
Selçuk Oda Temsilcisi: (0232) 892 67 17
Soma Oda Temsilcisi: (0236) 613 61 63
Söke Oda Temsilcisi: (0256) 518 48 88
Tire Oda Temsilcisi: (0232) 511 17 66
Torbalı Oda Temsilcisi: (0232) 856 61 96

Yayın Koordinatörü Yasemin Keskin Enginöz

Teknik Hizmetler, Reklâm Pazarlama ve Basım Dağıtım
Yapı-Endüstri Merkezi
Fulya Mah. Yeşilçimen Sok. No: 12 / 430
(Polat Kulesi Yanı) 34394 Fulya / İstanbul
Tel: (0212) 266 70 70
Faks: (0212) 266 70 10
yayinpazarlama@yem.net
www.yem.net

Baskı
Mas Matbaacılık AŞ
Hamidiye Mahallesi Soğuksu Caddesi No: 3
34408 Kağıthane / İstanbul
Tel: (0212) 294 10 00
Faks: (0212) 294 90 80
www.masmat.com.tr
Baskı Tarihi: 25 Eylül 2010

Yayın Koşulları
•Gönderilecek yazılar 1600 sözcüğü geçmemelidir.
•Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orjinal fotoğraf, dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler, küçüldüklerinde okunabilir olmalıdır.
•Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir.
•Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur.
•Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

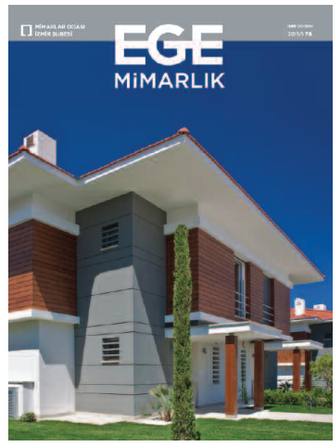

KAPAK **Mimarin Konut Sitesi**
FOTOĞRAF **Erdem Yıldırım**

BAŞYAZI **...2**

HABERLER **...4**

Bornova Belediyesi Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Mimari Proje Yarışması ...6

KENT GÜNDEMİ

Hasan Topal
Bornova Belediyesi Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Mimari Proje Yarışması Kolokyumu Ardından ...12

Şebnem Yücel Young
İzmir Büyükşehir Belediyesi Opera Binası Mimari Proje Yarışması Kolokyumu Ardından ...14

GÖRÜŞ

İlhan Tekeli
Daha İyi Kentler, Daha İyi Yaşamlar: Tasarımla Sürdürülebilirlik ...16

SÖYLEŞİ

Dürnev Atılgan
Amandus Sattler ile Söyleşi ...26

MAKALE

İnci Uzun, T. Didem Akyol Altun, Eylem Bal
İzmirli'nin İzmir'i: Kentlinin Belleğindeki Mekânsal Temsiller ...36

YAPI TANITIM

Özel Kılıç
Mimarin Konut Sitesi ...40

Boygar Özlen
Avni Demir Evleri ...44

YAYIN TANITIM **...48**

Ülke ve kent gündeminde sürekli yenilenen, değişen yasa ve yönetmelikler yer almakta... "Tabiat ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı" pek çok önemli tartışmayı doğurdu... Ülke gündeminde dış politikanın öne çıkartılmasıyla birlikte TBMM gündeminden eksik olmayan yağma yasalarında sıra "doğal sit alanları"nda... Çevre ve Orman Bakanlığı'nın öncülüğünde hazırlanan "Tabiatı ve Biyolojik Çeşitlililiği Koruma Kanunu Tasarısı"na göre Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Koruma Kurulları'nın doğal sitlerle ilgili yetkileri kaldırılarak bu alanlar Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlanıyor. "Doğal sit" kavramının da yasalardan tümüyle çıkartılmasını düzenleyen tasarıda, "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu"ndaki tüm "tabiat" sözcükleri ve bu deyimin yer aldığı tüm kurum isimleri iptal ediliyor...

Tasarıda, doğal alanlarda birden fazla koruma türü olamayacağı gerekçesiyle kimi "risk altındaki" orman alanlarının, orman hukukuna ek olarak doğal sit kararıyla da korunmasının önüne geçiliyor. Özellikle kentimizi ve bölgemizi çok ilgilendiren gelişmelere bu taslağın yasalaşmasıyla birlikte tanık olunacak gibi görünüyor...

Uzun bir süredir pilot illerde yürürlükte olan Yapı Denetim Yasası 1 Ocak 2011'den itibaren tüm ülkede yürürlüğe giriyor. Pek çok aksayan yönü bulunan, mimarlığı yok sayan yasanın tek çözüm gibi ülke geneline yaygınlaştırırlması pek çok sorunun yaygınlaştırılması anlamına geliyor kuşkusuz...

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin "İmar Yönetmeliği" değişiklik çalışmalarına yaz aylarında gerçekleştirdiğimiz katılımlı üye toplantılarıyla katkıda bulunmayı hedeflemiştik. Önümüzdeki günlerde gündemimizde "İBŞB Otopark Yönetmeliği" değişiklik çalışmaları yer alacak. Yine her hafta gerçekleşecek katılımlı toplantılarla yönetmelikte yaşanan sıkıntıları çözme ve çağdaş bir tasarım anlayışıyla önermelerde bulunma çalışmalarını sürdüreceğiz.

İzmir'i çağdaş, toplumla mimarlığın buluşacağı bir "Mimarlık Merkezi"ne kavuşturma çalışmalarımız sürüyor... Büyük bir heyecanla yürütülen çalışmalar kısa sürede merkezi hayata geçirmeyi hedefliyor...

Yeni yılın mutluluk, barış getirmesi dileğiyle...

YÖNETİM KURULU

ŞUBE'DEN

SAĞDA
Kızlarağası Hanı,
Fotomaraton 2010
Sergileme Ödülü
FOTOĞRAF **Özgür Akkavak**

EGE MİMARLIK'TAN

Kentimizde yakın dönemlerde açılan mimari proje yarışmaları, mimarlık ürünlerinin yarışmalarla elde edilmesini destekleyen Şubemiz tarafından, dergimizde de ele alınmaya çalışılıyor. Geçtiğimiz sayıda İzmir Büyükşehir Belediyesi Opera Binası Mimari Proje Yarışması'na yer verirken bu sayımızda da Bornova Belediyesi Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Mimari Proje Yarışması'nın kazananlarını haberler bölümünde sizlerle paylaşıyoruz.

Kent gündemi bölümünde Bornova Belediyesi Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Mimari Proje Yarışması'nın kolokyumu Hasan Topal tarafından ele alınırken, İzmir Büyükşehir Belediyesi Opera Binası Mimari Proje Yarışması'nın kolokyumu Şebnem Yücel Young tarafından irdeleniyor.

UIA tarafından belirlenen "Daha İyi Kentler, Daha İyi Yaşamlar: Tasarımla Sürdürülebilirlik" teması çerçevesinde Şubemiz tarafından düzenlenen Mimarlık Haftası etkinlikleri 4–10 Ekim 2010 tarihleri arasında, geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi yoğun bir katılımla gerçekleşti. Mimarlık Haftası'nın temasını Prof. Dr. İlhan Tekeli "Geleceğin Kentinin ve Kentsel Yaşamının Konuşulmasında Kavramların Yeterliliği ve Bu Tartışmaların Tasarım Konusunda Getirebileceği Yeni Anlayışlar" başlığı altında irdeledi. Söyleşiyi izleyemeyenler için dergimizin bu sayısında Tekeli'nin sunumuna yer veriyoruz. Yine Mimarlık Haftası kapsamında konuğumuz olan Amandus Sattler ile bir söyleşi gerçekleştiren Dürnev Atılgan, zaman içinde gelişen sürdürülebilirlik kavramı ve yeni bir sürdürülebilirlik için yeni estetik yaklaşımlar üzerine gelişen röportajda Amandus Sattler özelinde Almanya'nın sürdürülebilirlik kavramını nasıl algıladığını ve yapılı çevredeki yansımalarını irdeliyor.

İnci Uzun, T. Didem Akyol Altun ve Eylem Bal tarafından "İzmirli'nin İzmir'i: Kentlinin Belleğindeki Mekânsal Temsiller" başlığı altında kentler ve kentliler arasında birbirini yaratan, değiştiren, şekillendiren ve tanımlayan çift yönlü ilişki İzmir kenti ve İzmirliler özelinde ele alınıyor.

Bu sayımızın yapı tanıtım bölümünde ise Özel Kılıç'ın Çeşme'de yer alan geleneksel konut anlayışına farklı bir yorum kattığı Mimarin Konut Sitesini ve Boygar Özlen'in tonoz çatıları ile dikkat çeken Avni Demir Evleri'nin proje ve yapım sürecini sizlerle paylaşıyoruz.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle İyi okumalar...

YAYIN KOMİTESİ

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Tarafından Düzenlenen Mimarlık Haftası Etkinlikleri Bu Yıl da Yoğun Katılımla Gerçekleşti

MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ TARAFINDAN HER YIL DÜZENLENEN MİMARLIK HAFTASI ETKİNLİKLERİ 04-10 EKİM 2010 TARİHLERİ ARASINDA ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ'NDE GERÇEKLEŞTİ

Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından her yıl düzenlenen Mimarlık Haftası etkinlikleri 04 Ekim 2010 Pazartesi günü yapılan tören ile başladı. Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal UIA tarafından Dünya Mimarlık Günü'nün teması olarak seçilen "Daha İyi Kentler, Daha İyi Yaşamlar: Tasarımla Sürdürülebilirlik" temasına değindi. Temanın ilk ayağı olan daha iyi kentler, daha iyi yaşamlar bağlamında Avrupa Kentsel Şartı'nın özellikle dört maddesinden ve kentlerin sağlıklaştırılmasının öneminden söz etti. Tasarımla sürdürülebilirlik konusunda da mimarların ne denli aktif bir rol oynadığının altını çizdi. Topal son olarak etkiliğin gerçekleştirilmesinde emeği geçen herkese teşekkür etti.
Açılış konuşmasının ardından "Daha İyi Kentler, Daha İyi Yaşamlar: Tasarımla Sürdürülebilirlik" teması kapsamında düzenlenen Fotomaraton'da dereceye giren ve sergilemeye hak kazanan yarışmacılara ödülleri seçici kurul üyelerinden Mehmet Koştumoğlu tarafından verildi. Daha sonra İzmir Mimarlık Sergisi'nin ödül töreni gerçekleşti. Ödüle layık görülen Narlıdere Evi projesinden dolayı yapının mimarı Özel Kılıç'a ve işvereni Ersoy Vural'a plaketleri Şube Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal tarafından verildi. Meslekte 30. ve 50. yılını geride bırakan üyelerimiz için plaket töreni de ödül töreninin ardından gerçekleştirildi. Meslektaşlarımız plaketlerini Mimarlar Odası Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Ali Ekinci, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal, İzmir Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Akın Kazançoğlu ve Konak Belediyesi Meclis Üyesi Mustafa Dal'dan aldılar. Her yıl olduğu gibi bu yıl da mimarlık günü kokteyline yoğun bir ilgi vardı.
Mimarlık Haftası etkinlikleri çerçevesinden düzenlenen söyleşilerde; ülkemiz mimarlık ve planlama ortamının önemli isimlerinden İlhan Tekeli ile Ulusal Mimarlık Ödülü sahibi Mehmet Konuralp'in yanı sıra uygulamalarıyla ulusal ve uluslararası ortamda yer alan Seyhan Özdemir, BegümYazgan,

Kerem Yazgan, Kerem Erginoğlu, Hasan Çalışlar, Jose Maria Sanchez Garcia ve Amandus Sattler bizlerle birlikte oldu.
Atölye çalışmalarında ise; Serdar Bayram, Ahmet İğdirligil, Hikmet Gökmen, Burcu Gülay Taşçı ve Ali Okan Yılmaz çeşitli temalarda yürütücü olarak yer aldılar.
Bu yılki yapı gezilerimizde; Yaşar Üniversitesi Selçuk Yaşar Kampüsü ve Aytaş AŞ Merkez Yönetim Binası ve Lojistik Tesisleri ziyaret edilirken; Feyzal Özkaban tarafından İzmir kent merkezindeki Cumhuriyet dönemi mimarlık eserleri ve Emel Kayın tarafından İzmir Liman arkası bölgesinde yer alan endüstri yapıları gezildi. Alaçatı ve Çeşme gezisi de bu yıl düzenlenen gezilerimiz arasında yer aldı.
Açık Ofis etkinliği kapsamında diStudio Mimarlık Hizmetleri, Tantürk Mimarlık, Özdemir İnşaat, Mavi Design ve Aperta Mimarlık ofisleri ziyaret edildi.
Fim gösterimlerinde "Kentli Olmak" kısa film yarışmasından seçkiler, Triton'da Notlar, Mimarlık XX ve Slide-in hafta boyunca izlendi.
Bu yıl ilki düzenlenen İzmir Mimarlık Sergisi, Ulusal Mimarlık Sergisi, Kurucu ve Mimar: Emin Onat Sergisi, Güngör Kaftancı Mimarlığı Sergisi, Bunu İlk Düşünen Bir Mimardır Afişleri Sergisi, Çocuk ve Mimarlık Atölyeleri Sergisi, Öğrenci Projeleri Sergisi ve Fotoğraf Yarışması Sergisi kentin çeşitli noktalarında izleyici ile buluştu.

İzmir Mimarlık Sergisi ve Ödülleri Sonuçlandı

BU YIL İLKİ DÜZENLENEN İZMİR MİMARLIK SERGİSİ VE ÖDÜLÜ, MİMAR ÖZEL KILIÇ'IN "NARLIDERE EVİ" PROJESİNE VERİLDİ

Mimarlar Odası İzmir Şubesi, Şube etkinlik alanı olan İzmir, Aydın, Manisa ve Uşak kentlerinde mimarlık eyleminin tanıtılması, özendirilmesi, ödüllendirilmesi; mimarlığın kamuoyunun gündemine taşınması, mimarlık ürünlerinin belgelenmesi ve Şube-üye ilişkilerinin güçlendirilmesi amacıyla bu yıl ilk kez "İzmir Mimarlık Sergisi ve Ödülleri" programını düzenlemiştir. Programın gelenekselleşerek önümüzdeki dönemlerde de devam etmesi öngörülmektedir. Bu yıl seçici kurulunda Güngör Kaftancı, Ali Cengizkan, Tevfik Tozkoparan, Emre Arolat ve Boğaçhan Dündaralp'in yer aldığı sergi ve ödül programına 53 eser başvuruda bulunmuş, bunlardan 46 eser sergiye ve ödül programına alınmaya hak kazanmıştır.
Seçici Kurul değerlendirmesi sonucunda;

- "yakın çevresinin İzmir için ifade ettiği az katlı yalın banliyö kavramı ve değerlerinin farkında olarak, bu niteliğin sürdürülebilir kılınması için gerekli çabayı sarf ettiği anlaşılan,
- sergiye katılımında pafta düzeyinde kullandığı sade ve net dili de anlamlı bulunan,
- gerek çevresine uyumlu bir nitelik taşıyan düşük yoğunluklu yorumu, gerekse kitle kompozisyon becerisinin yüksekliğiyle takdir toplayan,
- kendi mekânını yansıtıp kurgulamada evrensel bir düzey yakalayan,
- iç-dış mekân ilişkilerinde düzeyli ve başarılı, iç mekân ölçek ve oranları ile kurgusunda çok olgun bulunan,
- kullanıcısının yapı ile yaratılan bu değerlerin farkında olmasıyla da güç kazanan bir değere sahip olan

Sonuç olarak; oturduğu arsa ile yakaladığı konumu değerlendirirken, kendi arayışını doğal çevre ile uyumlu kılabilmesi, yarattığı açık mekânların yapı ile uyumu, işlevsel kurguyu ve mekân çeşitliliğini üretirken eriştiği sadelik, bu kurguyu yapıya dönüştürürken kullandığı malzeme, ustalık ve temiz işçilikle eriştiği düzey göz önünde bulundurularak, 2010 İzmir Mimarlık Ödülü'ne mimar Özel Kılıç'ın Narlıdere Evi değer bulunmuştur.

Bornova Belediyesi Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Mimari Proje Yarışması

"BORNOVA BELEDİYESİ YEŞİLOVA HÖYÜĞÜ ZİYARETÇİ MERKEZİ" MİMARİ PROJESİNİN ELDE EDİLMESİ İŞİ 13/08/2004 TARİH VE 25552 SAYILI RESMİ GAZETE'DE YAYIMLANAN "MİMARLIK, PEYZAJ MİMARLIĞI, MÜHENDİSLİK, KENTSEL TASARIM PROJELERİ, ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA VE GÜZEL SANAT ESERLERİ YARIŞMA YÖNETMELİĞİ" KURALLARI ÇERÇEVESİNDE İZMİR BORNOVA BELEDİYE BAŞKANLIĞI TARAFINDAN YARIŞMAYA ÇIKARILMIŞTI. "BORNOVA BELEDİYESİ YEŞİLOVA HÖYÜĞÜ ZİYARETÇİ MERKEZİ" KONULU TASARIM GERÇEKLEŞTİRİLİRKEN, KÜLTÜR, SANAT, BİLİM VE ÇEVRE DEĞERLERİNİN REKABET YOLU İLE GELİŞTİRİLMESİNE, ÇOK SAYIDA SEÇENEKTEN EKONOMİK, İŞLEVSEL VE YENİLİKÇİ ÇÖZÜMLERİN SEÇİLMESİNE, MÜELLİFLERİNİN SAPTANMASINA VE GÜZEL SANATLARIN TEŞVİKİNE; AYRICA, İLGİLİ MESLEKLERİN GELİŞMESİNE, ETİK DEĞERLERİN YERLEŞMESİNE, ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ KAZANMALARINA UYGUN ORTAM SAĞLAMAK AMAÇLANMIŞTI. 63 PROJENİN DEĞERLENDİRİLMEYE ALINDIĞI YARIŞMANIN SONUCUNDA JÜRİ, 3 ÖDÜL VE 5 EŞDEĞER MANSİYON VERDİ.

Danışman Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Kamil Okyay SINDIR Bornova Belediye Başkanı
Yrd. Doç. Dr. Zafer DERİN Arkeolog (E.Ü)Yeşilova Höyüğü Kazı Başkanı
Serpil YASA Arkeolog İzmir 1 nolu K.T.V.K.B.K. Müdürü
Ümit TUNÇAĞ Başkanlık Kültür ve Sanat Danışmanı
Zerrin GENÇTÜRK Şehir Plancısı, Bornova Belediyesi Başkan Yardımcısı

Asil Jüri Üyeleri

Sinan OMACAN Y. Mimar
Yrd. Doç. Dr. Emel KAYIN Y. Mimar
Yrd. Doç. Dr. Erdem ERTEN Y. Mimar
Yrd. Doç. Dr. Zehra ERSOY Y. Mimar
Sermet PINAR İnş. Müh. Bornova Belediyesi Başkan Yardımcısı

Yedek Jüri Üyeleri

Arş. Gör. Halil İbrahim ALPASLAN Y. Mimar
Yrd. Doç. Dr. Hümeyra BİROL AKKURT Y. Mimar
Ali AYKUT İnş. Müh. Bornova Belediyesi Başkan Yardımcısı

Raportörler

Şule KÖK Mimar - Fen İşleri Müdürlüğü
Gonca BİLGİLİ Y. Mimar - İmar ve Şehircilik Müdürlüğü

Raportör Yardımcıları

Serdar Halil YILDIZ Mot. Teknr. - Fen İşleri Müdürlüğü

1. ÖDÜL

Evren BAŞBUĞ Y. Mimar, Umut BAŞBUĞ Mimar

DANIŞMAN

Seden Cinasal AVCI Mimar, Ramazan AVCI Mimar, Suzan BAHTİYAR Mimar, Özcan KAYGISIZ Mimar, Mahmut Atilla ESER İnş. Y. Müh.

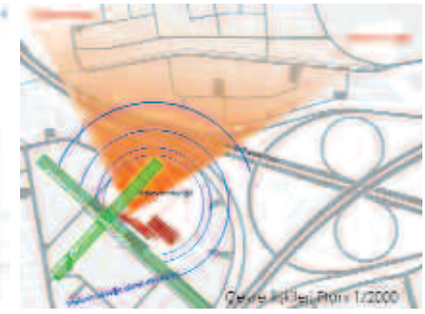

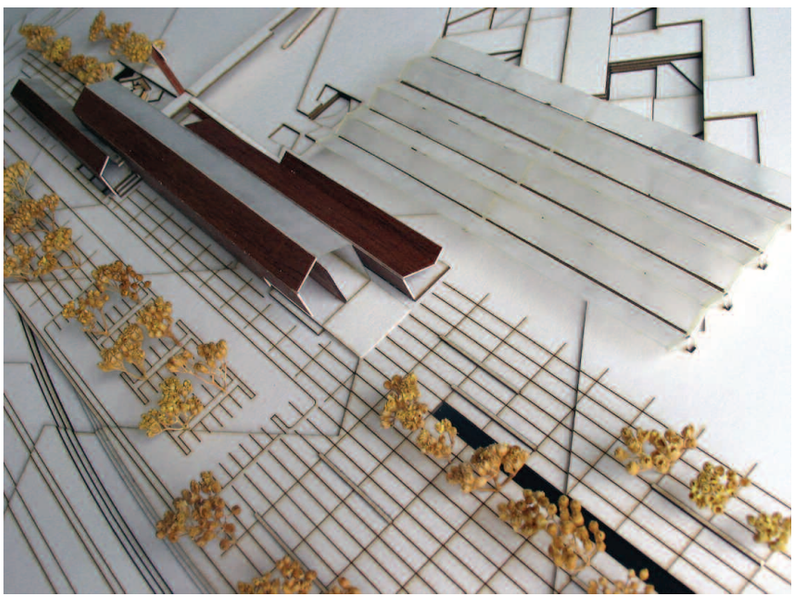

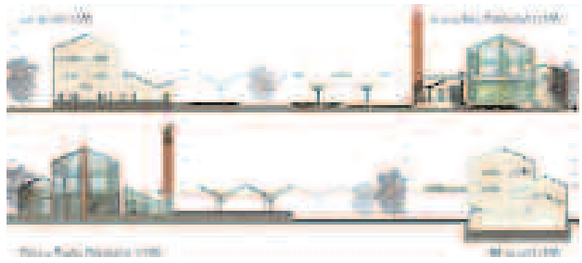

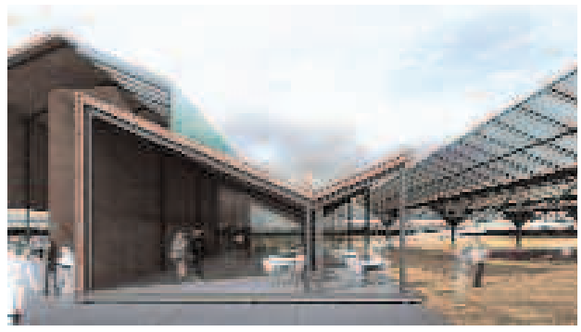

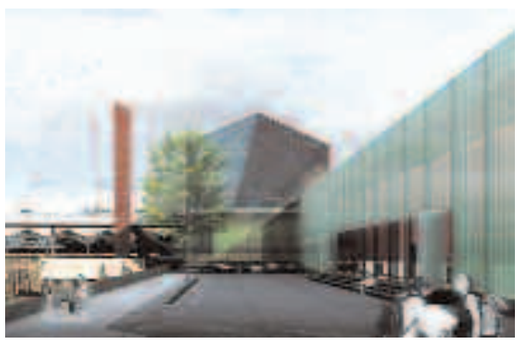

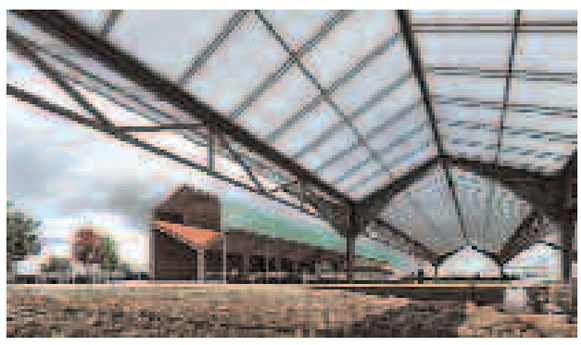

JÜRİ RAPORUNDAN Yapının ve programın, kent ile arkeolojik alan arasında tampon bölge tanımlayan bir duvar olarak kurgulanması, böylelikle sadece proje alanının değil arkeolojik alanın da kent içindeki duruşuna ait bir yorum ve nitelik getirmesi olumlu bulunmuştur. Bu temel tasarım düşüncesinin yapısal önerilere değin sürdürülerek kuzey ve güney cephelerinde karşıtlık ilişkisi kurulmuş olması ve strüktürel tavrın küçük değişikliklerle kazı alanında da tekrarlanma potansiyeli benimsenmiştir. Ziyaretçi merkezinin girişindeki çağrı metni ile örtüşen ve proje geneline yayılmış şiirsel yapı dili övgü almıştır. Jüri projeyi özellikle arkeolojik kazı alanı önünde katı bir engel oluşturma olasılığı ve endüstriyel çağrışımlarının arkeolojik alan ziyaretçi merkezine uygunluğu ve ölçeği açısından yoğun bir şekilde sorgulanmıştır. Bununla birlikte, jüri projenin kararlı tavrını bu noktada gerekli görmüş ve olumlamıştır.

2. ÖDÜL

Doğan Zafer ERTÜRK Y. Müh. Mimar, Kadir UYANIK Y. Mimar, Ali Kemal TERLEMEZ Mimar
Orkan Zeynel GÜZELCİ Mimar, Leon MİTRANİ Mimar

YARDIMCI EKİP

Ömer DURDU İç Mimarlık Öğrencisi, Sezgin TUFAN İç Mimarlık Öğrencisi

DANIŞMAN

Akın ÖNALP İnş. Y. Müh.

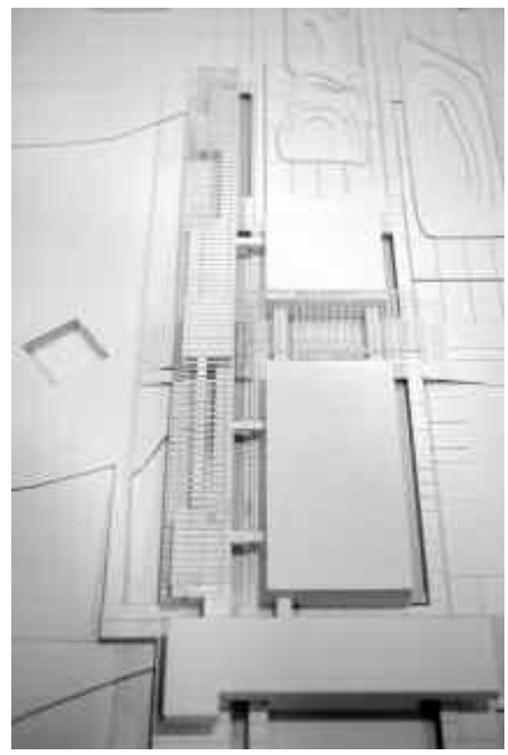

JÜRİ RAPORUNDAN A1 ve a3 alanı arasındaki bağlantıyı sağlamak adına yatay dolaşım elemanlarını kitleden kopartarak hem seyir terası hem de sokak olarak düzenleyen proje, programın diğer ögeleri arasında kurduğu üstün nitelikli mekânsal bağlantılarla dikkat çekmiştir. Yapının zeminden koparılması, hafif bir inşa sistemi ile tasarlanmış olması tasarımın arkeolojik alana yapılmış bir müdahale olduğu vurgusunu güçlendirirken, program elemanlarının hacim olarak birbirinden ayrılmasının da yardımıyla iklimsel avantajlar da yaratmaktadır. Dolaşım elemanlarının hacimler arasındaki boşlukları köprüleşerek geçmeleri bu boşlukların mekânsal deneyimini de güçlendirmektedir. Hem iç sokak hem de seyir terası olarak görev yapan uzun doğrusal kitle yapının kent içinde ve uzaktan algısını sağlama açısından kısmen başarılı bulunmuş, ama bu yatay kitlenin yapının kurumsal imgesini yaratma açısından yeterli olup olmadığı tartışılmıştır. Yapının parçalı kurgusunun yarattığı açık alanlar olumlu bulunurken, yapısal olarak da süren çoğulcu ve parçalı tavrın arkeolojik alanın gerektirdiği net ve kararlı karakteri oluşturmada zorlandığı gözlenmiştir.

3. ÖDÜL

Özgür BİNGÖL Y. Mimar, İlke BARKA Y. Mimar, Emre SAVGA Mimar, Tuba BİLGİÇ Mimar, Berna GÖL Y. Mimar,

YARDIMCI EKİP

Özgür ÖZER İç Mimar

DANIŞMAN

A. Günkut BARKA İnşaat Mühendisi

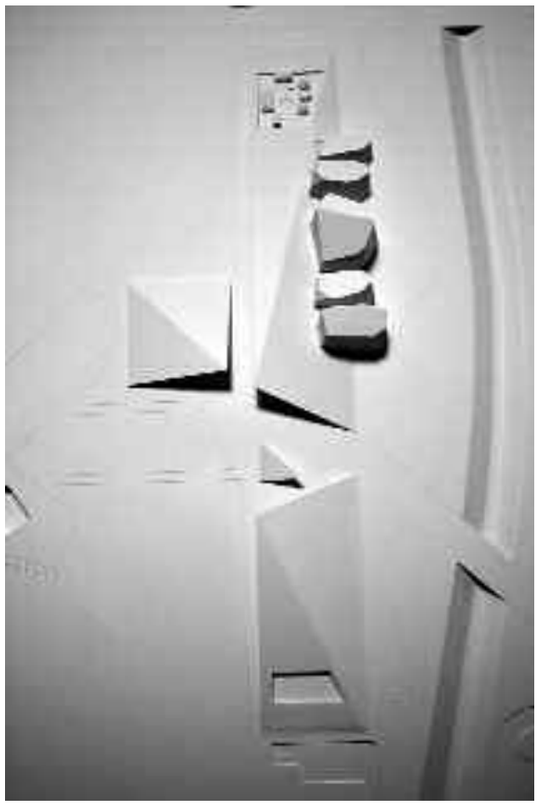

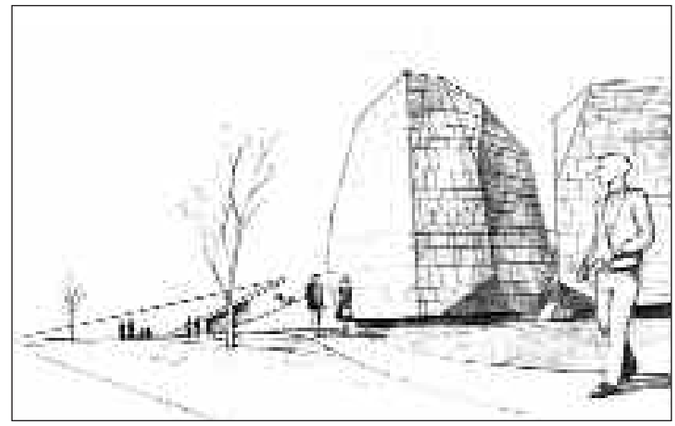

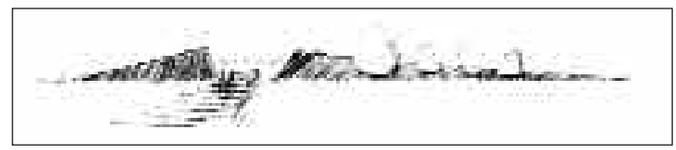

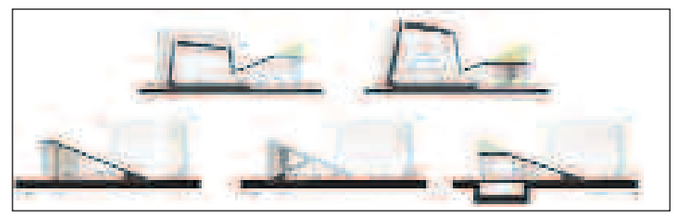

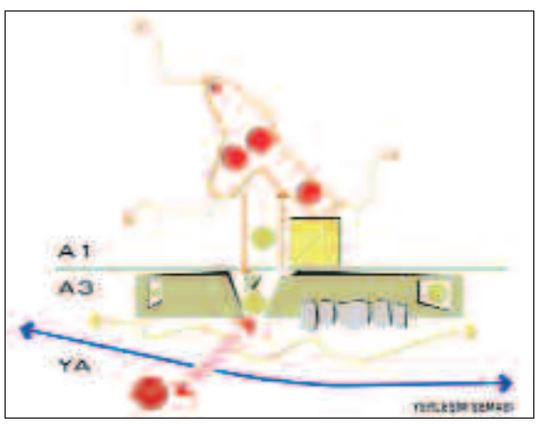

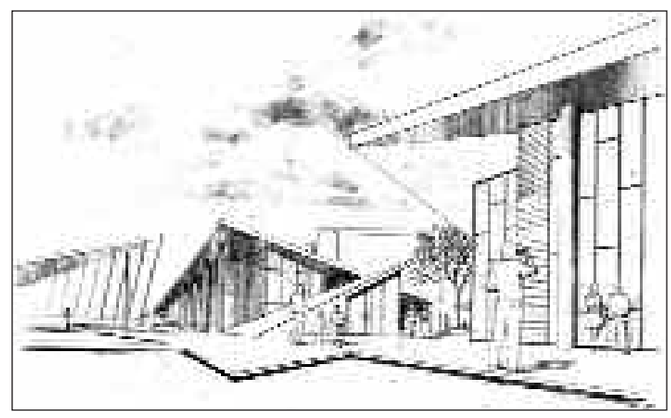

JÜRİ RAPORUNDAN Yapının ön plana çıkan imgesel boyutunun gerek yapı ölçeğinden gerek uzak plandan kuvvetli bir algı yaratması ve geçmişle kurduğu çağrışımlar övgüye değer bulunmuştur. Yeşil çatılı plakların arasında konumlanan "menhir"ler bağlama ilişkin güçlü bir vurgu yaparken, bu vurgunun iç mekân deneyimi olarak yeterli karşılığının bulunamaması eleştirilmiştir. Kalıcı sergi düzenin detaylandırılışı olumlu bulunmuş, ancak diğer "Menhirler" oluşturan program ögelerinin tasarımcı tarafından hangi kriterlere dayanılarak seçildiği anlaşılamamış ve program yorumu tartışmalı bulunmuştur. Yeşil katman ile örtülü kırık çatı plakları geometrisinin, altındaki plan düzeni ile ilişkisizliği nedeni ile iç mekân zenginliğine dönüşememiş olması eleştirilmiştir.

EŞDEĞER MANSİYON

A. Tamer BAŞBUĞ Mimar, Hasan ÖZBAY Y. Mimar, Aslı ÖZBAYY. Mimar, C. Baran İDİL Şehir Plancısı / Y. Müh. Mimar

YARDIMCI EKİP

Tuba TUNCALI, Deren UYSAL Öğrenci, Elif Suna AKŞIRAY Öğrenci, Pelin AYÇA

DANIŞMAN

Ergun DİNÇER İnş. Müh.

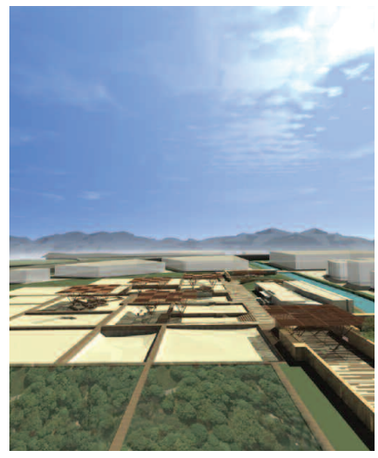

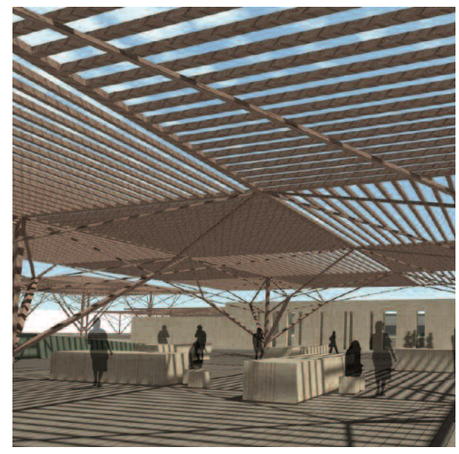

JÜRİ RAPORUNDAN Açık alandaki topoğrafya düzenlemeleri, alanı bütünlüklü ele alışı ve ziyaretçi merkezi program yorumu olumlu bulunmuştur. Kazı alanı, evi ve girişte tekrar eden saçakların alanın imgesine katkısı arkeolojik alanda yapılan bir proje olması nedeniyle dikkat çekici bulunmuştur. Kazı alanı ile proje alanı arasındaki alle düşüncesi olumlu değerlendirilmekle beraber kazı evinin ziyaretçi merkezinden tamamen izole edilmiş olması ve ziyaretçi otoparkının Manda Çayı üzerinde konumlandırılması eleştirilmiştir. Yapı karakterlerinin ve malzeme özelliklerinin yeterince işlenmiş olduğu görülmüştür.

EŞDEĞER MANSİYON

Ömer ÇAPARTI Y. Mimar

DANIŞMAN

Gökhan ÇETİN İnş. Müh.

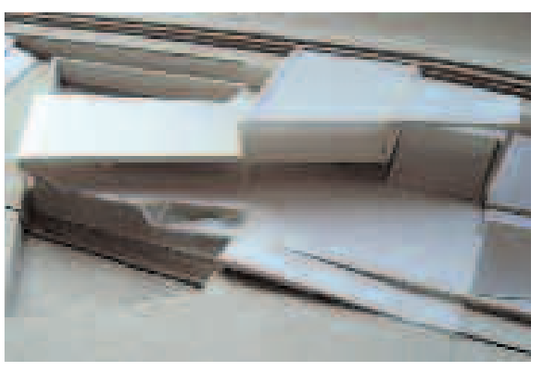

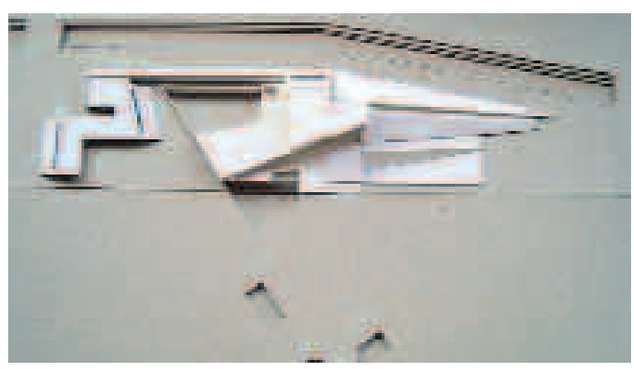

JÜRİ RAPORUNDAN Program değişik kotlara dağıtılarak çözülme çabası ve kütlenin arazi topoğrafyası ile bütünleşme niyeti, neolitik köy, - sergi mekânı – deneysel arkeoloji alanının birbiriyle ilişkilenme biçimi övgüye değer bulunmakla birlikte, kullanım karşılığı olmayan tanımsız dolgu alanların varlığı, kitle plastiğindeki tamamlanmamışlık, kazı evinin genel kitleden kopuk tariflenmiş olması ve toplantı salonu fuayesine erişim örneğinde olduğu gibi iç mekân çözümlerindeki eksiklikler dolayısıyla eleştirilmiştir.

EŞDEĞER MANSİYON

Murat AKSU Y. Mimar, Umut İYİGÜN Y. Mimar

YARDIMCI EKİP

Aycan İŞCAN Mimar, Osman NASKALİ Mimar, Yılmaz KÜRTÜNCÜ Mimar, Günay ÇALIŞKAN Tekniker, Burak SÜLÜNBAZ İç Mimar, Ezgi AK Y. Mimar, Özlem ÇATIK Mimar, Sevcan DÖNMEZ Öğrenci

DANIŞMAN

Mehmet İYİGÜN İnş. Müh.

JÜRİ RAPORUNDAN Yapının çatısını da oluşturan neolitik köye ve arkeolojik kazı alanının yüksekten seyrine de olanak veren ve kuleyle son bulan gezi güzergâhı fazla uzun olmakla beraber alana farklı bakış açıları getirmesi ve kamusal alan zenginliği oluşturması açısından olumlu bulunmuştur. Seyir kulesinin yapıyla bütünleşik imgesi projenin kamusal kimliği açısından övgüye değer, ölçeği hassas bulunmuştur. Kulenin kazı alanına uzak bulunması, neolitik köyün girişe ve kazı alanına uzak olması ve kazı evinin avlu etrafında çözülmüş olmasının değerli bulunması ile birlikte mahremiyeti konusunda sorular bulunduğu gözlenmiştir.

EŞDEĞER MANSİYON

İbrahim EYUP Mimar

YARDIMCI EKİP

Olcay OVALI EYUP Mimar

DANIŞMAN

Hakan ÇATALKAYA İnş. Müh.

JÜRİ RAPORUNDAN Alanın tamamını kontrol altına alma kaygısı, aynı mimari dilin alan boyunca devam etmesi, seçtiği yapı malzemeleri aracılığıyla kurduğu yere ilişkin bağlantılar, kitlelerin arasında yarattığı boşluklar, saçaklar ve gölgeli dış alanların yardımıyla oluşturduğu mekânsal deneyim övgüye değer bulunmuştur. Buna rağmen tasarımın net bir ana kurgusunun gözlenememesi programın simgesel ve kurumsal bir ifadesinin olması eleştirilmiştir.

EŞDEĞER MANSİYON

Gülenay ERDEM Y. Mimar, Fatma Tuğba OKCUOĞLU Mimar

YARDIMCI EKİP

Gözde DOĞRAMACILAR Mimar

DANIŞMAN

Mehmet Burak YILMAZ İnş. Müh., Kemal KARAKÖSE İnş. Müh.

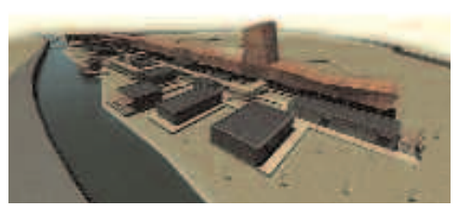

JÜRİ RAPORUNDAN Sergi kitlesini ve buna destek olan program elemanların farklı bir malzeme ve mekân diliyle A1 ve A3 alanlarının sınırında yükselterek ve geçirgen bir şekilde ele alması övgüye değer bulunmuş, zemine yerleştirilen tekil kitlelerin bağlayıcı bir tasarım kararı ile kontrol altına almamış olması eleştirilmiştir. Bu kütlelerin mimarisi vernaküler mimarlık dillerine öykünür bulunduğundan ve bu kütleleri bağlayan yaya yolları zeminden kopartılırken kitlelerin zemine dokunması kararı olumsuz bulunmuş, Manda Çayı'na yönelik müdahalesi sakıncalı görülmüştür.

Bornova Belediyesi Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Mimari Proje Yarışması Kolokyumu Ardından...

BORNOVA BELEDİYESİ YEŞİLOVA HÖYÜĞÜ ZİYARETÇİ MERKEZİ MİMARİ PROJE YARIŞMASI'NIN KOLOKYUMU 6 EKİM 2010 TARİHİNDE EGE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ'NDE GERÇEKLEŞTİ

Bornova Belediyesi'nce düzenlenen, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Mimari Proje Yarışması Kolokyumu 6 Ekim 2010 tarihinde Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu'nda 10.00 – 14.00 saatleri arasında yapıldı.

Kolokyum açılışında Bornova Belediye Başkanı Prof. Dr. Kamil Okyay Sındır yarışma sürecine yönelik bilgi vererek ve Bornova Belediyesi'nin kültür değerlerine verdiği önemi vurgulayarak, proje kapsamında çocuklara yönelik olarak, neolitik dönemi yaşatarak öğretileceği bir programı amaçladıklarını, alanın yarışma yöntemi ile tasarımını elde etmeyi önemsediklerini, kentlilik bilincinin geliştirilmesini, kent kimliğine katkıda bulunabilmeyi yarışma ile amaçladıklarını belirtti.

Yeşilova Höyüğü Kazı Başkanı Yard. Doç. Dr. Zafer Derin, Yeşilova Höyüğü'nün prehistorik yerleşim alanlarından biri olduğunu, MÖ. 6500 yıllarına tarihlenen bulguların elde edildiğini, höyüğün tarihi ve geliştirdikleri zaman yolculuğu projesi hakkında bilgi aktardı.

Kolokyum yöneticiliğine Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal önerildi. Katılımcılardan gelen, ödül töreninin öne alınması ve tartışmalara daha çok zaman kalması talebi kapsamında öncelikle ödül ve plaket töreni gerçekleştirildi.

Kolokyum yöneticisi Hasan Topal, İzmir'in kent ve kültür tarihi açısından çok önemli bir alan olan Yeşilova Höyüğü'ne verdikleri değer ve bu alana ilişkin projelerin elde edilmesinde mimari proje yarışmaları yöntemini seçmiş olmaları nedeniyle Bornova Belediye Başkanı'na teşekkür etti. Mimarlık yarışmalarının ülkemiz mimarlık düzeyini geliştirmeye katkı yapacak en öncelikli araçlardan biri olduğunu ve İzmir'de mimarlık yarışmalarının çoğaltılması dileğini belirtti. Yarışmaya katılan bütün müellif ve ekipleri kutladı, ödül grubuna seçilen ekipleri ayrıca kutladı. Jüri başkanına açıklama yapmak üzere söz verildi.

Jüri Başkanı Sinan Omacan; yarışma süreci hakkında açıklamalarda bulunarak, jürinin konuyu ele alışı ve projeye nasıl baktığını anlattı. Alanın kent merkezinde olması nedeniyle arkeolojik kazıların sürmesinin yanında, ziyaretçi merkezi ve zaman yolculuğu gibi işlevlerle desteklenmesi gerektiğini, şartnamenin bu doğrultuda elde edildiğini belirterek; yeni nesil arkeolojik kazı alanlarından biri olmasının hedeflendiğini vurguladı.

Jüri başkanının özet açıklamalarından sonra katılımcılara söz verildi. Deniz Güner, jürinin değerlendirme kriterlerinin neler olduğunu sordu. Jüri Başkanı Sinan Omacan; yarışma alanının yerine ilişkin değerlendirmenin önemli olduğunu, önerilen projenin o yere dair ne söylediğinin önemli olduğunu, sonrasında alt bileşenlerinin birbirleriyle ilişkilerinin çözümü ve bütün bunların materyalizasyon, tektonik ve strüktür olarak değerlendirilmesi olduğunu, jüri üyesi Erdem Ertem de, jürinin son turlarda değerlendirme aşamasında daha ayrıntılı mimari çözümleri de değerlendirdiğini belirtti.

Boygar Özlen; yarışmacılardan istenen 1/100 ölçeğin projenin okunmasını zorlaştırdığını düşündüğünü, yarışmacı için de zor bir durum yarattığını, proje teslim tarihinin tatilden hemen sonra olmasını eleştirdiğini, soru sorma tarihinin iyi ayarlanmadığını düşündüğünü, bu nedenlerin olmaması halinde yarışmaya katılımın artabileceğini de belirterek jüriye bunlara katılıp katılmadıklarını sordu. Jüri başkanı Sinan Omacan; 1/200 ölçekli projelerin şema mimarlığı olarak kalabilme riskini belirterek mimarlığın ölçeğinin olmadığına değindi. Bu proje özelinde 3 cm'lik arkeolojik nesneler olduğunu, alanın çevresinde yeni yapılaşmanın da yer aldığını bu nedenlerle 1/200 ölçeğin yeterli olamayacağını belirterek 1/100 ölçek üzerinde düşünülmüş olmasının ayrıca materyalizasyon, tektonik ve strüktür üzerinde düşünülmesini sağladığı için önemli bulduğunu vurguladı.

Jüri üyesi erdem Erten; 1/100 ölçeğin daha kolay ve daha net okunduğunu, ancak yarışmacılar açısından maliyet konusunda olumsuz olabileceğini, soru cevapların zamanlamasının da Yarışmalar Yönetmeliği'ne uygun olduğunu belirtti.

Jüri üyesi Emel Kayın; neolitik köyün önemine değinerek geçişlerin ve birleşimlerin açık bir şekilde ifade edilebilmesi için 1/100 ölçeğin seçildiğini belirtti. Projelerde birkaç farklı yaklaşımın olduğunu, bunların; kendi düzenini kuran projeler ve kontrast bir tavır izleyen projeler olduğunu ifade etti. Kolokyum katılımcılarından Adnan Kaplan; alanda dört katmanın söz konusu olduğunu, neolitik köyün temel olgu olduğunu ve ona odaklanılmasının söz konusu olduğunu belirterek, yarışma alanı önünden kuru bir dere yatağı geçtiğini ve projede su ögesinin önemli olduğu mesajını verdiği izlenimi üzerine jürinin ne düşündüğünü sordu.

Jüri üyesi Erdem Erten; tüm projelerin neolitik köye odaklanması gerekiyor gibi bir jüri duruşunun olmadığını, su konusunda da şartnameye ayrıca bir şeyler koymaya gerek duymadıklarını, jüri üyesi Zehra

Ersoy; suyun empoze edilmediğini, jüri üyesi Emel Kayın; alanın kazısı bitmiş bir alan olmadığını, kazının devam ettiğini, herhangi bir girdiyi projeye aldıklarında bu çalışmanın devam edeceğinin bilinmesi gerektiğini ve alanın bir park olmadığını, jüri üyesi Sermet Pınar; derenin yırtılıp suyun içeriye alınmasının teknik açıdan mümkün olmadığını belirttiler.

Katılımcılardan Yurdanur Şenoğlu; yarışma yöntemiyle yapı elde etme çabasını kutladığını, yarışmada ödül alanların aynı konsepti, bakışı, düşünceyi yansıtmış gibi gördüğünü, farklı düşünceleri de değerlendirmeye almak açısından aykırı projelerin de mansiyon grubuna alınmasının daha doğru olacağını düşündüğünü iletti. Bu soruya, jüri üyesi Erdem Erten; ödüllerin üçünün de farklı kavramsal çeşitlilik içerdiğini, mansiyonlarda da bu çeşitliliğin devam ettiğini belirterek yanıt verdi. Jürinin çeşitlilik aradığını ancak monümental bir yapılaşmanın jüri tarafından takdir görmediğini, satınalma vermek istediklerini ancak bütçenin böyle bir öngörüsü olmadığı için aykırılıkları ödüllendiremediklerini belirtti.

Katılımcılardan Samet Cansız; burasının bir landmark ve jüride farklı disiplinlerden insanlar göremediğini belirterek, jüri tarafından buranın bir park olmadığının söylendiğini ancak kazılar bir gün tamamlandığında alanın bir park haline dönüşeceğini, jürinin gelecekte bunun olacağını düşünüp, bunun bir girdi olarak alınıp alınmadığını sordu. Jüri üyesi Emel Kayın; kültürel peyzajın, ören yeri peyzajının, peyzaj düzenlemelerinden çok farklı olduğunu, buradaki tasarımın alanın deneyimlenmesini ve kazı bittikten sonra da bu şekilde kullanılmasını öngördüğünü, yarışmada farklı disiplinler konusunun jüri tarafından yönetmeliğe uygun şekilde hazırlandığını belirtti.

Kolokyum yöneticisi Hasan Topal; jürinin farklı disiplinlerden oluşturulması konusunun bu kolokyumun değil, yarışmalar düzeni ve yönetmelik bağlamında ayrı bir tartışma konusu ve gündemi olarak ele alınmasının doğru olacağını ifade etti.

Jüri üyesi Erdem Erten; kişisel görüşü olduğunu belirterek, disiplinlerarası ayrımın mimarlığı zedelediğini, yarışma süresinde Peyzaj Mimarları Odası'nın dava açmakla tehdit ettiğini, ayrıca peyzaj mimarlarının yarışmaya girmesini engelleyici bir durum olmadığını, sadece ekip başı olamadıklarını, Yarışmalar Yönetmeliği'nin bu şekilde olduğunu, bu konuda Peyzaj Mimarları ve İç Mimarlar Odaları'nın tutumlarının doğru olmadığını düşündüğünü ifade etti.

Bornova Belediye Başkanı Kamil Okyay Sındır; Peyzaj Mimarları Odası'ndan gelen yazı hakkında bilgi vererek, yazıyı ve eleştirileri çok önemsediğini ancak peyzaj mimarlarının yarışmaya girmelerinde bir engel oluşmadığı için yarışmaya devam edildiğini, dışlanmışlık ve peyzaj mimarları adına bir tecavüz ve müdahale olmadığını ifade etti.

Katılımcılardan Müge Üge; birinci seçilen proje ile ilgili görüşlerini belirterek, Yeşilova Höyüğü'nün yaklaşık 8500 yıl öncesini temsil ettiğini, yaratılan mekânın da burası ile ilintili olması gerektiğini, cam yerine başka bir malzeme ya da hangar yerine başka bir yapı şekli olabilirdi diyerek eleştiride bulundu.

Jüri üyesi Emel Kayın; ilintili olmasın diye bir şey demediğini, ama olmasa da olabileceğini, ilinti yerine iletişim kelimesinin kullanılmasının daha doğru olacağını, ikinci olan projenin daha yumuşak bir iletişim kuruyor olduğunu, tarihi yapılarda benzeşim daha çok tercih ediliyor ama olması gereken budur denemeyeceğini, birinci olan projenin deneyimlenerek anlaşılabilecek bir yapı olacağını belirtti.

Katılımcılardan Banu Aydın; bu alanda her şey yeraltında ve simge yapı olmasının daha uyumluluk ve dengeleyici bir tavır olacağını, birinci olan projenin Alsancak'taki sanayi yapılarına göndermesi olup olmadığını da merak ettiğini belirtti.

Jüri Başkanı Sinan Omacan; "Birinci olan projede yapı, kent ile alan arasında bir zon, ara bölge olarak duruyor ve yapıyı bir duvar olarak tanımlıyor. Bu yapıya 1/200 olarak bakarsak endüstri yapısı, ama 1/100 ölçekte bakarsak değil" şeklinde yanıtladı.

Katılımcılardan Ülkü İnceköse; şartnamede görsel, fiziksel bir bütünlük arandığının net olmadığını, bunun dışında ölçek konusunda jürinin söylediklerine pek katılmadığını belirtti. Jüri üyesi Erdem Erten; alanın tamamının bütünlük içinde olmasının şart olmadığını ama bir iletişiminin olmasının gerekliliğini vurgulayarak, birinci projenin; "durun, bizim yapımıza girin ve yarı şeffaf alandan geçmişe bakın", mesajını verdiğini ifade etti.

Katılımcılardan Adnan Kaplan; tarihsel ilişkinin projede nasıl yer bulduğunu sordu. Jüri başkanı Sinan Omacan; yapının temel sorusunun bu olduğunu ifade etti.

Birinci ödülü alan proje ekibinin ekip başı Evren Başbuğ; projenin net olduğunu, akıllarında olanı yansıttıklarını düşündüğünü, kendilerini 8500 yıllık bir dönemle yarışacak düzeyde görmediklerini, ekibin içine sinen bir proje olduğunu ve gerçekleşmesini umduklarını ifade etti.

Jüri üyesi Erdem Erten; yarışmaya katılımın 66'da kalmasının (değerlendirmeye 63 proje alınmıştır) üzücü olabileceğini ancak aynı dönemde Opera ve ODTÜ yarışmalarının da olduğunu belirterek herkese teşekkür ettiklerini ifade etti.

Jüri başkanı Sinan Omacan; arkeolojik bir kazı alanının kamusal alana dönüştürülmesi açısından hem arkeoloji camiası hem de Bornova için öncü bir proje olduğunu düşündüğünü ve projenin en kısa sürede gerçekleşmesi dileğini belirtti.

Kolokyum yöneticisi Hasan Topal, kolokyum katılımcılarına, soru ve görüşleriyle, eleştirileriyle katkıda bulunanlara ve jüri üyelerine teşekkür ederek kolokyum toplantısını bitirdi. Kolokyum kokteyl ile sona erdi.

Hasan Topal, Mimar

İzmir Büyükşehir Belediyesi Opera Binası Mimari Proje Yarışması Kolokyumu Ardından...

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ OPERA BİNASI MİMARİ PROJE YARIŞMASI'NIN KOLOKYUMU 26 EYLÜL 2010 TARİHİNDE AHMED ADNAN SAYGUN SANAT MERKEZİ'NDE GERÇEKLEŞTİ

İzmir Büyükşehir Belediyesi Opera Binası Mimari Proje Yarışması'nın kolokyumu, başta jüri başkanı Abdi Güzer ve jüri üyeleri Muzaffer Tuncağ, Emre Arolat, Haydar Karabey, Semra Uygur ve Hikmet Gökmen olmak üzere, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu, bu yarışmaya ilgi gösteren mimarlar ve İzmirlilerin katılımı ile 26 Eylül 2010 tarihinde Adnan Saygun Sanat Merkezi'nde gerçekleşti.

Yoğun bir ilginin olduğu kolokyum, soru ve yorumların azlığı nedeniyle beklenenin altında bir tartışma ortamında geçti. Sadece İzmir için değil, Türkiye için de çok önemli olan bu proje yarışmasının kolokyumunun bu kadar az yorumlu ve sorulu geçmesinin birinci seçilen projenin herkes tarafından beğenilmesi mi, jürinin ve kolokyum başkanının (bendeniz) tartışmaya açık bir tavır sergilememesi mi, mimarların bir projeye dair düşüncelerini yazılı ya da sözel aktarımından çok çizerek sunmayı tercih etmesi mi ya da "olan olmuş zaten" diyen daha kaderci bir yaklaşımın genel olarak kabulünden mi kaynaklandığı çok da anlaşılamadı.

Kolokyum, Abdi Güzer'in İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne özelleşmiş kültür projelerini programlarının önüne almaları, bu tür projelere yarışma yoluyla ulaşmayı seçtikleri ve yarışma sürecinin sorunsuz geçmesine katkılarından dolayı teşekkür etmesi ile başladı. Güzer, jürinin her projeyi program çözümü kadar simge yapı olarak İzmir'e sağlayacağı katkılar, yakın çevresini dönüştürme ve etkileme potansiyeli ile kentle bütünleşme, süreklilik oluşturma biçimlerini ön planda tutarak, çok boyutlu bir şekilde değerlendirdiğini belirtti. Bu değerlendirme sonucunda Teğet Mimarlık'a ait projenin, yarışmada derece alan diğer projelerin aksine, "oy birliği" ile birinci seçildiğini açıkladı.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına söz alan Hasan Topal, İzmir'in yaşayanı, mimar ve oda başkanı olarak jüriye ve yarışmaya katılanlara teşekkürlerini sunduktan sonra, yarışmaların artması yönündeki dileğini iletti. Hasan Topal'dan sonra söz alan İzmir Devlet Opera ve Balesi Müdürü Aytül Büyüksaraç da 28. yılını kutlayan İzmir Opera ve Balesi'nin 30. yıllarına yeni binasında girmeyi heyecanla beklediklerini belirterek yarışmada emeği geçenlere ve kendilerini destekleyen İzmirlilere teşekkürlerini sundu.

Kolokyumda birinci olan proje ile ilgili sorular üç noktaya odaklandı. Şahsuvar Talay ve Uğur Karamanoğlu'nun sorularının oluşturduğu ilk grup opera yarışması için seçilen yere dairdi. Talay, operanın "ikinci sınıf kooperatif binalarının fon yaptığı" bu arsada değil de denizle daha ilişkili, "Sydney Opera Binası ile yarışabilecek" bir yerde neden yapılmadığını sorgularken, benzer bir şekilde Karamanoğlu da yarışma arazisinin komşusu olan Sports International binasının konumu ve denize yakınlığına karşın opera binasının "bir kenara itilmişliği"ni eleştirdi. Abdi Güzer, yerel yönetimlerin arsa bulma ve değerlendirme imkânlarının sınırsız olmadığını hatırlatarak jürinin bu arazi için büyük endişe taşımadığını iletti. Bu arazinin büyüklük açısından uygun olduğunu belirterek yakın çevresini dönüştürme potansiyeline sahip bir "jenerator" yapı olarak operanın dönüşmesi istenen ya da beklenen bir yerde konumlanmasının da verilen mimari problemin bir parçası olduğunu ekledi.

İkinci soru başlığı olarak karşımıza çıkan mesele benzerlik ile ilgiliydi. Fikret Okutucu'nun kolokyuma katılamayan Mustafa Kandil adına ilettiği soru, birinci olan projenin Oslo Opera Binası ile "gereksiz benzerliği"nin sorgulanması üzerineydi. Jüri üyesi Emre Arolat'ın "jüri bu projeyi Oslo Opera Binası'na benzetmiyor" açıklaması salonda gülüşmelere neden olurken Arolat benzetme meselesinin önemli bir konu olduğuna dikkat çekerek "bir şeylerin bu kadar kolay benzetilmesini mimarlık ortamının bir problemi" olarak gördüğünü ifade etti. Arolat'ın bu sözleri bu sefer de salondan alkış topladı. Salondaki seyircilerin birbiriyle çelişen bu abartılı tepkilerine bakarak Arolat'ın saptamasının yerinde olduğunu düşünüyor ve "benzerlik" ya da "özgünlük" konusunun, opera binasının özelinde değil, genel olarak mimarlık ortamımızda tartışmaya açılması gerektiğini düşünüyorum.

Üçüncü soru başlığı Cem Açıkkol'un ikinci soru başlığıyla bağlantılı olarak sorduğu İzmir'in iklimi ve arazinin özellikleri nedeniyle birinci projede problem olabileceğini düşündüğü noktalarla ilgiliydi. Açıkkol, opera binasının üzerinde yürünülen geniş çatısının Oslo'nun aksine yazları sıcak

ve rutubetli, kışları da yağışlı olan İzmir'de nasıl kullanılabileceğini sordu. Açıkkol bu sorusuyla iki projeyi birbirine benzettiğini fakat gördüğü problemlerin bu benzerlikten ziyade onların proje arazisine uygunluğu olduğunu da dile getirmiş oluyordu. Arazi ile ilgili başka bir problem olarak da -6.00 m. kotunda yer alan atölyelere işaret eden Açıkkol, ciddi su probleminin baş göstereceği, bu kottaki inşaat problemlerine ek olarak bu kota inen yol eğiminin tırların kullanımına uygun olmadığına dikkat çekti.

Abdi Güzer, Açıkkol'un ilk sorusuna bu yapıyı çatılı bir yapı olarak değil, "topoğrafyayı bina ile bütünleştiren, süreklilik kazandıran" bir elemana sahip bir yapı olarak gördüğünü belirterek yanıt verdi. Bu yapının seçiminde en üst katta çatıya çıkılıp çıkılmamasının önemli bir rol oynamadığına değinen Güzer, projenin seçiminde yeşil alan ve yapı arasındaki şeffaf bütünleşme, fuayenin açık alanla ilişkisi ve önde tasarlanan kentsel alanın çok daha önemli rol oynadığını vurguladı. Kot ile ilgili olan problemlerin çözülebileceğini belirten Güzer, opera gibi şehir için önemli bir kültür ve prestij yapısının bu konuda harcama yapmayı gerektirecek bir yapı olduğunu düşündüğünü dile getirerek sözlerini bağladı. Semra Uygur da bu yapının zaten çatısı olmaması gereken bir yapı olduğunu düşündüğünü söyledi. Bu yapının "etrafıyla aynı dili kullanmayıp kendi dilini çok iyi ifade eden, önündeki yolla ilişkilerini kurgulayan; kentin gerçeği olan otomobilden kaçmayan, yayayı da özgür bırakan" bir yapı olarak öne çıktığını belirtti. Üst kattaki teras/çatının kullanılmadığı takdirde yapının kullanım değerinden bir şey kaybetmediğini ifade eden Uygur, bir üst kültür yapısı olan operanın daha fazla kişi tarafından kullanılabilmesini sağlama çabasının birinci olan projeyi öne çıkarttığını söyledi. Uygur ve Güzer'in açıklamaları Açıkkol'un sorularını tam olarak yanıtlamayarak aslında bahsi geçen problemlerin varlığını kabul ederken, jürinin bu problemleri ya önemsiz gördüklerini ya da çözülebilir olduğunu düşündüklerini gösteriyordu. Diğer bir deyişle çatı konusunda çözüm çatıya çıkılmaması olarak verilirken, -6.00 m. kotu için de böyle bir ihtiyacın farkında olduklarını ve ne gerekiyorsa harcanması gerektiğini düşündüklerini belirtiyorlardı.

Kolokyumda tartışılan diğer konular Emel Kayın'ın dile getirdiği bu ve benzeri projeler "kentsel olarak ne yapıyor?" ve "kentin gelecekteki kültürel yapı projelerine nasıl yön verebilirler?" gibi sorulardı. Özellikle liman arkası bölgesinin zamanında kültürel yapılar için düşünüldüğünü hatırlatan Kayın'dan sonra söz alan mimar ve şehir plancısı Haydar Karabey "bazı yerler de yarına kalsın" diyerek esas problemin inşa edilmeyenlerden ziyade inşa edilenler olduğunu hatırlattı. Daha önce kolokyumda dillendirilen kıyılarda bir şey inşa edememe şikâyetlerinin de kendisini rahatsız ettiğini belirten Karabey, "bir süre daha kıyılara bir şey yapmamaya özen gösterelim" dedi.

Başka bir konu da Emre Ergül'ün birinci seçilen projenin "güçlü bir soluğu ve ruhu" olmayan "bina gibi bina" olmasının kendisini hayal kırıklığına uğrattığını bildirmesi üzerine açıldı. Emre Arolat'ın "böyle bir proje var mıydı?" sorusunu cevaplamak yerine, eğer durum böyleyse bunun son derece düşündürücü olduğunu belirten Ergül "Türk aydınının belki de ütopyası yoktur" diyerek sözlerini noktaladı. Ergül'ün sözlerine karşılık kendisinin birinci olan projeyi en az binaya benzeyen, "topoğrafya parçası gibi duran" bir proje olarak gördüğünü belirten Arolat, operanın sorgulandığı projelerin de var olduğunu, bunların da değerlendirmede öne çıktıklarını belirtti.

Boygar Özlen'in Belediye Başkanı tarafından cevaplanmasını beklediği yapının bütçe programına dair sorusu daha sonra söz alan Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu tarafından cevaplandı. Daha önceki arazi seçimine yönelik soruları da yanıtlamak isteyen Kocaoğlu, alanın hem opera projesi için uygun olduğuna hem de proje ve düzenlemelerle denize açılıp körfeze hâkim olabileceğine inandıklarını belirtti. Operanın harcama bütçesinin programlarında olduğunu belirten Kocaoğlu "kültür ve sanat kenti İzmir" hedefine yürümek için "metro kadar opera da lazım" sloganıyla hareket ettiklerini ifade etti. Projenin tamamlanmasının bir seneyi alması ve ihale sürecinin de altı ay sürmesi halinde, en iyi ihtimalle, 2012 yılının altıncı ayında operanın temelinin atılabileceğini belirtti. "Opera binasını yapmaya muktedir" bir belediye olduklarını katılımcılarla paylaşan Kocaoğlu, yarışmaya katılanlara teşekkür etti.

Kolokyumda son sözü birinci olan ekipten Mehmet Kütükçüoğlu ve Ertuğ Uçar aldılar. Kütükçüoğlu, takım arkadaşlarına teşekkür ederek "niyeti, jürisi ve konusu"na göre bir yarışmaya girmeye karar verdiklerini ve içten inanarak proje ürettiklerini belirtti. Uçar da yarışmaları "tarifli probleme kolektif çözüm arama çabası, bir antrenman sahası", olarak gördüğünü belirterek böyle yoğun katılımlı bir yarışmaya katılmaktan mutluluk duyduğunu belirtti. Yarışmada derece alan ve emeği geçenlere ödül ve plaketlerinin verilmesinin ardından İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği kokteyl ile kolokyum sona erdi. İzmirlilerin Karşıyaka'da opera binalarına en kısa zamanda kavuşmaları dileğiyle...

Şebnem Yücel Young, Yrd. Doç. Dr. İYTE Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Daha İyi Kentler, Daha İyi Yaşamlar: Tasarımla Sürdürülebilirlik

MİMARLIK HAFTASI ETKİNLİKLERİ KAPSAMINDA İLHAN TEKELİ GELECEĞİN KENTİNİN VE KENTSEL YAŞAMININ KONUŞULMASINDA KAVRAMLARIN YETERLİLİĞİ VE BU TARTIŞMALARIN TASARIM KONUSUNDA GETİREBİLECEĞİ YENİ ANLAYIŞLARI İRDELEDİ

İlhan Tekeli

İlhan Tekeli
FOTOĞRAF **Mehmet Yasa**

Mimarlar Odası İzmir Şubesi 2010 yılı Mimarlık Haftası için "Daha İyi Kentler, Daha İyi Yaşamlar: Tasarımla Sürdürülebilirlik" temasını seçtiğini bildirerek bir çerçeve bildiri sunmamı istedi. Ben de İzmir'den gelen bu öneriyi kabul ettim. Böyle çok geniş bir alanda sürdürülecek tartışmalara, açıklığını yitirmeyen bir çerçeve oluşturmak için başlangıçta bir sistematik kurmak gerekir. Bu nedenle tartışmalara girişmeden önce bu konuşmada izleyeceğim güzergâhı sizinle paylaşacağım.

Günümüzdekinden daha iyi bir kent ya da kentsel yaşam kalıbı üzerinde konuşabilmek için öncelikle günümüz kentinin ya da yaşam kalıplarının eleştirel bir betimlemesinden başlamak yerinde olur. Söylediklerimin soyutta kalmayarak somutta anlam kazanabilmesi için bu yaklaşım yararlı olacaktır. Böyle bir betimlemeyi yaparken büyük kentler ve özellikle de İstanbul'daki son on yıllık eğilimler üzerinde duracağım. Kentlerin oluşumunda ve yaşam kalıplarında yaşanan gelişmeler ilk kez ve en açık şekilde kendilerini büyük kentlerde gösterirler. Bu nedenle kent araştırmacıları ya da plancıları gözlerini büyük kentlere dikerler. Büyük kentler onların laboratuvarı yerine geçer.

Bu gelişmeleri ana nitelikleriyle ortaya koyduktan sonra bunların eleştirilmesine dayanarak, daha iyinin nasıl geliştirilebileceği konusunda bir şey söyleyebilmek için, önceden bir eleştiri çerçevesinin kurulmuş olması gerekir. Oluşumları gözlemek, olayları saptamak önemlidir ama bu saptamalardan yola çıkarak daha iyiye nasıl ulaşılacağı konusunda bir öneride bulunmak için, bu saptamaları yorumlamak ve eleştirebilmek gerekir. Bunun için iyi bir kentin niteliklerinin neler olduğu, yaşam kalitesinden ne anlaşılması gerektiği, kentin ve kentsel yaşamın dünyanın ekolojik dengelerinin sürdürülebilirliği açısından ne anlama geldiğini tartışmak ve bu alanlarda var olan kavramsal çerçevelerin yetersizliğini tartışmak ve yeni kavramlar önerebilmek gerekir.

Durumun eleştirel bir betimlemesini yaptıktan ve durumun değerlendirmesi için yeni bir kavramsal çerçevesinin oluşmasını sağladıktan sonra benim gibi bir plancı durumu daha iyiye götürmek için nasıl müdahale edilebileceği konusunu ele almak gereğini hissedecektir. Bu bölümde önce yaşam kalitesi kavramını irdeleyeceğim, daha sonra bu tür tartışmalarda devre dışı bıraktığımız birlikte yaşam stratejilerinin geliştirilmesi konusu üzerinde duracağım. Günümüz Türkiyesi'nde ister bölgesel ölçeklerde olsun, ister kent ölçeğinde olsun Türkiye'nin ciddi bir arada yaşama sorunlarıyla karşılaştığını biliyoruz. Tüm diğer konular bir arada yaşamayı başarmış olma koşulunu yerine getirmiş olmaktan sonra gelmektedir. Bu varsayım konusunda çok önemli sıkıntılar yaşanıyorsa, tabii ki bu konu üzerinde de durmak gerekir. Üçüncü olarak bir mimarlar topluluğuna konuştuğum için tasarımla müdahale kavramının kazanmakta olduğu yeni içerikler üzerinde duracağım, bunu planlama anlayışının nasıl bir değişme içine girdiği izleyecek.

Kentlerimizin Büyümesi Nasıl Nitelik Değiştiriyor ve Ne Tür Yaşam Kalıpları Yaratıyor

Konuşmamın bu kesiminde kentlerimizin nasıl bir dönüşüm geçirdiği üzerinde duracağım. Bunu belli bir kentin planlamasına girdi sağlamak için değil, yaşanan bu dönüşümlerin yaşam kalitesine etkilerini tartışabilmek için yapacağımdan, bu nedenle çok genel özellikler üzerinde duracağım.

Benim şehir planlama eğitimine girdiğim yıllardakinden çok farklı bir biçimde büyüyen dolayısıyla farklı yaşam kalıpları üreten kentlerle karşı karşıyayız. 1960'lı yıllarda;

• Türkiye'nin kentleşmeye ve altyapı gelişmelerine ayırabileceği sermaye miktarı ve kentteki girişimcilerin ve bina yapanların harekete geçirebileceği sermaye küçüktü,

• Yüksek arsa fiyatları dolayısıyla kent orta sınıfları, modernist meşruiyet kalıpları içinde, ancak yapılan apartmanlarda arsa maliyetini bölüşerek yapsatçı sunum biçiminden yararlanarak konut sahibi olabiliyordu,

• Kentler tek, tek binaların yapılmasıyla büyümektedirler, çoğu kez bu binaların bölümleri ayrı ayrı mülkiyetin konusu oluyordu,

• Bu kentler, bir yağ lekesi gibi, ana yollar boyunca dışa doğru büyüyordu,

• Çözülen kırsal alandan bu kentlere gelen yüksek miktardaki göç kentin dış halkasında gecekondu kuşakları oluşturuyordu,

• Kentin eski yerleşik bölgelerinde dönüşüm mekanizması olarak sadece yapsatçı sunum biçimi etkili oluyor, eski dokunun konutlarını yıkarak onların yerlerinde yüksek yoğunluklu apartmanların yükselmesini yaratıyordu.

2010 yılında yani yarım asır sonra Türkiye'nin kentleri çok farklı süreçlerle büyüyorlar. Kentlerin yeni büyüme ve dönüşme biçimlerine ilişkin özellikler hakkında aşağıdaki saptamalar yapılabilir.

• Türkiye ulaşmış olduğu gelişme düzeyinde kentlerinin yapılanmasına ve alt yapısına çok daha büyük kaynak ayırabiliyor ya da yurt dışından büyük kaynakları, sermaye gruplarını çekebilmektedir. Ayrıca kentte, büyük sermaye ve güçlü aktörler, büyük projeleri uygulayabilecek çaptaki kaynakları harekete geçirebilmektedir

• Kentler artık tek tek binaların eklenmesiyle değil, büyük kent parçalarının eklenmesiyle büyümektedir. Böyle kent parçaları olarak toplu konut alanları, kapıları kapalı komüniteler, organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler, alışveriş merkezleri, üniversite kampüsleri vb. sayılabilir.

• Böyle bir kent büyümesi içinde en kıt faktörlerden biri büyük, parçalanmamış arsa arzı olmaktadır. Daha önceki yılların gelişme ve planlama dinamikleri içinde mülkiyeti sürekli parçalanan ve küçülen kentsel arsalar bu kıtlığı sürekli artırmıştır.

• Bu koşullarda kentler yağ lekesi halinde büyümemektedir. Çünkü bu büyük parçalar kendi içinde dışsallıklar yaratabilmekte ve bunun içinde varolan dokunun dışsallığından yararlanmak için ona bitişmek durumunda kalmamaktadırlar. Kent büyürken büyük arsanın bulunduğu yeni noktalara sıçrayabilmektedir.

• Kentin eski gecekondu alanları da çok önemli dönüşümler geçirmektedir. Kentin yüksek gelirli gruplarının yakınlarındaki ve kentteki yeni ulaşım projeleri dolayısıyla erişebilirlikleri değişen alanlarda özelikle kamu aktörleri kendilerine verilen yeni yetkilerden yararlanarak dönüşüm projeleri uygulamaktadırlar. Bunun dışında imar ıslah planı uygulanmış alanların bir kısmında yapsatçı süreçleriyle bir dönüşüm yaşanmaktadır. Gecekondu alanlarının bir kısmı da yerleşme yapıları değişmemiş olsa da kentin diğer kısımlarına karşı tavırlarını değiştirerek "varoş haline" gelmişlerdir.

Kentleri yeniden biçimlendiren süreçler kent yaşam kalıplarına önemli değişiklikler getiriyor. Yeni oluşan toplu konut alanlarının kapılarının kapalı olması eğilimi çok yüksektir. Kente parça, parça eklenen diğer alanlarda da giriş ve çıkışlar kontrollüdür. Üniversitelere özellikle vakıf üniversitelerine artık herkes giremez.

"MODERNİTENİN KENTTE ÖZEL ALAN VE KAMUSAL ALAN AYRIMI; ÖZEL ALAN, BELLİ BİR KESİMİ AÇIK ALAN VE TÜM KAMUYA AÇIK ALAN OLARAK ÜÇLÜ HALE GELMİŞTİR"

• Bu da kentlerin tek merkezli olmaktan çıkarak, çok merkezli bir kentsel bölgeye dönüşmesini kolaylaştırmaktadır.

• Kent bir yandan dışa yayılarak büyürken, eski kentsel alanlarda yerleşme yoğunluğunu artıran çok değişik türde dönüşümler yaşamaya başlamıştır.

• Kentin eski modern alanlarının dönüşümü artık sadece yapsatçı süreçleri tarafından gerçekleşmemektedir. Bunlara ek olarak eski mahallelerde soylulaşma (gentrification) süreçleri işlemeye başlamıştır. Üçüncü süreç çok değişik aktörlerce uygulanan dönüşüm projeleridir. Bunlar içinde büyük sermaye gruplarının uyguladığı rezidans projeleri, alışveriş merkezleri, belediyelerin ya da TOKİ gibi kamu kuruluşlarının sosyal temizlik ya da Yeni Osmanlıcı eğilimleri gerçekleştirmeye çalışan projeleri sayılabilir.

Kapıdan izinle girseniz bile özel güvenlikler sizi yol gösterme bahanesiyle denetlerler. Alışveriş merkezleri satış için tanımı gereği çok kişiyi içine çekmeye çalışsa bile tasarımlarının büyük ölçüde içe dönük olduğunu, dış cephelerinin yapıyı dışa açmaktan çok içe kapayacak biçimde oluştuğunu görürüz.

Bu karşımıza ilginç bir durum ortaya çıkarmaktadır. Kente eklenen bu büyük parçaların kamusal alanları kentte yaşayanların tümüne açık değildir, ancak belli kesimlerine açıktır. Modernitenin kentte özel alan ve kamusal alan ayrımı; özel alan, belli bir kesime açık alan ve tüm kamuya açık alan olarak üçlü hale gelmiştir. Kent artık dışa kapalı, ancak belli kesimlere açık iç kamusal alanları olan parçaların (hücrelerin) eklenmesiyle büyümektedir. Henüz yeni eklenen bu kesimlerin alan olarak toplamının tüm kentin alanına göre küçük olması

dolayısıyla, kentlilerin yaşam kalitelerine olan etkisi henüz tam olarak fark edilememektedir. Ama kentin tümünün böyle parçalardan oluştuğunu tahayyül edersek ortaya çıkacak yaşamın nasıl bir yalnızlaştırıcılık içerdiğini hemen kavrarız.

Bu tür bir gelişmenin ilk bakıştaki nedeni olarak kentte yaşayanların güvenlik kaygısı gösterilmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar piramidinde, güvenlik ihtiyacının fizyolojik gereksinmelerinden sonra gelen ikinci kademeyi oluşturduğunu biliyoruz. Yani güvenlik ihtiyacı insanların mutluluğu için çok önemlidir. Bu noktada karşımıza çıkan soru İstanbul'daki bu güvensizliğin ya da korkunun nesnel bir dayanağı olup olmadığıdır. 2009'da İstanbul'da yapılan Urban-Age toplantısında yapılan sunuşların birinde İstanbul nesnel verilere göre São Paulo'ya göre en azından 4–5 misli güvenli bir kentti, oysa İstanbul'daki güvensizlik duygusu São Paulo'dan daha fazlaydı[1]. Bir anlamda güvensizlik duygusu öznel bir şeydi. Tabii bu öznel değerlendirmeler insanların farklı davranışlarını açıklayabilir. Ama hem İzmir'de hem İstanbul'da aynı şekilde kapısı kapalı komünitelerin inşa edildiği göz önüne alınırsa bu gelişmenin sadece korku duygusuna dayandırılamayacağını kavrarız. Tüketim kalıplarına dayanan bir seçkinlik arayışının da bu gelişmelerde önemli bir payı olduğu kabul edilebilir.

Konut alanlarındaki "gated community"lerin değişik türleri ortaya çıkmaktadır. Bunlardan göreli olarak küçük bir kısmı cemaat gettolaşması halinde iç etkileşimi yüksek komüniteler oluştururken önemli bir kısmında yaşayanların birbirleriyle ilişkileri çok kopuktur. Bir anlamda bir komünite oluşturmamaktadırlar. Bunlar genellikle tüketim kalıplarıyla seçkinlik arayışında olanların konut tercihlerini karşılamaktadır.

Tek merkezli bir kentten, çok merkezli bir kente geçerken oluşan giriş çıkışları denetimli yerleşme hücreleri kentlerin içinde kamu alanını parçalarken ilginç bir başka sonuç yaratmakta bireylerin kullandığı kent alanlarını da küçültmektedir. İstanbul'da kentli nüfusun çok büyük bir kısmı kentin merkezi alanlarını görmemiştir. Benzer durum Ankara içinde de kendini göstermektedir. Kızılay'a gitmeyenlerin oranı da çok yüksektir. Bu küçülme yalnız kentin düşük gelirli kesimleri için söz konusu olmamakta, yeni yükselen orta sınıflar için de söz konusu olmaktadır. Yükselen bu kesimler kent merkezlerinin çok kalabalık mekânlarını kendileri için tehlikeli görmekte ve kendilerini kent içinde güvenli gördükleri, seçkinlerin yaşam alanlarından oluşan güzergâhlar içine hapsetmektedir.

Böyle çok merkezli hale gelmiş kentte yaşayanların yaşam alanlarının küçülmüş olduğu bir ortamda, kentlilerin yaşadıkları kente ilişkin kimlik algılarını oluşturmaları zorlaştığı gibi, bu kimliğin ortaklığını da beklemek zorlaşmaktadır. Eğer böyle bir kimlik algısı varsa bu yaşam deneyiminden çok, kimlik konusunda oluşturulan söylemlerden kaynaklanmaktadır.

Kentin eski yerleşik alanlarında uygulanan dönüşüm projeleri özellikle kentin erişebilirliği yüksek kesimlerinde düşük gelirli gruplarının yaşama tutunmasını zorlaştıran sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Herhangi bir kent parçasına dıştan bakan kent yöneticileri burasının yapı kalitesinden ve görsel niteliklerinden rahatsız oluyorlarsa ve bu kesimlerin erişebilirliği yüksekse hemen bu alanlarda dönüşüm projeleri uygulamaya girişmektedirler. Böyle bir uygulamanın meşruiyeti büyük ölçüde kentin görsel kalitesinin yükseltilmesine dayandırılmaktadır. Buradan çıkarılanlara genelde bir başka yerde apartman dairesi verilmekte ya da böyle bir daire verilerek borçlandırılmaktadırlar. Sorun kentte yaşayanlara modern konutlar sağlanınca da çözülmüş sayılmaktadır. Kendi gecekondularından çıkmamak için direnenlerin dirençlerinin gerisindeki nedenler görmezden gelinmektedir.

Bu anlayışsızlığın temelinde kentte yaşayan bireylerin varlığının nasıl temsil edileceği konusundaki kavramsal indirgemeler yatmaktadır. Gerçi kentte yaşayan bir birey ya da aile bir konutta yaşamaktadır. Ama onun gerçekliğini bu düzeyde temsil ettiğimizde anlayışsızlığımızın dayanağını oluşturmuş oluruz. Oysa bu birey ya da ailenin konutu başlarını soktukları bir barınak olmanın dışında en azından iki farklı işlev daha görmektedir. Bunlardan birincisi onların kentte varlığını sürdürmesine olanak veren sosyal ilişkiler ağının bir parçası haline getirmektedir. İkincisi ise belli bir yaşam stilini sürdürmesine olanak vermektedir. Kentte yaşayan bir kişinin yaşam yerini dönüşüm projesine konu ettiğinizde onun kayıplarını sadece bir konut vererek karşılayamazsınız.

Örneğin Sulukule'de uygulanan dönüşüm projesi buradaki Roman grubun kentteki varlığını olanaklı kılan sosyal ilişkilerini parçalayarak önemli kayıplarına neden olmuştur. Onların yaşamı eskisinden zor hale gelmiştir. Ayfer Bartu'nun[2] yaptığı araştırmada İstanbul'da Ayazma ve Tepeüstü gecekondu alanlarında uygulanan dönüşüm projesi dolayısıyla Bezirganbahçe'de TOKİ'nin yaptığı bir apartmana yerleştirilen ailelerin karşılaştığı sorunlar çok iyi anlatılmaktadır. Bu gecekondu alanında işletme için bir şirket kurulmuştur. Bu konutlara taşınanlar hem konutlarının aylık taksitlerini hem de şirketin aylık işletme giderlerini ödemek durumundadır. Düzenli gelirleri olmayan bu aileler her ay düzenli bir parayı ödeyememekte ve evlerini terk etmek durumunda kalmaktadırlar. Apartmanlardan oluşan bu mahallenin işletmesinin bir şirkete verilmesi yalnız ödeme sorunları çıkarmamakta buraya taşınanların yaşam kalıplarını da değiştirmeye zorlanmaktadır. Şirket burada oturanlardan gelen taleplere kapalıdır. Bir ağaç dikmek isteyen apartman sahibi bu olanağın kendisine verilmediğini apartmanın girişine kaçak olarak kiraz ağacı diktiğini anlatmıştır. Bu gruplara adeta modernist bir asimilasyon uygulanmak istenmektedir. Tabii ki, bu davranışı dönüşüm projelerinin oturtulmaya çalışıldığı, temelde büyük ölçüde görsel kalite sağlamaya dayalı meşruiyet çerçevesi haklı çıkaramaya yetmez.

Gecekondu alanlarının bir kısmına artık varoş diyoruz. Bu terimin bize neyi ifade ettiği konusunda henüz yeterli açıklamalarımız yok. Oğuz Işık'a[3] göre sahipleri ve kullanıcıları arasında önemli ayrışmaların olmadığı birinci kuşak gecekonducuları yumuşak ve uzlaştırıcı niteliklerini kaybederek, zaman içinde sert ve dışlayıcı gettolara dönüşmeye başlamışlar ve radikal akımların yerleştiği yerler haline

gelmektedirler. Bu dönüşmeyi gözleyenler de artık onlara gecekondu değil varoş demeye başlamışlardır. Murat Güvenç'in İstanbul kentsel bölgesi mekanında konut alanlarının sosyo-ekonomik farklılaşması konusunda yaptığı çözümlemelerde beyaz yakalıların ve mavi yakalıların mahallelere göre gayet açık bir mekansal farklılaşma gösterdiği ortaya konulmuştur. Kentin deniz tarafından üçe bölünmüş coğrafyasının her birinin merkezinin çevresinde beyaz yakalılar yaşarken, mavi yakalılar bunların dışındaki mahallelerin oluşturduğu kuşakta yaşamaktadırlar[4].

Genel olarak İstanbul'un yaşadığı, dünya kenti haline gelirken, azman sanayi kentinden kentsel bölgeye dönüşürken yaşadığı gelişmeye ilişkin açıklamaların, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçerken kentlerde yaşanan sanayisizleşmenin İstanbul'da da yaşandığı, İstanbul'un bir hizmet, finansman turizm kenti haline geldiği üzerinde durmalarının doğru olmadığını düşünüyorum. Dünya kenti haline gelirken İstanbul'da da beyaz yakalılar ve hizmet istihdamı artmıştır ama İstanbul'da sanayi istihdamı da hala önemini korumaktadır. Çünkü İstanbul bir metropol kentten kent bölgeye değil, azman bir sanayi kentinden kent bölgeye dönüşmektedir. Elimizdeki bilgiler daha derinden bir şey söylememize olanak vermiyor. Yapılan araştırmalar mavi yakalılar içindeki mekânsal farklılaşmalar ve bunların kent mekânındaki görüntüleri ve yaşam kalıplarına etkileri konusunda yeterli bilgi vermemektedir.

Büyük kentlerin gelişmeleri sırasında ortaya çıkardığı yaşam biçimleri üzerinde dururken ihmal edilmemesi gereken bir başka konu, İstanbul'da yaşayanların ev-iş yolculuklarında çok büyük zaman harcamalarıdır. Bunun temel nedeni Türkiye'de II. Dünya Savaşı sonrasında çok hızlı bir kentleşmenin yaşandığı dönemde Türkiye'nin kapital birikim süreçleri içinde temel toplu taşıma alt yapılarının geliştirilememiş olması yatmaktadır. Büyükkent belediyeleri son yıllarda artan gelirlerini ve olanaklarını kullanarak bu açığı kapatmak için önemli yatırımlar yapmaktadır. İstanbul için son yıllarda yapılan çalışmalarda kent içi yolculukların yüzde 49,3'ünün yaya olarak yapıldığını göstermektedir[5]. Bu yüksek oran kentin düşük gelirli ve kirada oturan ailelerin konutlarını iş yerlerine yakın olarak seçtiklerini ve kent içinde dolaşım alanını küçülterek uyum yaptıklarını göstermektedir. Unutulmamalıdır ki kent içi ulaşımda yaşanan dar boğazlar bu büyük uyuma rağmen ortaya çıkmaktadır.

"BİZ PLANCILARIN MUTLULUK KAVRAMINDAN ÇOK YAŞAM KALİTESİ KAVRAMINI TERCİH ETMEMİZİN TEMEL NEDENİ SALT ÖZNEL YARGILARA BAĞLI KALMAYIP BELLİ BİR ÖLÇÜDE DE OLSA NESNELLEŞTİRİLEBİLMESİ DOLAYISIYLADIR"

İstanbul'un büyüme süreçlerine bakarak ortaya çıkan yaşam kalıpları ve kent mekânını kullanma biçimleri üzerinde yaptığımız kestirimlerin çok iç açıcı olmadığı, kent içinde ayrışmayı artırıcı bir etki yaptığı söylenebilir. Ama Murat Güvenç'in 2000 yılı meslek türleri ve eğitim düzeyleri verilerini kullanarak yaptığı analizlerde mahallelere göre farklılaşma derinleşmemekte, var olan düzeyini korumaktadır. 2010 yılı verilerine göre yapılacak bir analizde farklı sonuçlara ulaşılabileceği ihtimalini açık tutarak bu bulguyu yorumlamakta yarar vardır. Bu farklılaşmanın derinleşmesini önleyen faktörün düşük gelirli grupların ikinci neslinin eğitimi için büyük fedakârlıklar yapması ve toplumda düşey mobilite kanallarının açık kalması olduğu söylenebilir. 2010 yılı için yapılacak analizlerin sonuçları belli olduğunda aynı iyimserliğin korunup korunamayacağını bilemiyorum.

Kentlerin Oluşumu ve Yarattığı Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi İçin Hangi Eleştirel Çerçevelerden Hareket Edebiliriz

Bu konuşmanın birinci bölümünde büyükkentlerimizin nasıl bir büyüme deneyimi içinde olduğunu ve ne tür bir yaşam biçimi ortaya çıkardığını gördük. Bu noktadan sonra, iki tutum söz konusu olabilir. Bunlardan birincisi bu eğilimin toplumun yapısı tarafından ortaya çıkarıldığını söyleyerek ufak tefek düzenlemelerle sürmesine izin vermektir. İkinci olanaklı tutum ise bu gidişatın eleştirilerek, bu gidişat üzerinde önemli değişiklikler yaratabilecek müdahalelerde bulunmaktır. Bir plancı kendi konumu gereği ikinci yol üzerinde konuşmayı seçecektir.

Olup biten karşısında duyulan ani tepkilerin ötesine geçebilmek için, yapılacak eleştirileri belli bir sistematik üzerine oturtmak gerekir. Bunun için eleştirilerimi üç farklı çıkış noktasından yapacağım, kavramsal tartışmalar üzerine oturtacağım. Bunlar;

- Yaşam kalitesinin nasıl kavranılacağı,
- Birlikte yaşam stratejilerine katkı yapabilme potansiyeli,
- Çevreyle olan ilişkilerinin sürdürülebileceği,

olacaktır.

Bu üç değerlendirme ölçütünün her biri üzerinde sırasıyla duralım. Tartışmamızın ağırlıklı bölümü ilk ölçüt olan yaşam kalitesi üzerine yoğunlaşacak.

Denilebilir ki bireylerin yaşamdan beklentisi mutluluktur. Mutluluk bireyin öznel bir yargısıdır. Kentler ve olanak verdiği yaşam biçimleri söz konusu olduğunda yaşam kalitesinden söz etmekteyiz. Tabii ki mutluluk yaşam kalitesiyle ilişkilidir. Denilebilir ki mutluluk duygusu bireyin kendi yaşam kalitesini bir bütün olarak olumlu değerlendirmesinden doğar. Biz plancıların mutluluk kavramından çok yaşam kalitesi kavramını tercih etmemizin temel nedeni salt öznel yargılara bağlı kalmayıp belli bir ölçüde de olsa nesnelleştirilebilmesi dolayısıyladır. Yaşam kalitesi pratikte, iki farklı boyuttaki; bireysel ve bireyin içinde bulunduğu komünite düzeyindeki yaşam kalitesi göstergeleriyle ölçülmeye

çalışılmaktadır. Her iki düzeyde de hem öznel hem de nesnel olarak geliştirilebilecek yaşam kalitesi göstergeleri söz konusu olmaktadır. Bu dörtlü göstergeler sisteminin tümünün öznel değil, nesnel olarak da tanımlanabilir olması plancıların yaşam kalitesini yükseltmekte kullanabileceği değişkenlerin belirlenmesine kolaylık sağlamaktadır.

Somutlaştırmak için bu kapsamda sayılabilecek çok sayıdaki göstergelerden bazı örnekler verelim[6]. Örneğin içinde yaşanan komünitenin yaşam kalitesine ilişkin nesnel ölçütler olarak çevre kalitesi, insan kaynağı, sağlık durumu, eğitim durumu, ekonomik performansı, toplumsal bütünleşme derecesi, siyasal sistemin niteliği, yerleşme kalitesi sayılabilir. Komüniteye ilişkin bu ölçütler konusunda burada yaşayanların yorumları ve değerlendirmeleri öznel ölçütler olacaktır. Birey düzeyinde nesnel yaşam kalitesi göstergesi olarak, doğal çevreyle ilişki kurma biçimleri, sağlıkla ilgili yaşam kalitesi göstergeleri, eğitim düzeyi bilgisi, gelir düzeyi bilgisi, sanat ve bilim alanındaki başarısı, toplumun katmanlaşmasındaki konumu, siyasal sürece katılabilme düzeyi, boş zamanının düzeyi, yaşadığı yerleşmenin kalitesi olarak sayılabilir. Bu konulardaki öznel değerlendirmeler ise doğadan yabancılaşmamış bir yaşam duygusu, tam iyi olma hali duygusu, eğitimde başarı duygusu, elde ettiği gelirden tatmin olma, sanat ya da bilimsel etkinliklerde başarı duygusu, toplumdan saygı görme duygusu, kamusal bir özne olma duygusu, iş dışında yaşamına anlam katacak faaliyetleri seçme özgürlüğü, yaşadığı yeri doyurucu bulması diye sıralanabilir. Pratikteki yaşam kalitesi çalışmalarında bir basitleştirme yapılarak komünite düzeyinde nesnel göstergeler, birey düzeyinde ise öznel yaşam kalitesi göstergeleri kullanılmaktadır. Böyle basitleştirilmiş göstergeler plancıların işlerini kolaylaştırmaktadır. Onlar komünitelerin nesnel göstergelerini yükselterek bireylere olanaklar sağlamakta, bireylerin bu olanakları kullanarak yaşam kalitesini artırmasını beklemektedirler.

Yaşam kalitesinin böyle bir şekilde ölçülmesi halinde daha iyi bir yaşamı sağlamak için bu göstergelerin olabildiğince yükseltilmesi gerektiği sonucu çıkartılması gerekir. Bu sonuç büyük ölçüde kamu mal ve hizmetleri ve piyasa mal ve hizmetlerinin tüketiminin olabildiğince artırılması anlamına gelmektedir. Yaşam kalitesiyle tüketiminin artırılması arasında böyle bir özdeşlik kurulması halinde tüketim konusu üzerinde bazı değerlendirmeler yapmak gerekiyor.

“TÜKETİMİN BU KADAR KIŞKIRTILDIĞI BİR ORTAMDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KONUSUNDA SÖYLENENLERİN SAMİMİYETİNİ İDDİA ETMEK OLANAĞI KALMAMAKTADIR”

Kapitalist sistemin egemen olduğu günümüz dünyasında olduğu gibi Türkiye’de de tüketim kültürünün bir egemenliği bulunuyor. Tüketim kültürünün egemen olduğu bir dünyada yaşam kalitesinin hedonistik ve tüketim odaklı olarak tanımlanmış olmasına şaşmamak gerekir. Tüketim kültürü içinde bireylerin ihtiyaç olarak gördükleri şeyler sürekli olarak değişmektedir. Geçmişte lüks olarak görülen ürünler günümüzde ihtiyaç haline geliyor. İhtiyaçlarımızın sınırı kalmıyor. Arzularımız, isteklerimiz büyük ölçüde bize bağlı olmaktan çıkmakta, dıştan sunulmakta ve bizim tarafımızdan içselleştirilmektedir. Dıştan verilenleri artık kendi isteğimiz olarak görmeye başlamaktayız. Tüketimin miktarının sürekli artırılması kapitalist sistemin istikrarını sağlamak için bir gereklilik. Tüketim düşünce kapitalist sistem bir krize giriyor.

Bu saptama bizi günümüz dünyasında makro düzeylerde konulan hedeflerin tutarlılığını sorgulamak noktasına getiriyor. Bir yandan günümüzde yaşanan ekonomik kriz içinde tüketimi canlandırarak krizden çıkmaya çalışılırken toplumların çevreyle ilişkilerinde sürdürülebilirlik koşulunun gerçekleştirilmesinin gerekliliği konusunda da kampanyalar yürütülmektedir. Tüketimin bu kadar kışkırtıldığı bir ortamda sürdürülebilirlik konusunda söylenenlerin samimiyetini iddia etmek olanağı kalmamaktadır.

Tüketimi sadece sürdürülebilirlik açısından değerlendirmek eksik bir değerlendirme olacaktır. Günümüz toplumlarında statülerin büyük ölçüde tüketim kalıplarıyla belirlendiğini unutursak yanlış sonuçlara ulaşırız. Toplumsal statülerin başka mekanizmalarla belirlendiği toplumlarda, bir kişinin toplumsal statüsünü değiştirmesi ve bu yolla saygınlık gereksinmesini tatmin etme olanağı yoktu. Oysa kapitalist sistemin işleyişi içinde geleneksel statü belirleme mekanizmalarının çökmesi onun yerini tüketim kararlarının alması tabii ki çok özgürleştirici bir gelişme olmuştur. Toplumda düşey hareketlilik kanallarını geniş kitlelere açık tutmuştur.

Bu durumda tüketim günümüzde ihtiyaçların karşılanması için imajların yaratılması ya da korunması üzerinden yapılıyor. Kapitalist sistemi tüketimin imajlar üzerinden gerçekleşmesi sürdürüyor. Bu yolla ihtiyaç eşikleri sürekli artırılmakta, bunun sağlanmasında da medya kanallarının kullanılma biçimi kritik önem kazanmaktadır. Bu durumda da insanlar adeta tükettikçe yaşamış olmaktadır. Türkiye’de muhafazakâr İslam kesimler bile bu tüketim çılgınlığının dışında kalamamaktadır. Bu kesim kendisine ayrı tüketim kanalları yaratsa bile, bu kanallar içinde kendi modalarını yaratmakta, tüketimin kışkırtılması mekanizmalarına açık kalmaktadır. Müslümanlar da herşeyin iyisine layıktır diyerek tüketim çılgınlığını meşru kılma yolunu da bulmaktadırlar.

Yaşam kalitesinin tüketim esaslı tanımı her ne kadar kapitalizmin gerekleriyle tutarlıysa da bu tanım içindeki yaşam kalitesi anlayışı egemen oldukça dünyada büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamak olanağı bulunamayacaktır. Uzun erimde bir katastrofla karşılaşılmak istenilmiyorsa yaşam kalitesinin yeni tanımlanma biçimlerini bulmak gerekecektir. Yaşam kalitesini farklı ve sürdürülebilirlikle tutarlı bir tanımlama biçimi odağa tüketimi değil gereksinmeyi almaktır. Bu bakımdan

Maslow'un gereksinmeler kademelenmesi modeli üzerinde en çok konuşulanıdır denilebilir[7]. Bu kuram insanların yaşarken işlevlerini yerine getirmeleri ve yaşamlarını sürdürmedeki gereksinmeleri arasında zorunluluk derecesi bakımından beşli bir kademelenme önermektedir. Bunlardan birinci kademedeki en önemli gereksinmesi fizyolojik gereksinmelerdir. Bu kademede hava, su, gıda, uyumak vb. yaşamın sürdürülmesi için karşılanması mutlaka gerekli olan gereksinmeler yer almaktadır. İkinci kademede güvenlik gereksinmeleri bulunmaktadır. Tüm fizyolojik gereksinmeler karşılanmaya başlandığında güvenlik gereksinmeleri ön plana çıkar. Üçüncü kademede ise sevgi ve ait olma gereksinmeleri yer almaktadır. Bu insanlar içinde bulundukları toplumda kendilerine gereksinme duyulduğuna, sevildiklerine ve yalnız olmadıklarına inanmak ihtiyacındadır. Bu kademedeki gereksinmeleri karşılanmış insanlarda dördüncü kademedeki saygınlık gereksinmesi kendisini duyurur. Bir kişinin kendisine karşı saygısını korumasına ve başkaları tarafından saygı görmeye gereksinmesi bulunmaktadır. Bu gereksinmesi karşılanmış bir kişinin kendisine güveni gelişir. En üst düzeyde olan gereksinme insanın kendisini gerçekleştirmesidir. İnsanlar hangi işi gerçekleştirmek için doğduğuna inanıyorsa onu gerçekleştirdiğinde en üst doyuma ulaşmış olacaktır.

Bu kademeli gereksinmeler sisteminin en üst düzeyine kadar yükselmiş insanların mutluluğu gerçekleştirdiği iddia edilebilir. Bu kişiler kendilerini ve diğerlerini olduğu gibi kabul etmek eğilimindedir, diğerlerinin yaşam kalitesi tanımlarına uymak zorunluluğunu duymazlar, varlığını sürünün bir parçası olmakta görmezler, suçluluk duymadan yaşamlarından zevk alırlar, coşku, merak, huşu gibi deneyimleri doruk düzeyde yaşarlar, derinlikli bir mizah anlayışları bulunmaktadır, gerçekçidirler, sorunlara yönelirler, yeni deneyimlere girerler[8]. Böyle bir yaşam kalitesi anlayışı benimsenirse bu anlayışın sürdürülebilirlikle daha kolayca uzlaştırılabileceği söylenilebilir.

Hedonistik yararcı yaşam kalitesi anlık olan doyumlara yönelmiştir. Burada insanın nitelikleri büyük ölçüde sabit kabul edilmektedir. Bu kabuller altında tüketim yaşam kalitesi için araçsal bir önem kazanmaktadır. Nobelli iktisatçı Amartya Sen insan kapasiteleri üzerinde durarak, insanın niteliklerinin sabit olarak kabul edilmesi varsayımını gevşetmektedir. Sen insanın kapasitelerini hesaba katarak, iyi olma tanımına insancıl bir boyut kazandırmıştır. Yaşamı değişik yapmaların ve olmaların bir karışımı olarak görmektedir. İyi olmayı insanların değerli eylemleri gerçekleştirebilme ve değerli bir duruma ulaşma kapasitesine sahip olma olarak tanımlamaktadır[9].

"ARİSTOTALES İNSAN İÇİN İYİYİ, İNSANIN İŞLEVLERİNİ YERİNE GETİRMESİYLE İLİŞKİLENDİRMEKTE VE YAŞAMI ULAŞILAN NESNELER ÜZERİNDEN DEĞİL, GERÇEKLEŞTİRİLEN BİR FAALİYET DUYGUSU ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRMEKTEDİR"

Gerçekleştirilmiş olan iyi olma haliyle, sahip olunan iyi olma özgürlüğünün ya da kapasitesinin birlikte ele alınması daha zengin değerlendirme olanakları verecektir. Kapasite üzerinden değerlendirme yaklaşımı yoksulluğun değerlendirilmesinde de başarıyla kullanılabilmektedir. Sen'in geliştirdiği temel kapasiteler kavramında belli sayıdaki önemli gereksinmeyi en az yeterli düzeyde karşılama yeteneğinden söz edilmektedir. Kapasite yetersizlikleri gelir sağlama başarısızlıklarıyla kolaylıkla ilişkilendirilebilmektedir.

İyi olma kapasite ile tanımlandığında yaşam kalitesi de değerli şeyleri yapabilmiş olmakla değerlendirilmelidir denilebilir. Bu nokta da Sen'in yaklaşımı Aristotales'in daimon (mutluluk) anlayışıyla belli bir paralellik göstermektedir. Aristotales insan için iyiyi, insanın işlevlerini yerine getirmesiyle ilişkilendirmekte ve yaşamı ulaşılan nesneler üzerinden değil, gerçekleştirilen bir faaliyet duygusu üzerinden değerlendirmektedir. Aristotales'e göre insanı ereğine götürecek olan onun özüdür. Bu öz ise insanın akılcı eylemlerde bulunma kapasitesidir. İşte yaşam kalitesine bu kapasiteyi harekete geçirmekle ulaşılacaktır. Kişiyi mutlu kılacak, iyiye ulaştıracak olan erdemdir. İyi yaşam biçimleri iyi insanlarca gerçekleştirilecektir. Erdem bilgiyle (episteme) bağıntılıdır. Ama erdem yalnız bilgi edinmekle, erek olanın yani "iyinin" bilinmesiyle kazanılamaz, insanın istencini eğitmesiyle, istenciyle kapasitesini uyumlu hale getirmesiyle sağlanır.

Yaşam kalitesini tüketim ve eğlence odaklı tanımı dışında tanımlamaya çalıştığımızda seçeneklerin olduğunu, Maslow'un, Sen'in, Aristotales'in yaklaşımlarında gördük. Bu tür bir başka yaklaşım olarak Erich Fromm'un sekiz temel gereksinmesi üzerinde de durulabilir. Bu sekiz temel gereksinme de toplum içindeki etkinliklerine bağlı olarak insanın toplum içinde konumlandırmasının değişik boyutları üzerinde durmaktadır. Ama bu tür seçeneklerin varlığı ve bunların bize anlamlı görünmesi, insanların davranışlarını değiştireceği ve ekolojik sürdürülebilirliğin gerçekleştirilmesini kolaylaştıracağı konusunda ümitvar olmamızı sağlamıyor. Çünkü kapitalizmin günümüzdeki biçiminin sürdürülmesinde bu kadar merkezi bir öneme sahip tüketim ve eğlence odaklı yaşam kalitesi anlayışının terk edilmesi o kadar kolay olmayacaktır. Ama bu durum tabii ki bizim eleştirel pozisyonumuzu terk etmemiz için bir gerekçe teşkil etmeyecektir. Bizim eleştirimizi sürdürmemiz gerekiyor.

Konuşmamın bu noktasında ikinci ölçüt olan yapılanların birlikte yaşam stratejilerine katkı yapabilme potansiyeli taşıması, üzerinde durmaya başlayacağım. Eğer geniş bir yorum

yapılırsa birlikte yaşamayı gerçekleştirmek yaşam kalitesinin göstergelerinden biri olarak da görülebilir. Ama Türkiye siyasetinde ayrılıkçı hareketlerin güçlü olduğu günümüzde, konuşmamın birinci bölümünde üzerinde durduğum türde bir kentsel büyüme süreci yaşanıyorsa, bu ölçüt üzerinde ayrıntılı olarak durmak gerektiğini hemen kavrarız.

"PARÇALANMANIN ORTAYA ÇIKMAMASI İÇİN KENT İÇİNDE DEĞİŞİK GRUPLARIN BİRBİRİNE KARŞI GÜVENSİZLİK DUYMAMASI GEREKİR"

Aslında kentten söz etmek demek insanların farklılıklarıyla bir arada yaşama ön koşulunu yerine getirmiş oldukları bir topluluktan söz etmek demektir. Kentin yaratıcılığı, yarattığı dışsallıklar ancak bir arada yaşamayı gerçekleştirebildiklerinde söz konusu olacaktır[10].

Bir toplulukta kültürleri farklı gruplar varsa kent mekânında da bu farklılıkları gözlüyorsak, bunu hemen kent mekânının parçalanması olarak yorumlamamak gerekir. Benzer kültürel gruplar birbirlerine yakın uzaklıkta yaşamayı tercih ederler. Ancak bunlar arasında bir dışlama ve çatışma eğilimi varsa, kent mekânında bir parçalanmadan söz edilebilir. Bu durumda kent mekânında toplumsal grupların ayrışması onların kent mekânında yaşarken güvenliklerini sağlama stratejisinin bir parçası haline gelir.

Böyle bir parçalanmanın ortaya çıkmaması için kent içinde değişik grupların birbirine karşı güvensizlik duymaması gerekir. Genel olarak toplumsal gruplar arasında güvensizliğin bulunmaması için iki koşulun gerçekleştirilmesi gerekir. Bunlardan birincisi toplumdaki haklar çerçevesinde bir uzlaşmanın bulunmasıdır. İkincisi ise değişik grupların bu haklar çerçevesinin dışına çıkarak birbirlerine emrivakiler yaratma arayışı içinde bulunmamalarıdır. Günümüz Türkiyesi'nde yaşanan etnisite odaklı siyasal gerilim altında bu iki koşulun da gerçekleştirilemeyişi yatmaktadır.

Bir düşünce deneyimi yaparak bu etnik temelli siyasal çatışmanın sönümlendiğini varsaysak büyük kentlerimizde bir arada yaşama kültürü bakımından bir sorun kalmayacak diyebilir miyiz? Bu sorunun yanıtının olumsuz olduğunu biliyoruz. Nitekim kent plancıları kentlerin toplumsal farklılaşma haritalarını çizdiklerinde farklılaşmayı etnik kategorilere göre değil sosyal tabakalaşma kategorilerine göre yapmaktadırlar. Etnik temelli olmasa da kent mekânlarında birbirini dışlayıcı olan mekânsal farklılaşmalar oluşabilmektedir. Bu konuşmanın birinci bölümünde gördüğümüz gecekonduların varoşlaşması böyle bir durumdur. Gecekondu alanlarına uygulanan dışlamada sorunun önemli bir bölümünün plancılar ya da bürokrasi ve siyasetten geldiğini düşünüyorum. Plancıların uyguladığı modernist meşruiyet normları konulurken, toplumda bu normlara uyması beklenen kişilerin potansiyellerinin göz önünde tutulmaması, onları bir insan hakkı olan konutlarını sağlarken, yasaya karşı bir emrivaki yapmak durumunda bırakmıştır. Bir devletin yurttaşlarını gerçekleştirme potansiyeline sahip olmadıkları normlara uymak durumunda bırakması ve yasa dışı çözümlere itmesi tabii ki hakça bir durum değildir.

Kapıları kapalı konut alanlarının tutumlarının da bir dışlayıcılık içerdiği ama içinde çatışma ögesi barındırmadığını düşünüyorum. Maslow'un gereksinmeler kademelenmesinde ikinci kademedeki güvenlik gereksinmesi öznel düzeyde karşılanmaması dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Nesnel veriler önemli bir tehdit olduğunu göstermese de bireyin öznel değerlendirmeleri bu şekilde davranmasına yol açmaktadır. Yönetimlerin güvenlik duygusunu yaygınlaştıramaması halinde, herkes kendi başının çaresine bakmaya çalışmaktadır. Yapabilenler kendilerini duvarların, kapıların arkasına çekmektedir, ülkede geniş bir özel güvenlik sektörü yaratılmaktadır, devlet güvenlik sağlayacağım diye elektronik gelişmelerden yararlanarak, özel alan mahremiyetini yok etmektedir. Bu saptamalardan sonra günümüzde gözlemlediğimiz parçalanmış kent mekânını günümüz koşullarında değişik grupların aynı kent mekânında yaşayabilme stratejilerinin bir sonucu olarak yorumlamak olanaklıdır, ama hoş bir durum değildir.

Kentlerimizde güvenlik gereksinmesinin yukarıda sayılan yollarla karşılanmasının, rejimlerin başarısızlığı olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu başarısızlığı şu ya da bu şekilde bireyler kendi harcamalarıyla kapatmakta, bir maliyet ödemektedir. Böyle bir yorum kabul edilirse bu harcamaların milli gelirden düşülmesi gerekmektedir, oysa milli gelire pozitif bir katkı gibi eklenmektedir.

Şimdi üçüncü ölçütümüz olan sürdürülebilirlik açısından irdelemelere girişebiliriz.

Sürdürülebilirlik dünyanın gündemine 1987 yılında yayımlanan Ortak Geleceğimiz adlı raporla girdi. 1992 Rio'da toplanan Çevre ve Kalkınma Konferansı ile sürdürülebilirlik kavramı evrensel olarak benimsenen bir ilke haline geldi[11]. Rio zirvesi çevre konferansı olarak tanınmasına karşın, insan merkezliydi ve kalkınmayı amaçlıyordu. Ama bunu yaparken de çevreye ilişkin bazı dengelerin korunması konusunda duyarlılık gösteriyordu. Ortak Geleceğimiz raporunda "sürdürülebilir kalkınma, bugünün gereksinmelerini gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi olanaklarından ödün vermeksizin karşılayabilmesi" biçiminde tanımlanmıştır. Bu zaman içinde, kuşaklar arasında hakkaniyeti gerçekleştirmeye çalışan bir ahlak ilkesidir. Gelecek kuşakların yaşamlarına hakkaniyet bakımından yaklaşan bir ahlak ilkesinin, aynı nesil içindeki eşitsizliklere duyarsız kalması beklenemez. Bu nedenle zaman boyutundaki hakkaniyet arayışı, mekân boyutundaki hakkaniyette duyarlı olmayı da beraberinde getirmektedir.

Sürdürülebilirlik operasyonel olarak tanımlandığında ekolojik sistemin iki alt sistemini teşkil eden; insanların oluşturduğu sosyo-ekonomik sistem olan toplumla, ekolojik sistemin insan dışı canlıları ile cansızlardan oluşan çevresi arasındaki ilişkinin doğru olarak

kurulmasından geçer. Bu ilişkinin sürdürülebilir olması için her iki alt sistemin kendisini geliştirerek yeniden üretebilmesine olanak vermesi gerekir. Bir başka deyişle iki sistemin birlikte evrilmesi gerçekleşebilmelidir. Eğer toplum sistemi kendi evrimi sırasında ekolojik alt sistemi tahrip ediyorsa sürdürülebilirlik koşulu gerçekleştirilmemiş olur.

Ekolojik/çevre alt sistemlerinin sürdürülebilirlik açısından bozulmasından söz ettiğimizde genellikle yaşam destek sistemlerindeki, toplumun yararlandığı kaynaklardaki ve biyolojik çeşitlilikteki bozulmadan söz etmekteyiz. Çevresel bozulmanın en çok üzerinde durulan boyutunu yaşam destek sistemleri teşkil etmektedir. İnsan haklarında en merkezi konuma sahip olan, yaşam hakkının gerçekleştirilebilmesi için yaşam destek sistemlerinin bozulmaması gerekir. Yaşam destek sistemleri yaşamın fizyolojik gereksinmelerini sağlar, hava, su, besinler, değişik mineraller ve diğer enerji türlerini kapsar. Buradaki tartışmada kaynaklardaki ve biyolojik çeşitlilikteki bozulmalara girmeden sadece yaşam destek sistemleri üzerinde durmakla yetineceğim.

Sürdürülebilirlik temelde insan merkezli bir ahlak ilkesidir. İnsanların kendi önceliklerinden vazgeçmeden, çevresel tehlikeleri göz önünde tutarak daha bilinçli davranmaları ve uygun teknolojileri kullanmaları halinde gelişmelerini sürdürebileceklerine inanılmaktadır. Sürdürülebilirlik insan merkezli bir gelişmeden vazgeçmeden gerçekleştirilebilecektir.

Sürdürülebilirlik konusundaki bu iyimser tutumun son on yıl içinde ne kadar başarılı olabildiği konusunda Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından koordine edilen Binyılın Ekosistem Değerlendirilmesi çalışmaları aydınlatıcıdır[12]. Bu bildiride yapılan saptamaların bazıları şöyledir.

• İnsanlığın son on yılda giderek artan yiyecek, temiz su, elyaf (lif) ve enerji ihtiyaçlarını karşılamak için verdiği çabalar, benzeri görülmemiş bir şekilde ekosistem değişikliğine yol açmıştır.

• Bu değişiklikler milyarlarca yaşamın gelişimine yardım etmiş, fakat aynı zamanda diğer temiz hava ve su, hastalıklardan korunma ve ilaçların temini gibi temel kaynaklar konusunda doğanın yetilerini zayıflatmıştır.

• Ekosistemlerden elde edilen hizmetlerin kaybı, Binyılın Kalkınma Hedefleri arasında yer alan yoksulluk, açlık ve hastalıklarla mücadelede başarıya ulaşılmasında önemli bir engel teşkil etmektedir.

• Önümüzdeki on yıllarda, insanlar davranış ve faaliyetlerini değiştirmezse ekosistemdeki baskılar küresel olacaktır.

• Günümüz teknolojisi ve bilgi seviyesi, insanlığın ekosistem üzerindeki etkisini büyük ölçüde azaltabilir; ancak, bunların kapsamlı olarak uygulanması ihtimali yoktur. Ekosistem kaynakları, tükenene dek ücretsiz ve sonsuz olarak algılanır ve sonuçta bunun bedeli ödenir.

Binyılın Ekosistem Değerlendirmesi sürdürülebilirlik sorununun sürdüğünü gösteriyor. Kanımca bu saptamalardan konumuz bakımından en kritik olanı yapılan dördüncü saptama. Teknolojik gelişmelere dayanarak sürdürülebilirliğin sağlanamayacağını, çünkü kapsamlı bir uygulamanın olanaksız olduğunu söylemektedir. Bu durumda insan merkezli bir sürdürülebilirlik anlayışının gerçekleştirilmesinin insan davranışlarında isteklerinde önemli değişiklikler olmadan olanaksız olduğu açık hale gelmektedir. Böyle olunca da bu konuşmada tüketim konusunda yaptığımız tartışmanın kritik önemini kavramak kolay olacaktır.

Tabii bu saptama sürdürülebilirlik hedefi konulduktan sonra sağlanan teknolojik gelişmelerin getirdiği yararları görmezden gelmemize neden olmamalıdır. Yine aynı raporun saptamalarına göre eğer doğal sermayenin tüketimi, küresel ekonominin büyümesi kadar hızlı olsaydı, dünyanın durumu günümüzdekinden çok daha kötü olurdu. Teknolojik gelişmeler ve sürdürülen kampanyalar sonucu gerek sanayi, gerek tarımsal ürünlerin üretilmesinde daha az enerji, daha az su kullanılmakta, çevresinde de daha az kirlilik yaratmaktadır. Verimlilikte önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ama bu gelişmeler durumun daha kötüleşmesini engellemekteyse de, sorunu çözmemektedir.

Bu çok önemli konuyu tartışmayı burada daha da derinleştirmeye gerek yok. Ama konuşmanın bir sonraki bölümüne geçmeden, konuşmamızın teması bakımından sürdürülebilirlik konusuyla kent planlaması ve mimarlık tasarımları arasındaki köprünün nasıl kurulabileceği konusuna bir açıklık kazandırmak gerekir. Dünya'da yaşam destek sistemlerinin bozulmamasının sağlanması temelde küresel bir sorundur. Bu sorunu tek bir ülke çözemez. Ancak tüm ülkelerin, bu ülkelerin kentlerinin, kentlerin her binasının sorumluluk yüklenmesi halinde bir çözüme ulaşılabilir. Sürdürülebilirlik konusunda dünyanın tümü için çözümlemeler yapılarak, uygulanması gereken politikalar geliştirildiğinde, kent düzeyine ve bina düzeyine ne tür sorumluklar düşeceği açıklık kazanır.

"ÖNÜMÜZDEKİ ON YILLARDA, İNSANLAR DAVRANIŞ VE FAALİYETLERİNİ DEĞİŞTİRMEZSE EKOSİSTEMDEKİ BASKILAR KÜRESEL OLACAKTIR"

Bu konuda açıklık kazanmak için bir örnek verebiliriz. İklim değişikliğinin temel nedeninin dünyanın enerji tüketiminin artması ve bu enerjinin büyük kısmının fosil yakıtlardan gelmesi dolayısıyla atmosferin alt katmanlarına karbondioksit salınımının artması olduğunu analizler gösteriyor. Bu durumda yapılacakların enerji üretiminde fosil yakıt kullanımını azaltmak, yenilenebilir enerji üretiminin oranını artırmak ve enerji tüketiminde tasarruf yaparak üretimin artışını kontrol altına almak olduğunu biliyoruz. Böyle bir küresel politika saptandığında alt ölçekteki birimlere ne sorumluluklar düştüğü kolayca çıkarsanabilecektir. Avrupa Kentsel Şartı'nda belirtildiği üzere kentlerin kompakt olması ve toplu taşım sistemlerini geliştirmesi vb.

sorumluluklar ortaya çıkarılabilmektedir. Bina düzeyine inilince ise enerji tasarrufu, su kullanımı tasarrufu, yenilenebilir enerji kullanılması, binanın yapılmasında üretiminde çevresel etkisi düşük malzemelerin kullanılması vb. sayılabilir. Böyle bir sorumluluklar zincirinin oluşturulması için öncelikle küresel politikaların belirlenmiş ve üzerinde geniş bir oydaşmanın sağlanmış olması gerekir.

geçilebilecektir. Bu bağlamda kökeni Ian McHarg'ın Doğayla Tasarım[13] kitabında bulunan Bill Mollison ve David Holmgren'in geliştirdiği "Permakültür" önerisinden söz edebiliriz[14]. Tabii başkaları da var. Permakültür bir toprak parçasının içinde yaşayanlarla uyumlu bir bütünlük oluşturarak, insanların gereksinmelerini karşılayan verimli ve kararlı sistem yaratmayı amaçlamaktadır. Böyle bir sistemin oluşturulması için doğada

"PERMAKÜLTÜR HARCANAN EMEĞİ EN AZA İNDİRİRKEN, ARTIKLAR KAYNAĞA DÖNÜŞECEK, VERİMLİLİK VE ÜRÜN ÇOĞALACAK, ÇEVRE KENDİSİNİ RESTORE EDECEKTİR"

Günümüzde Bina Tasarımı Yapanlar ve Kentleri Planlayanlar Kendi Sorumluluklarını Nasıl Gözden Geçirmek Durumunda Kalıyorlar

Sürdürülebilirlik konusundaki tartışmalar ve insan merkezli çevre anlayışının ötesine geçen çevrecilik hareketi, ekolojik tasarım diye bir alanın gelişmesini de beraberinde getirdi. Bir tanımına göre çevreye zararlı etkileri en aza indirgemek için yaşam süreçleriyle bütünleştirilmiş her tür tasarım faaliyeti ekolojik tasarım olarak adlandırılmayı hak etmektedir. Bu, ekolojik sorumluluğu tasarım sürecine entegre etmektedir. Dikkat edilirse bu tanım tasarım faaliyetinin ne olduğunu tartışma konusu dışında bırakmaktadır. Daha çok yeşil mimarlık, sürdürülebilir tarım, ekolojik mühendislik, ekolojik restorasyon gibi alanların katkılarını bütünleştirmeye çalışmaktadır. Ekolojik tasarımın bu tanımında ilgi toplumsal sistemdedir. Toplumsal alt sistemin ekosistem üzerindeki etkisini en aza indirgemek amaçlanmaktadır. Bu tür bir ekotasarım anlayışı Rio Zirvesi'nin insan merkezli sürdürülebilirlik anlayışıyla kendisini sınırlamıştır.

Oysa ilgiyi sosyo-ekonomik alt sistemden uzaklaştırarak ekolojik alt sistem üzerinde yoğunlaştıran, ekolojik sistemlere ilişkin bilgilerden yararlanmayı ön plana alan daha farklı bir ekotasarım tanımına

ortaya çıkan kalıplar, biyolojik ve ekolojik prensipler kullanılacaktır. Bu sistem içinde etkiler en çoğa çıkarken, harcanan emek en aza inecektir. Permakültür harcanan emeği en aza indirirken, artıklar kaynağa dönüşecek, verimlilik ve ürün çoğalacak, çevre kendini restore edecektir. 1980'lerde ortaya çıktığında iddiasını sadece tarımsal sistemlerin tasarımı için getirmişken, daha sonra tüm habitat için iddia taşır bir kapsama ulaşmıştır. Kapitalist sistem içinde ortaya çıkmış günümüzün yerleşme sistemleri karşısında tamamen yeni bir alternatif olarak gelişmektedir.

Permakültür tasarımında ele alınan ekosistemlerde varolan ilişkiler, dikkatle incelenerek tasarımda kullanılmaktadır. Tasarımda sistemin elemanları arasındaki ilişki öyle oluşturulmaktadır ki, bir elemanın ürünü yanındaki elemanın gereksinmesini karşılasın. Bu yolla tasarım elemanları arasında bir tür sinerji sağlanırken, atıklar ile insan enerji ve emeğine duyulan talep azalmaktadır. Doğal ekosistemlerin prensiplerinden yararlanılırken rüzgâr, güneş, yer çekimi, dalgalar vb. doğal enerji kaynakları harekete geçirilmektedir. Permakültür zonları, insan, hayvan ve bitkilerden oluşan canlıların gereksinme sıklığına göre organize edilmektedir. Bu günümüzde kapitalist sistem ilişkileri içinde ortaya çıkan arazi kullanma ya da yerleşme biçimlerinden oldukça farklı sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Örneğin kapitalist sistemin mantığı içinde tarımda mono kültür en rasyonel üretim biçimi iken, permakültürün mantığı içinde poli kültür en rasyonel üretim türü olmaktadır.

Üzerinde durduğumuz iki tür ekolojik tasarım anlayışını karşılıklı olarak yorumlamaya çalışalım. Birinci tür ekolojik tasarım anlayışı günümüzde mimarların bina tasarımında kullandıkları tasarım anlayışından çok büyük farklılık göstermeyecektir. Sadece tasarım sırasında dikkate almaları gereken sınırlayıcıların sayısı artmış olacaktır. Kendi yaratıcılık iddialarını ileri sürebilecekler, ürünlerini estetik değerlendirme konusu yapabileceklerdir. Çözümlerini bu bakımdan savunabileceklerdir. Oysa ikinci tür ekolojik tasarım konusunda tasarlanan artık bir bina değildir. Bir nesne değil, bir komünite tasarlanmaktadır. Tasarım konusu olan içinde bulunan ekosistemin öğeleri arasında ilişkilerde egemen olacak yeni ilişki prensipleridir. Başarılmak istenilen belli bir performansa sahip bir komünitedir. Kurulan ilişkiler doğal sistemlerden gözlenerek alınmıştır. Bu ilişkilerin tasarımı yaratıcılık iddiasından çok, bilgiye dayanma iddiasını taşımaktadır. Ortaya çıkan bir komünite olduğu için estetik bakımdan değerlendirmesi söz konusu olmayacaktır.

Bu konuşmamda ortaya çıkan kentsel gelişme ve yaşam biçimini değerlendirmek bakımından üç ölçüt üzerinde durulmuştu. Bunlar yaşam kalitesi, birlikte yaşayabilme ve sürdürülebilirlikti. Bu bölümde sadece sürdürülebilirlik kaygılarının tasarım konusunda ne tür yeni anlayışlar getirdiğini gördük. Ekotasarımın ikinci türünde artık bir binanın değil komünitenin tasarımı söz konusu olmaya başladığını gördük. Bu halde bir binanın tasarımından çok değişik türde bir tasarımının söz konusu olduğunun farkına vardık. Bu konuşmanın temel teması kentlerdir. Buna salt bir nesne tasarımı olarak yaklaşmak doğru değildir. Burada bir nesnenin oluşumundan çok bir komünitenin tasarımı söz konusudur. Onun için günümüzde kentsel bir komünitenin tasarımından çok planlamasından söz ediyoruz.

1920'li yıllarda kent planlamasından söz edildiğinde kentin de adeta bir nesne gibi tasarlanmasından söz ediliyordu. Nitekim o dönemin planları tasarlayıcısının ismiyle anılıyordu, Jansen Planı, Prost Planı gibi. Böyle bir planın uygulanamadığı, Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra açıkça ortaya çıktı.

Bir nesnenin tasarlamasının olanaklı olması tasarımcının onun üretim sürecini tam olarak denetimi altında tutmasıyla oluyordu. Oysa bir kentteki mülkiyet düzeni ve bireylere getirdiği haklar ve siyasal sürecin karar verme esneklikleri vb.'leri bir araya geldiği zaman kent plancısının kentin biçimlenişi üzerinde tam bir denetimi olamamaktadır.

Bu halde kent plancısının sürekli olarak aklında tutması gereken bir ilke ortaya çıkmaktadır. Bu da "denetleyebildiğinden ötesini tasarlamaya çalışma" ilkesidir.

"KENT PLANCISININ SÜREKLİ OLARAK AKLINDA TUTMASI GEREKEN BİR İLKE ORTAYA ÇIKMAKTADIR. BU DA DENETLEYEBİLDİĞİNDEN ÖTESİNİ TASARLAMAYA ÇALIŞMA İLKESİDİR"

Kent planlama pratiğinde ikinci aşamaya 1960'lı yıllarda kapsamlı rasyonel planlama anlayışının gelişmesiyle geçilmiştir. Bu aşamada kentin gelişmesini yönlendirecek imar planlarının yapılması tasarımcının yaratıcılığından çok, o kent üzerinde yapılacak araştırmalarla o kentin sosyo-ekonomik faaliyetlerinin doğru olarak önceden kestirilebileceği ve bu faaliyetlerin kent mekânına nasıl yansıyacağının imar planı kararlarıyla düzenlenebileceği inancına dayanıyordu.

Geçen yarım yüzyıla yakın süre içinde pratik kapsamlı rasyonel planlamasının yetersiz kaldığını gösterdi. Sosyal bilim alanındaki gelişmeler de uzun erimli önceden kestirimin olanaksızlığını ortaya koydu. Belki bunlardan da önemlisi, sosyo-mekânsal süreçler konusundaki tartışmaların sosyal ve mekânsal olanın ayrılamayacağına açıklık kazandırmasıdır. Her sosyal olan aynı zamanda da kaçınılmaz olarak mekânsaldır. Böyle olunca da sosyo-ekonomik gelişmeleri tahmin ederek bunun mekânsal yansımaları konusunda imar planı yapmaya çalışmanın daha başlangıçta başarısızlığı kabul etmek anlamına geldiği açıklık kazanır. Böyle bir bütünlük olduğu kabul edildiğinde sadece mekânsal olanı planlamanın anlamı kalmamakta, bir planlama olacaksa tüm sosyo-mekânsal olanın birlikte tasarlanması/planlaması gerekmektedir. Ama biliyoruz ki böyle bir total planlama olanaksız olduğu gibi, istenmeyen bir şeydir de. Bu durumda kentler sosyo-mekânsal süreçlerle tarihsel olarak oluşmaktadır. Bir oluşum söz konusuyla artık tasarımdan söz edilemez. Yapılabilecek olan, ancak bu oluşuma müdahale ederek, oluşumun niteliğini ve performansını değiştirmeye uğraşmaktır. Plana ve plancıya düşen görev de bu süreci gözleyerek, kendi eleştirel çerçevesi içinde değerlendirerek, bu tarihsel sürece müdahale edebilmeye çalışmaktır. Plancının bu süreçlere müdahale etmesinde yararlanabileceği değişik araçların varlığından söz edilebilir. Bunlardan ilk akla gelen yeni kurumsal düzenlemeler yaparak regülâsyonlar geliştirmektir. İkincisi ise sosyo-mekânsal sürecin bir parçası haline gelebilmesidir. Bu halde plancının başarısı kenti şekillendiren sosyo-mekânsal süreçlerin dışlanamaz aktörlerinden biri haline gelebilmesine bağlıdır. Plancının rolü bu şekilde tanımlandığında tabii ki sürekli olması gerekliliği de söylenmiş olmaktadır.

Son Verirken

Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin 2010 yılı Mimarlar Haftası faaliyetleri içinde benden istenilen "Daha İyi Kentler, Daha İyi Yaşamlar: Tasarımla Sürdürülebilirlik" konuşmamın sonuna gelmiş bulunuyorum. Bu konuşmamda belli bir sonuca ulaşmaktan çok söz konusu olan alanlarda kavramsal irdelemeler yapmaya çalıştım. Bu irdelemeler sonrasında ulaştığımız yeni kavrayışların gelecekteki düşüncelerimizin önünü açacağını düşünüyorum. Bu nedenle de konuşmama son verirken özetlenmiş bir öneri yapmıyorum. ◻

İlhan Tekeli, Prof. Dr., ODTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

DİPNOTLAR

1 Ben Page, Özlem Bulut, Burak Evren ve Burçin Bakkaloğlu: " Urban Age Anketi", İstanbul Kesişimler Şehri, Urban Age London School of Economics and Political Science ve Alfred Herrhausen Society, İstanbul,2009. s.40-42

2 Ayfer S.Bartu Candan ve Biray Kolluoğlu: 1990 Sonrası İstanbul'da Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Tabakalaşma, Ocak 2010, İstanbul, 106K336 sayılı SOBAG Projesi.

3 Oğuz Işık:"1980'lerden 2000'lere Türkiye'de Kentsel Gelişme: Yeni Dengeler-Yeni Sorunlar", Sivil Toplum İçiin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD), İstanbul, 1999,s.279-292.

4 Murat Güvenç Vd.: İstanbul 1990-2000 Toplumsal Mekansal Dönüşüm, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü,2005.

5 Haluk Gerçek: "İleride Bir Yol Var mı?", İstanbul Kesişimler Şehri, Urban Age London School of Economics and Political Science ve Alfred Herrhausen Society, İstanbul,2009. s.47.

6 Bu konuda ayrıntılı bir göstergeler sistemi için bakınız; Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, Sayı.6, Yaşam Kalitesi Göstergeleri, Ankara, 2003.

7 Abraham H.Maslow:Toward a Psychology of Being, D.Van Nostrand Company,1968.

8 Cem Mumcu, "Kendini Gerçekleştirmek", Milliyet, 13 Eylül 2010.

9 Amartya Sen:"Capability and Well-Being", Martha Nussbaum and Amartya Sen (Editors), The Quality of Life, Clarendon Press, Oxford,1993,s.30-53.

10 Bu konuda bkanz: Ferzan Bayramoğlu Yıldırım (Editör) , Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, Wald, Dünya Yerel Yönetim Akademisi,İstanbul,1996.

11 Sürdürülebilirlik konusunda kapsamlı bir tartışma için bknz. İlhan Tekeli: Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevrey Korumak, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Ağustos 2009,s.185-205.

12 İmkanlarımızın Ötesinde Yaşam Doğal Kaynaklar ve İnsanların Refahı Değerlendirme Kurulu Bildirisi, Türkiye Bilimler Akademisi, Temmuz.2009 (Bildirinin ilk yayınlanma tarihi Mart.2005'tir.)

13 Ian McHarg: "Design with Nature", 1971

14 Bill Mollison and David Holmgren: Permaculture One, Aperrenial agriculture for Human Settlements, Transwolds, Melbourne, 1978.

Amandus Sattler ile Söyleşi

MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ'NİN MİMARLIK HAFTASI 2010 ETKİNLİKLERİNE KATILAN ALLMANN, SATTLER, WAPPNER MİMARLIK'TAN AMANDUS SATTLER İLE ZAMAN İÇİNDE GELİŞEN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ANLAYIŞLARI VE YENİ BİR SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN YENİ ESTETİK YAKLAŞIMLARI ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ 9 EKİM 2010, İZMİR.

Dürnev Atılgan

ÜSTTE Amandus Sattler
FOTOĞRAF **Mehmet Yasa**

SAĞ ÜSTTE Südwestmetall, Metal ve Elektrik Sanayi Birliği, Baden-Württemberg, Reutlingen, 1999–2002.
FOTOĞRAF **Jens Passothc**

Dürnev Atılgan- İzmir'de Mimarlık Haftası'nda Allmann, Sattler, Wappner Mimarlık'tan Amandus Sattler ile birlikteyiz. Bizimle olduğunuz için teşekkür ederiz. Allmann, Sattler ve Wappner Mimarlık, üç ortaklı oldukça büyük bir ofis, kıdemlileri ve ortakları olan kurumsal bir ofis. Ofis yapınızı anlatabilir misiniz, iş paylaşımı nasıl?
Amandus Sattler- Bu uzun bir hikâye, ofis yirmi yılı aşkın bir süredir var. Başladığımız noktadan itibaren ofisi sürekli geliştirdik ve son yıllarda artık iyice oturmuş bir yapısı var. Bu aralar üç ortak aynı zamanda üniversitelerde eğitim veriyoruz, bazı günler ofiste olmuyoruz. Öğrencilerimizle paylaşmak istediğimiz fikirlerimiz var. Bu sebeple, iki yıl kadar önce dokuz mimardan oluşan ikinci bir yönetim kurulu oluşturduk. Altmış kişilik ofiste yirmi proje yöneticimiz var ve bunların dokuzu kurulda lider pozisyonunda. Normalde bizim karar verdiğimiz ve yaptığımız şeyleri yürütüyorlar. Projeler ve ofisin daha iyi organize edilmesine yardımcı oluyorlar. Fakat yarışmalarda ve fikir geliştirmede üç ortak liderlik yapıyoruz ve biz sorumluyuz, en başından itibaren bu yapıda bir değişiklik yok.
Her pazartesi tüm gün ofiste yürütülen bütün projeler takımlarla beraber en iyi çözümün bulunduğundan ve proje için alınan her türlü kararın kalitesinden emin olmak için yapılan sunumlar üzerinden tartışılır. Sonuç olarak, üç yönetici olarak her proje ile ilgili her önemli konuyu biliyor ve günlük işlerin peşinden koşmuyor olsak da çok sıkı takip ediyoruz. Konsept, biçimsel kararlar, malzemeler gibi her konuyu proje lideri ve takım ile tartışarak karar alıyoruz. Bazen üç ortağın beraber yürüttüğü projeler oluyor. Çoğu zaman üç ortak projeleri paylaşıyoruz, buna proje ortağı diyoruz. Ben, ortaklarım Markus Allmann veya Ludwig Wappner'in ayrı ayrı daha yoğun olarak ilgilendiğimiz projelerimiz oluyor, fakat sunum günleri projeleri hep beraber tartışıyoruz.

DA- Ofisler bu denli büyüdüğünde yarışmalara bu kadar sık katıldıklarını görmüyoruz genelde, yarışmayı seviyorsunuz.
AS- Yapmak zorundayız, doğrudan iş almak pek olan bir şey değil. Bütün bu yirmi yıl içinde belki sadece bir tane büyük işi doğrudan almışızdır. Diğer hepsi yarışmalarda kazanarak alınmış işler ya da daha küçük projelerdir. Her yıl en az yirmi tane yarışmaya giriyoruz.

DA- Ofisin yaşam kaynağı yarışmalar oluşturuyor o zaman.
AS- Evet, gerçekten öyle. Yarışmalar bizim mesleğimizde araştırma anlamına geliyor, aynı zamanda bunun bir avantaj olduğunu da düşünüyoruz. Yarışma, bir projeye başlamanın en mükemmel yolu, çünkü proje hâlihazırda tasarlanmış oluyor ve iş sahibi, müşteri de jürinin kararını bir şekilde kabul etmiş oluyor. Projeye yarışma ya da jüri olmadan doğrudan müşteri ile başladığınızda projenin kalitesine olan etkisi daha tehlikeli olabiliyor. Yarışmalarda, jüri müşteriye en iyisinin bu olduğunu açıkladığında müşteri kabul etmek durumunda oluyor, yeni fikirleri kabullenebiliyor.

Bütün bunlar projeye iyi bir başlangıç oluşturuyor.

DA- Yarışmalara katılan biri olarak sıklıkla jüri üyeliği de yapıyorsunuz. Yarışmanın diğer tarafında olmak nasıl?
AS- Evet, üçümüz de oldukça sık jürilerde bulunuyoruz. Bu ilginç ve aynı zamanda iyi bir şey, çünkü jüri çalışmaları içinde pek çok mimarın çalışmalarını görmek imkânı oluyor. Bir taraftan da jürilerin yaptığımız projeyi anlamalarını nasıl sağlayabileceğimizi de görüyoruz.

"HER PAZARTESİ, YÜRÜTÜLEN POJELER EN İYİ ÇÖZÜMÜN BULUNDUĞUNDAN VE ALINAN KARARLARIN KALİTESİNDEN EMİN OLUNANA KADAR SUNUM YAPILARAK TARTIŞILIR"

DA- Sunumunuzun başında Allmann, Sattler, Wappner Mimarlık olarak "yapısal açıklık" prensibinizden bahsettiniz. Yapısal açıklık nedir?
AS- Yapısal açıklık bir tasarım yöntemi. Bu yöntemde düzen, sürekli olarak yeni çağrışımlar kurulması ve bileşim analizlerin sunucu olarak gelişir, soyut ya da (nedensellik gibi) rasyonel prensiplerden değil. Yapısal açıklık, strüktür ya da inşa ile ilgili bir konu da değil. Yeni bir sürdürülebilirlik ve estetik için bir yöntem olarak programatik açıklık olarak tanımlayabiliriz. Bir projeye başladığınız zaman sıklıkla çelişkilerle, aykırı olan üzerinden düşünürsünüz. Biçimsel ya da malzemeye ilişkin bazı kararları çok erken aldığınızda işin gerektirdiği en iyi çözümü elde edemeyebilirsiniz. Her zaman yeni çözümler aramaya, elemanların yeni bir karışımını denemeye, en başından hep bildiğimiz yapılarla düşünmemeye çalışıyoruz. Bu yüzden bir sürece başladığımızda çoğu zaman işi nasıl bitireceğimizi bilmiyoruz.

DA- Yani yapısal açıklık, tasarım sürecinize ilişkin bir fikir. Her projeye uygulanabilir kalıplarınız yok, kural koymaktan hoşlanmıyorsunuz.
AS- Evet, belki süreçler her zaman benziyor ama cevaplar değil. Çalışmalarımızda kullandığımız bir strateji de diyebiliriz.

DA- Bir imaj, fikir ve tema olarak "Ev", çelişkileri ile farklı projelerinizde karşımıza çıkıyor. Örneğin ve özellikle Südwestmetall binasında ev imajı, fonksiyonel olarak değil, ama çevreye uyumu açısından dönüştürülmüş daha çok bir "ev heykeli" olarak karşımıza çıkıyor. "Çağdaş Ev" prototipinizde ise, ev fikri programatik ve biçimsel olarak yeniden kurgulanarak dönüşmüş.
AS- Südwestmetall'de ev bir arketip olarak ele alındı. Arketipler, herkes tarafından paylaşılan derin bir duygudur. Herkes, bu evi görür görmez anlıyor. Evi görüyor, evi hissediyor ve bir ev olduğunu biliyor. Neden burada olduğu gibi sorular sormuyor. Südwestmetall'de insanlar tanıdık biçimsel bir tip olan ev ile karşılaşırken, diğer tarafta cephelerde pek çok kişinin "sert, soğuk ve hatta çirkin" dediği, paslanmaz çelik malzeme, metal kullanıldı. İki duyguyu bir binada birleştirdik. Bu ev, koyun postuna bürünmüş bir kurt gibi. Bir yandan hoşuna gidiyor çünkü bildiğin tanıdığın bir eve benziyor. Bir diğer yandan rahatsız edici, çünkü tuhaf bir malzeme ile kaplı, tamamı çelik, pencereler bile perfore çelik ile kaplı. Amacımız, insanlara bu evi sevseler mi yoksa nefret mi etseler bilemedikleri bu müthiş duyguyu vermekti. Belki bu şekilde kendi hayatları için de yeni fikirler edinebilirler. Elde edebileceğiniz en iyi şey böylesi bir sürpriz olabilir. "Çağdaş Ev"deki konsept ise aile yapısını ele aldığımız daha sosyal bir konsept. Türkiye'de de aynı mı bilemiyorum ama Almanya'da tipik aile yapısı artık yok. Pek çok aile dağılıyor. "Yama-işi aileler" diyoruz, bir partner ile çocukların oluyor, bir başkasından da oluyor ve bir başka partner ve kendi çocuklarınla yaşıyorsun... Aile yapısı tamamen değişti ve biz de bu gerçeği "Çağdaş Ev"de temsil etmek istedik. Aile evi için yeni bir tipoloji araştırdık. Zemin katta yeşil strüktürlerin, çitlerin arasında ailenin her bireyinin çekilebileceği özel odalar mevcut, kendisine ait mahremiyeti var. Sen de

orada yaşayabilirsin ya da eşinin çocukları, evin kadını ya da başka biri de yaşayabilir. Aileyle olmayı istediğinde yukarı çıkabilir ve diğerleri ile birinci kattaki oturma odasında buluşabilirsin. Müstakil evlerin de gelecekte değişebileceği, bunun gibi bir konsept ile daha açık fikirli olabileceğini düşündük. Fakat bu bir prototip. Sadece bir defa, Münih'te bir açık hava sergisi için inşa ettik, başka kimse istemedi, özel müşterilerin taleplerini karşılamıyor.

"AİLE YAPISI TAMAMEN DEĞİŞTİ VE BİZ DE BU GERÇEĞİ ÇAĞDAŞ EV PROJESİNDE TEMSİL ETMEK İSTEDİK. AİLE EVİ İÇİN YENİ BİR TİPOLOJİ ARAŞTIRDIK"

DA- Tanıdık olan imaj ve temalardan başlayarak aykırılıkları ele alma stratejiniz ile tanıdığımız, bildiğimiz ev, "Südwestmetall"de başka bir içerikle sunulurken, "Çağdaş Ev"de tamamen yabancı bir program ve kurguya dönüştürülüyor.
AS- Bu evde bazı şeyler alışılmadıktı. Normalde yaşama zeminde ve özel odalar üst katta yer alır ama biz bunu değiştirdik. Aykırılıklarla, çelişkilerle çalışmayı seviyoruz. Eğer aşırı uçlar yoksa hiçbir şey gerçek değildir. Her iki tarafı da bir projede bir araya getirmeye çalışıyoruz.

DA- Sürdürülebilirlik, mimarlığınızda pek çok şekilde başlıca bir yaklaşım olarak ortaya çıkıyor. Sürdürülebilirlik anlayışınızdan bahsedebilir misiniz?
AS- Bence bunu yapmak zorundayız hiç şüphesiz, bu bir görev. Düşünme şeklimizi değiştirmeliyiz. Yıllar önce, mimarlar mümkün olanı yapmaya çalışıyorlardı. Teknik çözümlerle elde edebileceğimizin en iyisini yapmak istiyorduk. Örneğin Kutsal Yürek Kilisesi'nde, üzerinde baskılar da olan en geniş camlarla, daha önce hiç inşa edilmemiş özel bir cam yapıyı, mümkün olan en iyi teknolojilerle, en iyi ve en iddialısını yapmak hırsı ile yapmaya çalıştık. 1996'da, kiliseyi tasarladığımız zaman sürdürülebilirlik bir tema değildi. O zamanlar, elde edebildiğimiz bütün teknik desteği kullanmaya çalışıyorduk, ama yine de böyle bir cam kutunun içinde klima ihtiyacı yok. Şimdi olsa, kiliseyi bu şekilde gerçekleştiremeyiz. Bu durumu, değişimi girdiğimiz Leipzeig'deki kilise projesi yarışmasında gördük. Önerimizin çok güçlü ve özel bir konsepti vardı, fakat jüri uygunluk konusundaki endişeleri sebebi ile gerçekleştirmekten çekindi. Bugün ise, mimarlığı yeterli ve uygun olan imkânlarla yapmak zorundayız, amacımız esası yansıtmak. Sorular aynı, fakat yeni cevaplar bulmak zorundayız, geleceğin problemlerini çözmek zorundayız.

DA- Örneğin düşük bütçe ile gerçekleştirdiğiniz Paul Horn Arena'da sürdürülebilirlik konseptleriniz ile ödül aldınız.
AS- Evet, spor salonunu yaptığımız zaman kimse sürdürülebilirlik ile ilgili fikirlerle ilgilenmiyordu, o zaman önemli bir konu değildi. Cephelerinden biri fotovoltaik panellerle kaplıdır. Binada, örneğin doğal havalandırma ve iklimlendirme gibi bazı çözümler önermiştik. Yüzlerce insanın bulunduğu bir yerde bir dakika içinde çok miktarda hava ihtiyacı oluyor. Spor salonu gibi yüksek yoğunluklu kullanılan binalarda doğal iklimlendirme çözümleri pek alışıldık değildir. Şimdi ise herkes, özellikle de finansal krizlerden sonra, bu konseptlerden bahsediyor, bazıları da uygulamaya çalışıyor. Bu proje, inşa edildikten yıllar sonra sürdürülebilir bir bina olarak fark edildi ve ödül aldı. Normalde bir proje yeni iken ödüllendirilir. Proje bitirilir, herkes yayımlamak ister, bazen bir ödül de alır ama on yıl sonra değil. Fikirlerimizin gelecek için anlamlı olduğunu görmek bizim için ilginç oldu.

DA- Biçim ile çok fazla oynadığınız söylenemez, oldukça net biçimler kullanıyorsunuz. Yapılarınızın karakteri daha çok malzemeyi kullanma şeklinizde ve özenli üretim ve inşada yatıyor. Binalarınızda farkı bunların yarattığını düşünüyorum.
AS- Aklımızda sabit malzemeler, biçimler ya da tasarımlar yok. Her defasında müşteriye, yere, şartlara bakıyoruz ve her defasında sorulara yeni cevaplar bulmaya çalışıyoruz. Fonksiyon ve biçime ilişkin fikirlerimizi sıklıkla malzemeye ilişkin yeni fikirler ile birleştiriyoruz. Her projede yeni bir

SAĞ ÜSTTE Çağdaş ev (Haus der Gegenwart), Münih. SZ Magazin Mimari Proje Yarışması, İkincilik Ödülü, 2001, Uygulama 2004–2005.
FOTOĞRAF **Florian Holzherr**

SOLDA Paul-Horn-Arena, Tübingen, 2004.
FOTOĞRAF **Jens Passothc**

malzeme ya da yeni mekânsal şartlar için bazı araştırmalar yapıyoruz. Her projenin uygulamalı bir araştırması oluyor. Örneğin, kilise projesinde cam ve ahşap yapıları çalışarak sıra dışı bir çözüm bulmaya çalıştık. Bütün fikirler başka bakışlarla, bağlam, kimlik, fonksiyon, sürdürülebilirlik ve benzeri diğer fikirlerle bir araya geliyor ve yeni bir kilise ortaya çıkıyor.

DA- Mimari mesajın çoğu, malzemenin kullanımındaki bu mükemmellikten geliyor. Kilisede camı çok farklı şekillerde kullanıyorsunuz.
AS- Evet. Cepheyi yaklaşık iki yılda planladık. Almanya'da cephenin sadece cam ile inşa edilmesine izin verilmiyor çünkü cam taşıyıcı bir eleman olarak tanımlı değil. Bu cepheleri gerçekleştirebilmek için bazı yapısal testler yapmak ve özel izinler almak durumunda kaldık. Rüzgâr yükünü taşıyabilmek için cephenin içinde yatay ve düşeyde cam kılıçlar tasarlandı.

DA- Renk konusuna gelirsek, sunumunuzda "renk dikkat dağıtıcıdır" şeklinde bir ifade kullandınız ve beyaz yanlısı olduğunuzu belirttiniz.
AS- Pek sık olmasa da, anaokulları gibi projelerde renk kullanıyoruz. Şehirlerimizde beyaz kullandığımızda daha çok enerji tasarrufu da yapabiliriz. Beyaz büyüleyici bir renk, çok şeffaf ve temiz. Çok kolay zarar görebiliyor ve incinebiliyor da. Kolayca kirlenir ama çok da iyi temizlenebilir. Beyaz ışık içinde her rengi taşır. Bu yüzden çok büyüleyici, bir bakire gibi.

DA- En çok bilinen ve sunumunuzda da en çok bahsettiğiniz Kutsal Yürek Kilisesi'nden bahsedebilir misiniz?
AS- Bir kilise tasarlamaya başlamak, nasıl yapacağını düşünmek çok ilginç. Pek çok şey yapmak mümkün. Bir tipoloji yok, malzeme ya da biçim için bir sınır yok. Aynı sebeplerle, yeni bir kilise için bir tipoloji geliştirmek de çok kolay değil. Yarışmaya katılan 160 projenin içinde aklınıza gelebilecek her şey vardı, İtalyan-Toskana stili tuğla kiliselerden betonarmeye, yeni malzemelerden yeni ve farklı fikirlere her şey... Oldukça ilginç sonuçlar vardı. Biz, olağanüstülüğün hissedilebileceği bir kilise yapmak istedik. Kiliseyi ışık ile inşa etmeye karar verdik. Bütün konsept ışık üzerine kuruldu. Mümkün olan en fazla ışığı alabilmek için cam cephelerle çalıştık. Fakat aynı zamanda ışıkla çalışmak, farklı yüzeylerle onu değiştirmek istedik. Kilisenin içinde çeşitlenen ışık kaliteleri ve durumları elde etmeye çalıştık. Binanın biçimi çok

"KUTSAL YÜREK KİLİSESİ'NDE OLAĞANÜSTÜLÜĞÜN HİSSEDİLEBİLECEĞİ BİR TASARIM YAPMAK İSTEDİK VE KİLİSEYİ IŞIK İLE İNŞA ETMEYE KARAR VERDİK"

ÜSTTE, ALTTA İsa Kutsal Yürek Kilisesi (Herz-Jesu Kirche), Münih, 1996-2000.
FOTOĞRAF **Florian Holzherr**

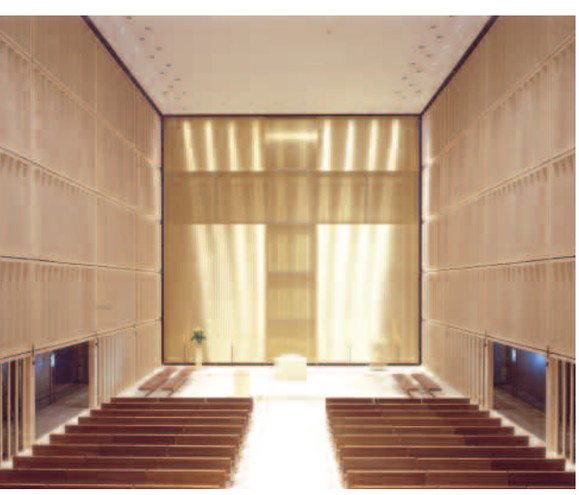

basit bir cam kutu. Böylece bütün ışığı kilisenin içine alabildik. Cam kutunun içine yerleştirdiğimiz ahşap bir başka kutu ile ışığı kontrol ettik. İç içe bu iki cephe birbirine zıt karakterlerde ve birbiri ile etkileşim halinde. Ahşap ve cam arasındaki halkaya ışığın doğrudan girmesine izin verdik. Cam kutu, ahşap kutunun üzerinde kapanıyor ve içeri giren ışık, daha açık olan ahşap kutudan filtrelenip süzülerek kilisenin içine doluyor. Cephenin bu geçirgenliği, olağanüstülük hissini veriyor. Amacımız, inananların kilisenin içinde olağanüstülüğü hissetmeleri. Din gibi bir şey... Onu göremiyorsunuz, tamamen anlayamıyorsunuz ama inanıyorsanız, hissedebiliyorsunuz. Bu ışık konsepti ile istediğimiz etkiyi başardık, insanlar bu şeffaf odadan ve ışık farklılığından çok etkileniyorlar. Gökyüzünün farklı ışık durumlarında odanın içindeki değişimi görebilirsiniz. Kiliseden çıkan birine ne gördüğünü sorsanız ışığa ne olduğunu bilemeyebilir. Belki güneşli bir günde gökyüzünden bir bulut geçiyor ve kilisenin içinde ışık değişiveriyor, farkı hissediyorlar ama bunu nasıl sağladığımızı anlatamıyorlar. Bu ışıklı oda, doğaüstülüğe olan arzuları gideriyor. Birisi bu kilisenin neden Asya mimarisini andırdığını sormuştu. Sorunun cevabı şurada yatıyor, Asyalılar binalarına doğrudan ışık almazlar. Gölgeler ve dolaylı ışıkla çalışırlar. Avrupa'da binalara doğrudan ışık alınır. Bazı kiliselerde, zemin ya da mihraba düşen çok net bir ışık hüzmesi bulabilirsiniz, bu tipik bir Avrupa ışık konseptidir. İşte bu yüzden kilisede diğer ışık konseptini görmek ve farkını hissetmek, mistik ve ruhani duygular uyandırıyor.

DA- Yarışmada ikincilik ödülü aldığınız Leipzeig'deki Aziz Trinitatis Kilisesi için olan önerinizin camiye benzediğinin söylendiğini ifade etmiştiniz, Kuveyt'teki Alghanim Otomotiv Merkezi'nin içinde de bir mescit projeniz var. Her biri örneklerinden çok farklı imajlar. Dini yapılar tasarlamak ile ilgili ne söyleyebilirsiniz?
AS- Kutsal Yürek Kilisesi'nin gerçekten iyi bir proje olduğunu düşünüyorum ve pek çok kişi de öyle düşünüyor. Fakat başka kiliseler, camiler ya da sinagoglar da yapmak istiyoruz. Dini yapılar tasarlamak bizim için çok ilginç bir konu. Çünkü içinde başka işlevler yok, neredeyse sadece bir oda ve o odanın içinde başka bir şey yok. Bir mihrap, belki bir haç ya da biraz sandalye... Sadece tek bir oda var ve o oda herkesi büyüleyen bir oda olmalı. Sadece mekân ve atmosfer için çalışıyorsun, başka bir binada olduğu gibi düzenlemen gereken binlerce fonksiyon, yer ya da şey yok. Kilise tek ve büyük bir şey.

DA- Dini yapılar kurumsal bir kimlik taşımaları açısından da ilginç aslında. Herhangi bir dini bir yapının, o din (kurumsal kimlik) için inşa edilmiş bir başka terminal noktası olduğundan bahsetmiştik.
AS- Evet kurumsal bir yapı. Her zaman Katolik kilisesinin gördüğünüz en güçlü marka olduğunu söylüyorum. Büyük bir markanın sahip olması gereken bütün elemanlara sahip: Binaları, mimarisi, bir logo olarak haç, kurumsal kıyafetleri, kurumsal davranış biçimleri var, her türlü kurumsal elemana sahipler... Bu sebepten bu marka için tasarlamak bizim için çok ilginç.

DA- Köln Politeknik'te "Kurumsal Mimarlık" yüksek lisans programında eğitim de veriyorsunuz. İlginç bir uzmanlık konusu.
AS- Mimarlık lisans eğitiminin üzerine, iklimlendirme, kentsel tasarım ya da restorasyon gibi bir eğitim programı alabilirsiniz tabii ki. Lisans eğitimi boyunca, mimarlık ile ilgili en önemli ve temel şeyler veriliyor. Yüksek lisans çalışmaları ise bunun üzerine bir uzmanlık ile bilginin seviyesi yükseltiyor. Kurumsal mimarlıkta, bir markayı mekâna taşımayı öğreniyorlar. Kavramsal tasarım, kurumsal kimlik ve bir marka için mekân üretmeyi öğreniyorlar.

DA- "Kurumsal Mimarlık" deyince yine bir yarışma ile kazandığınız Audi Grup Merkezi ve terminalleri projelerine geçmek istiyorum. Yarışma için üretilen imajlardan birinde, dünya haritası üzerine yerleştirilmiş Audi terminalleri imajları vardı.
AS- İmajlar, binanın farklı kentsel durumlara nasıl cevap vereceğini gösteriyordu.

DA- Evet, daha sonra yaptığınız Audi Terminalleri Kılavuzu'nda tasarım konseptinin nasıl uygulanacağını ve dünyada gerçekleştirilmiş bazı örnekleri gösterdiniz. Yarışmadaki imajda terminallerin yere göre bazı değişiklikler gösterebileceğini anlatıyor olmasına rağmen inşa edilmiş örnekler oldukça birbirine

Trinitatis Kilisesi, Leipzeig, Yarışma, 2009. (Allmann Sattler Wappner Mimarlık)

benziyorlar. Elbette bu iş için geliştirdiğiniz bir kılavuza dayanarak belli çizgilerde yapılıyorlar ama yine de yere göre değişebilirlik stratejisinde değişiklik var gibi, bu sizin mi yoksa şirketin mi kararıydı?

"MİMARLAR SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KONUSUNDA KİLİT BİR POZİSYONDALAR VE DÜNYAYI DEĞİŞTİRMEK İÇİN PEK ÇOK ŞEY YAPMAK ZORUNDALAR"

AS- Bizim stratejimizde çok geniş bir değişkenlik mümkündü. Kentsel konfigürasyona ek olarak, elbette galerilerin cephe ile ilişkisini belirleyen strateji hiç değişmemek üzere, cephelerin malzemesinin de değişebileceğini düşündük. Fakat müşteri, Audi böyle büyük değişiklikler istemedi. Audi, kurumsal tasarım ve malzemelerin her zaman aynı şekilde kullanılmasını istediğini belirtti. Çeşitlenme kentsel bağlama göre mümkün, hatta eğimli çatılarla bile, fakat çoğu zaman bu kadar çok değişim gerektirecek özel bağlamlar olmuyor. Genelde bir ya da iki kotlu oluyorlar ve en fazla araçlar için gerekli olabilecek atölyeler ve servis alanları gibi farklı fonksiyonlarda söz konusu olabiliyor. Yüksek bir yapı, on katlı bir galeri de yapılabilir, sorun olmaz, fakat işin normali bu değil. Çünkü müşteriler, bayiler bu tip aşırı uçlarla düşünmüyorlar ve projelerin çoğu benzer oluyor. Tanınabilir imajlar ile göstermek istediğimiz şey şu: Bunlar inşa edilebilir ve ilk anda bilirsiniz ki bu, "Audi". Gerçekten güçlü bir imaj.

Tuba Çakıroğlu- Son olarak, sürdürülebilirlik konusuna dönersek, bazı insanlar ihtiyaç duyulan enerjinin etkin kullanılmasını yeterli görürken, sürdürülebilirliğin yeni bir toplum yaratması gerektiğini söyleyenler de var. Tüketim toplumunun alışkanlıkları gittikçe şiddetlenirken, bu toplumun sürdürülebilirliğinden söz etmek pek anlamlı görünmüyor sanki. Tüketim toplumunu dönüştürmeden sürdürülebilir yapılar yapmak konusunda neler düşünüyorsunuz?
AS- Mimarlık ile insanlar değiştirilebilir. Herşey hakkında bu şekilde düşünebiliriz, sadece enerji etkinliği hakkında değil.

DA- Tüketim toplumundan sürdürülebilir bir toplum ortaya çıkarılabilir mi? Mimarlığın bu yönde toplumu değiştirme gücü olabilir mi?
AS- Bence mimarlık toplumu değiştirebilir fakat bu tek seferde olamaz. Uzun bir süre bunun için çalışmalıyız ama sonunda işe

yarayabilir. Bazı mimarlar bu konuyla ilgileniyor, fakat mimarlar kendi başına bunu yapamaz, müşterisinin de olması gerekir. Sürdürülebilirlik ile ilgili müşterisinin de aynı fikirde olması gerekir ki bu türlü yeni binalar yapabilsin. Başarılı olduğu anlaşıldıktan ve bu başarı görülüp yayıldıktan sonra ancak başkalarının ilgisini çekebilir; bu binaların nasıl işlediği, enerjiyi ve dünyayı nasıl koruduğu görülebilir. Bu bir süreç ve bence doğru olan yol da bu. Sonunda -ki sonun nerede olduğunu bilmiyoruz belki yüz yıl, elli yıl- hiç kimse sürdürülebilirlik ile ilgili sorumluluktan kaçınamayacak. Mimarlar gerçekten çok önemli bir pozisyondalar. Konutlarda tüketilen enerjinin yüzde otuzu ve trafiğin yüzde otuzundan tasarruf edebilirseniz, çalışma ve yaşama yerlerini yaklaştırırsanız; daha iyi bir kentsel planlama ile daha az trafik yoğunluğu sağlayabilirsiniz. Kentte çalışan insanların yaşamak için gittikleri kent dışındaki imar bölgelerinin önüne geçilmeli. Kent merkezleri yoğunlaştırılmalı ve bunu mimarlar planlamalı. Mimarlar endüstriyel üretim bölgelerinin de optimize edilmesini, etkili kılınmasını ve bu alanda enerji korunmasını sağlayabilirler. Mimarlar kilit bir pozisyondalar ve dünyayı değiştirmek için pek çok şey yapmak zorundalar.

DA- Sürdürülebilirlik konusunun zorunluluk halini alması ile mimarlar için bir defa daha kahramanca bir pozisyon böylece tanımlanmış oldu. Teşekkür ederiz. ❑

Dürnev Atılgan, Yrd. Doç. Dr., DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

• Fotoğraflar, Allmann Sattler Wappner Mimarlık Ofisi izniyle kullanılmıştır. www.allmannsattlerwappner.de

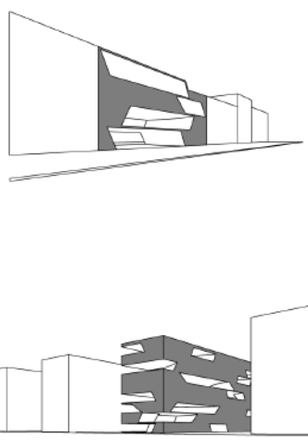

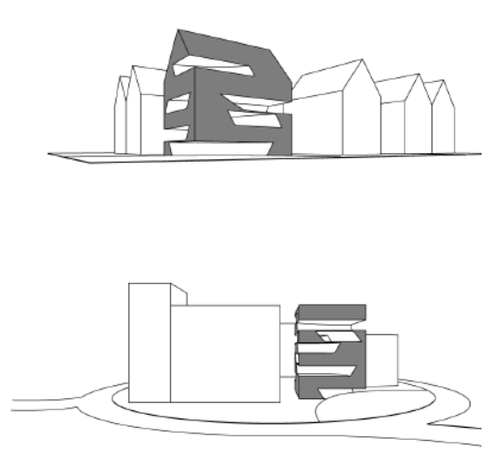

EN SOLDA Audi Terminali, Albrecht Caddesi, Münih, 2008.
FOTOĞRAF **Jens Passothc**

SOLDA Audi Kurumsal Mimari Kılavuzu, 2005. (Allmann Sattler Wappner Mimarlık)

ÜSTTE Dornier Müzesi, Friedrichshafen, 2009.
FOTOĞRAF **Jens Passothc**

İzmirli'nin İzmir'i: Kentlinin Belleğindeki Mekânsal Temsiller

KENTLER VE KENTLİLER ARASINDA BİRBİRİNİ YARATAN, DEĞİŞTİREN, ŞEKİLLENDİREN VE TANIMLAYAN ÇİFT YÖNLÜ İLİŞKİ İZMİR KENTİ VE İZMİRLİ İÇİN DE SÖZ KONUSUDUR

İnci Uzun, T. Didem Akyol Altun, Eylem Bal

Günümüz kentleri, kullanıcıları olan kentliler ile sürekli ve karşılıklı bir etkileşim içinde olan çevrelerdir. Bu ilişkiye dair çalışmalar, çevresel davranış araştırmalarının artışına paralel olarak 1960'lardan sonra yaygınlaşmış, mimarlık ve planlama alanlarının içinde de kendisine önemli bir yer edinmiştir. Genel olarak fiziksel çevre ile insan davranışları arasındaki ilişkileri ve etkileşimi inceleyen çevre-davranış araştırmaları, insan-çevre ilişkileri, çevresel psikoloji, çevre-kültür çalışmaları, çevresel tasarım araştırmaları gibi oldukça geniş kapsamlı bir alana işaret etmektedir. Bu çalışmalardan elde edilen bilgiler yoluyla, toplumun yaşam kalitesinin geliştirilmesi, kullanıcıya daha iyi yaşam çevreleri sunulması, fiziksel çevre kalitesinin yükseltilmesi ve var olan tasarımcı ya da plancı-kullanıcı iletişimsizliğinin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda kentli kullanıcının kent çevresi ile olan ilişkilerine dair çözümlemeler önem kazanmaktadır.

Kentler ve kentliler arasında birbirini yaratan, değiştiren, şekillendiren ve tanımlayan, çift yönlü ilişki, İzmir kenti ve İzmirli için de söz konusudur. Kentin fiziksel, sosyal, kültürel ve tarihsel değerlerinin, kentlinin zihninde oluşturduğu izler kentsel belleği şekillendirir. Çalışmanın temel amacı; İzmirli'nin mekânla kurduğu ilişkiden yola çıkarak, kenti nasıl algılayıp nasıl yaşadığına bakmak ve buradan hareketle zihninde oluşturduğu mekânsal haritayı ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda, yöntem olarak, Lynch (1960) tarafından geliştirilen parametreler temel alınarak bir anket çalışması oluşturulmuş ve 45 İzmirli üzerinde uygulanmıştır. Buradan elde edilen veriler yoluyla İzmir'in, İzmirli'nin belleğindeki izler haritalaştırılmış ve değerlendirmelere gidilmiştir.

Kentsel Kimlik ve Kentsel İmaj

Kentsel imaja ilişkin bir çalışma öncelikle kentsel bellek ve kentsel kimlik ile ilişki içindedir. Literatürde İzmir'in kent kimliğine dair yapılmış olan çalışmaların sınırlı sayıda oldukları görülmektedir[1]. Kentsel kimlik ve buna dair kentsel imajlar kent mekânı içerisinde uzun süreçlerde şekillenmektedir. Bir kentin kimliği sadece yapılarının mimarisi ve doğal çevre özelliklerini değil, kentsel, toplumsal ve ekonomik yaşama ait değerleri de kapsayan çok geniş bir arka plana sahiptir. Bununla birlikte kentin kimliği onu kullanan, yaşayan kentliler tarafından algılanıp anlaşılabilir olduğu, kişiler yaşadıkları mekâna değer yükledikleri ve oraya bağlandıkları ölçüde anlam kazanmaktadır (Tekeli, 1991). Kentliler de genellikle yaşadıkları kenti, kentsel kimliğe ait imajlardan oluşan bir bütün doğrultusunda kavramak eğilimindedirler.

Kentsel imaj ise en genel haliyle bir kentin genel görünümü, insanları ve yaşam tarzından oluşmaktadır (Çizgen, 1994). Kentin dokusu, mimarisi, sokak, meydan, park gibi öğeleri, anıtları, kamusal mekânları, insanların davranış ve yaşam biçimleri kente ilişkin ilk duyumları oluştururlar. Lynch mekânsal imajı dış fiziksel dünyanın genelleştirilmiş bir zihinsel resmi olarak

tanımlamaktadır. Bu nedenle bireyin kent imajı, beş duyuya ilişkin deneyimlerinin yanı sıra, anılar ve anlamlarla yüklü olmaktadır (Lynch, 1960). Lynch'e göre çevreden duyu organlarıyla bilginin alınması ile başlayan süreç, kişinin çevresini anlamlandırması ve kenti algılaması ile devam etmektedir. Kentler, sadece duyumsanabilir fiziksel varlıklarıyla değil, kendi tarihi ve geçmiş yaşantılarının anılarıyla ilintili olarak da algılanırlar. Sonuç olarak kent imajı, kentlide kalan türlü izlenimlerin, etkenlerin toplamından ve bireyin bunu kendi benliğiyle yorumlamasının sentezinden oluşan bir bütün olarak düşünülmelidir (Lynch, 1960).

"İZMİR'E İLİŞKİN EN GÜÇLÜ İMGENİN %55 ORANIYLA DENİZ OLDUĞU GÖRÜLMEKTEDİR"

Bu çalışmada kentsel imaj, Lynch'in "Image of the City" (Kent İmajı) adlı eseri ortaya koyduğu ana parametreler temelinde ele alınmaktadır. Lynch, geliştirdiği "Kentsel İmaj Kuramı"nda, kentsel imgelerin bulunması ve kentlerin okunabilirlik düzeyinin araştırılmasını temel alır. Bu kuramda bireylerin yaşadıkları mekânı algılamasında etkili olan, kent imgesini ve kent kimliğini analiz etmeye yardımcı beş bileşen belirlemiştir. Bir bütünün alt öğeleri konumunda olan bu öğelere ait zihinsel imgelerin kümeleşmesi kent imajını oluşturur. Kentin algılanabilirlik düzeyini artırmak da bu bileşenler yardımıyla gerçekleşir. Bu beş bileşen, yollar (paths), düğüm noktaları (nodes), işaret öğeleri/röper noktaları (landmarks), bölgeler (districts), kenarlar/sınırlar (edges) şeklinde sıralanmaktadır (Lynch, 1960).

Yollar (Paths): Yollar, farklı türlerde hareket kanallarıdır. İşlevine ve karakterine bağlı olarak doğal ve yapay olmak üzere kendi içinde farklılaşırlar. Bunlar sokaklar, caddeler, yürüyüş yolları, geçiş hatları, kanallar ya da raylı sistemler olabilmektedirler. İnsanlar kenti yollar aracılığıyla dolaşıp gözlemlemekte, kentin diğer elemanları birbirine yollar boyunca bağlanarak ilişkilenmektedirler.

Düğüm Noktaları (Nodes): Düğümler, insanların kent içindeki toplanma ve dağılma gibi yoğun aktivitelerinin odak noktalarıdır. Bir bölgeden diğerine geçişte, ulaşımın kırıldığı ve kesiştiği yerlerde, meydanlar, toplanma / buluşma alanları, terminaller gibi yoğunlaşma noktalarında düğüm noktalarının oluştuğu gözlenebilir.

İşaret Öğeleri / Röper noktaları (Landmarks): İşaret öğeleri / simgeler, yer-yön bulmada ve mekânın hatırlanmasında yardımcı olan görünür referans noktalarıdır. Mekânda çevresinden farklılaşan bir öğe olarak kentsel alanın tümünde görsel olarak kolayca fark edilebilir, tanımlanabilir, algılanabilir durumdadırlar. Bu simgeler farklı farklı boyutları ile farklı ölçekler bağlamında algılanabilir. Bunlar anıtlar, binalar, işaretler ya da yapı detayları olarak hafızalarda yer alabilirler.

Bölgeler (Districts): Bölgeler, ortak bir karakter taşıyan nesnelerin bir arada olduğu ve diğerlerinden kolayca ayrılabilen, tanınabilir özelliklere sahip parçalar, bölümlerdir.

Kenarlar / Sınırlar (Edges): Sınırlar iki farklı nitelikteki alan ya da bölgeyi ayıran, ancak gözlemci tarafından yol olarak algılanmayan veya kullanılmayan doğrusal nitelikteki elemanlardır. Bunlar, kıyı çizgisi, nehir, demiryolu geçişi ve duvarlar gibi farklı yapıda ve işlevde elemanlar olabilirler.

Bilişsel Haritalar

Araştırmacılar, bilişsel haritaların insanların yaşadıkları çevreye ve kente ilişkin algı ve imajlarını öğrenmede yararlı olabileceği konusunda birleşmektedirler (Göregenli, 2005). Lynch'in çalışmasında olduğu gibi diğer araştırmalar da bilişsel haritalarla ilgilenmektedir. Bilişsel haritalar, insanların fiziksel çevreleri algılamalarının ürünü olarak zihinlerinde oluşturdukları imgelerle kurulmuş, temsili ve öznel örüntülerdir. Downs & Stea (1973) bilişsel haritayı, insanın içinde bulunduğu konumlar hakkında edindiği, depoladığı, hatırladığı ve çözümlediği bir dizi psikolojik dönüşüm ile günlük mekânsal çevrenin özelliklerinden oluşan bir süreç olarak tariflemektedir. Rapaport (1977) ise bilişsel haritaları tanımlarken algılama süreci ile benzerlik kurmuş ve bilişsel haritaları insanların kazandıkları, kodladıkları, depoladıkları, tekrar çağırdıkları ve şifrelerini çözdükleri bir seri psikolojik dönüşüm olarak ifade etmiştir. Bilişsel haritayı, mekânsal bilginin bellekteki temsili olarak tanımlayan Golledge (1987) bu haritaların birey tarafından gerçek bir değer veya önem atfedilmiş çevreler hakkındaki girişimlerinin kaydedilmesi/depolanması olarak görülebileceğini öne sürmektedir.

İnsanlar genellikle kentin bütününe ait bilişsel bir şema çizememektedirler. Kent tümüyle gözlemlenememekte ve sınırlı yerleşimler yaşanabilmektedir. Genellikle kentin bütünü küçük sembolik parçalar halinde hatırlanmaktadır (Rapoport, 1977). Bilişsel haritalar kişisel deneyimlerin bir ürünüdür. Bu şemalar deneyim, cinsiyet, sosyo-ekonomik statü, yerleşim ve çalışma mekânı, kullanılan ulaşım türü gibi birçok kişisel ya da kişisel olmayan faktörle ilgilidir. Çevrenin doğal yapısı, duyusal ipuçları, anlam, değer, kültür, sembolizm, etkinlikler kadar tercihler, seyahat yolları, sosyal bağlantılar gibi tüm faktörler, bilişsel haritaların oluşumunda etkilidir (Tayyare, 2007).

Alan Çalışması: İzmir

Yapılan çalışma, daha geniş çapta olması düşünülen bir ana çalışmanın pilot anketi olup Ağustos-Eylül 2009 tarihlerinde 45 denek üzerinde uygulanmıştır. Anket formu, yaş, cinsiyet, İzmir'de yaşanan süre, yaşanan semt, iş durumu gibi kişisel bilgilerin dışında iki bölümden oluşur. İlk bölüm, kentsel algıya ilişkin sorulan yedi soruyu içermektedir. "İzmir denince akla gelen ilk kelime" ve "İzmir'in merkezi olarak görülen yer" dışındaki beş soru, Kevin Lynch'in kentin algılanmasına yönelik belirlediği beş temel parametre üzerine kurulmuştur. Anketin ikinci bölümünde ise deneklerden bu beş parametreyi de işaretleyecekleri bir İzmir haritası çizmeleri istenmiştir. Bilişsel haritalar yoluyla içinde yaşanan çevrenin hangi

TABLO 1 Katılımcıların İzmir'de yaşam süresine göre dağılımı

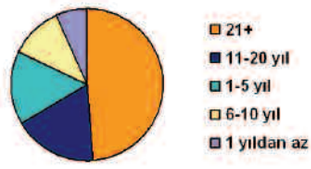

Süre	Sayı	%
1 yıldan az	3	6,67
1-5 yıl	7	15,56
6-10 yıl	5	11,11
11-20 yıl	8	17,78
21 yıl ve üzeri	22	48,89

TABLO 2 "İzmir" denince akla gelen ilk kelime

Kelime	Söylenme sıklığı	%
Deniz	13	27,66
Kordon	7	14,89
Saat Kulesi	4	8,51
Körfez	3	6,38
Kızlar	2	4,26
Smyrna	2	4,26
Sahil şeridi	2	4,26
Boyoz	2	4,26

TABLO 3 İzmir'i diğer kentlerden ayıran en belirgin özellik

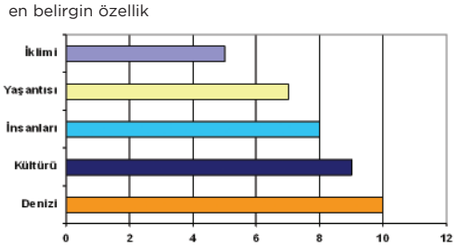

TABLO 4 Temel buluşma - toplanma noktaları

Buluşma Noktası	Söylenme sıklığı
Sevinç pastanesi önü	32
Saat Kulesi ve Konak Meydanı	29
YKM önü	16
Karşıyaka İskelesi	16
Gündoğdu Meydanı	6
Kemeraltı Girişi	6
Cumhuriyet Meydanı	6

TABLO 5 İşaret öğeleri / Röper noktaları

Röper Noktası Simge Eleman	Söylenme sıklığı
Saat Kulesi	30
Hilton Oteli	28
Fuar (kapıları ve giriş meydanları)	17
Vapur iskeleleri	13
Efes Oteli	6

öğelerle nasıl algılandığı, hatırlandığı ve zihinde nasıl temsil edildiğinin şeklinin, ortaya konması, alan çalışmasının ana amacıdır[2].

Ankete Katılanların Profili

Ankete katılanların % 62'si kadın, % 38'i erkektir. Kadınların yakın çevrelerine ilişkin daha ayrıntılı imgelere sahip olduğu, erkeklerin ise tüm kente ilişkin daha bütüncül bir imge geliştirdikleri bilinmektedir. Katılımcıların % 71'i 25-44, % 20'si 18-24 yaş aralığındadır. 45 yaş üzeri katılımcıların oranı ise % 9'dur. Çizim yetisi güçlü olan kişilerin bilişsel harita taslaklarını daha iyi ifade ettikleri tespit edilmiştir (Bell, ve diğ., 1996: Tayyare, 2007). Ankete katılanların yaklaşık yarısı mimar ve şehir plancısı olup % 20'lik bir kesim de yine bu alanlarda eğitim görmektedir. Geri kalan üçte birlik kısım ise, mühendis, memur ve emeklilerden oluşmaktadır. Çalışma alanı söz konusu olduğunda %58 ile akademisyenlik ilk sırayı almakta, bunu % 20 ile öğrencilik izlemektedir.

Kentte yaşanan süre, bilişsel harita taslaklarının ölçeği ve niteliği açısından önemli bir parametredir. Büyük çoğunluğun İzmir kentini, uzun sayılabilecek bir süre boyunca deneyimlediği görülmektedir. Bu bireylerin bilişsel haritalarının içeriğinin daha zengin olması beklenmektedir. Diğer yandan katılımcıların yaşadıkları yer bağlamında Bornova, Buca ve Karşıyaka ilk üç sırayı almaktadır.

"İzmir"e İlişkin İmgeler

İzmir'e ilişkin en güçlü imgenin - Kordon, körfez, sahil şeridi yanıtları da dâhil edilerek toplamı alındığında- % 55 oranıyla "deniz" olduğu görülmektedir. Bu sonuç, gerek gündelik yaşamda, gerekse literatürde kentlinin denizle yeterince ilişki kuramadığı düşüncesine karşıt bir durum olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra Saat Kulesi'nin beklenenin altında telaffuz edilmesi, "boyoz" ve "kızlar" yanıtları, ankete ilişkin ilgi çekici noktalardır.

"İzmir'i diğer kentlerden ayıran en belirgin özellik" sorusuna verilen yanıtlar, denizi, kültürü, insanı, yaşantısı, iklimi, olmak üzere beş ana kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilerden "kültür"ün içinde aydın, özgür, demokratik, modern, sosyal, "insan"ın içinde sıcakkanlı, modern, sosyal insanlar, "yaşam"ın içinde yavaş, telaşsız, kolay, rahat, huzurlu, keyifli sözcükleri telaffuz edilmektedir. Deniz bu soruda da kuvvetli bir imge olarak belirgindir. Pek çok kentte var olmasına karşın deniz, İzmir için kent ve kentlinin karakterini şekillendiren; görsel bağlamda kenti, ortak değerler ve bellek bağlamında ise kentliyi birleştiren özel bir öğe olarak karşımıza çıkmaktadır.

İzmir'in merkezi söz konusu olduğunda, sadece iki bölgeden söz edilmiştir. En yüksek oran, % 56 ile idari merkezi de içeren Konak (noktalar özelinde: meydan, Saat Kulesi, Kemeraltı) bölgesidir. Yine Konak'a bağlı Alsancak da (noktalar özelinde: Sevinç Pastanesi, Kıbrıs Şehitleri Caddesi, Kordon, Cumhuriyet Meydanı) % 44 oranı ile merkez olarak belirtilmiştir. İzmir kentinin tarihsel süreçte geleneksel merkezi olan Konak'ın ve kentsel yaşamın canlı bir odağı olan Alsancak'ın, kentlinin zihninde de eski işlevlerini sürdürdüğü sonucuna varılmaktadır.

Kent İmajı Bağlamında İzmir

Yollar: İzmir'in kimliğinde belirleyici olduğu düşünülen caddeler, sokaklar, akslar sorusu değerlendirildiğinde sırasıyla Kordon, Kıbrıs Şehitleri Caddesi, Kemeraltı Anafartalar Caddesi, Karşıyaka Yalı Caddesi (Cemal Gürsel

"İZMİR'İN ÜLKE GENELİNDE ÖNE ÇIKAN ÖZELLİKLERİNİN İZMİRLİ TARAFINDAN DA ONAYLANMASI, KENTLİNİN BİZZAT İÇİNDE YAŞADIĞI COĞRAFYAYA İLİŞKİN ÖNEMLİ BİR FARKINDALIK İÇİNDE OLDUĞUNU GÖSTERMEKTEDİR"

Caddesi), Karşıyaka Çarşı Sokağı (1717 Sokak) ve Mustafa Kemal Sahil Bulvarı öne çıkan akslardır. Ankete verilen cevaplar incelendiğinde, Alsancak'ta Kıbrıs Şehitleri Caddesi ile Kordon'un kurduğu ilişkinin, Karşıyaka'da Yalı Caddesi ile Çarşı Sokağı arasında da kurulduğu göze çarpmaktadır.

Düğüm Noktaları: Temel buluşma ve toplanma noktalarına tekil olarak bakıldığında, sırasıyla Konak'ta Yeni Karamürsel Mağazası önü, Saat Kulesi ve Konak Meydanı, Alsancak'ta Sevinç Pastanesi önü, Karşıyaka'da ise iskele önü kentin önde gelen buluşma noktaları olarak belirmektedir. Bu buluşma noktaları, toplulukların kaldığı ve bizzat kullandıkları mekânlar olmaktan ziyade geçiş alanları olmakta, kent içinde birer işaretleyici ya da röper noktası olarak işlev görmektedirler; yani insanlar buralarda buluşmakta, toplanmakta ve buralardan dağılmaktadırlar. Bu noktaların bölgesel yığılmasına bakıldığında, öncelikle Alsancak ve Konak, daha sonra da Karşıyaka kentsel odaklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Anket dökümleri incelendiğinde dikkati çeken bir diğer veri, kente henüz entegre edilmiş birer kurgusal tüketim mekânı olan Forum Bornova, Agora ve Konak Pier alışveriş merkezlerinin de buluşma ve toplanma noktaları olarak belirtilmesidir. Ancak bu mekânlar yukarıda bahsedilen birincil buluşma-toplanma noktalarından farklı olarak sadece buluşulan ve dağılınan noktalar değil, aynı zamanda işlevsel olarak da bizzat kullanılan, hatta tüketilen yerlerdir.

Röper Noktaları: Sırasıyla Saat Kulesi, Hilton Oteli, Fuar (giriş kapıları ve giriş meydanları), Konak Meydanı röper noktaları olarak göze çarpmaktadır. Bir kent için röper noktaları ya da simgeler denildiğinde genellikle noktasal, yer belirleyici özelliği olan yapılar, işaretler, anıtlar algılanmaktadır. Bu bağlamda Kadifekale, Varyant ve Teleferik noktasal elemanlar olmamalarına ve geniş bir bölgeyi tanımlamalarına rağmen simge olarak nitelendirilmeleri dikkat çekicidir.

Bölgeler: Bölge algısı sorulduğunda işlevsel bir bölgeleme ve kentsel donatılara ilişkin sınıflandırma yapılması dikkat çekicidir. Bölgeler büyük oranda somut niteliklerle eşleştirilmişlerdir. Anket sonuçlarında Alsancak, kentte

TABLO 6 Bölgeler

Bölge	Niteliği	Söylenme sıklığı
Alsancak	Eğlence (gece hayatı, buluşma, hareketlilik)	12
	Alışveriş-ticaret	6
	Merkeziyet	5
	İş merkezi	4
Kordon	Kıyı kullanımı, rekreasyon, denizle ilişki	7
	Eğlence-buluşma alanı	2
Konak	Bürokrasi	3
	Merkeziyet	3
Kemeraltı	Tarihi doku	15
	Alışveriş-ticaret	7
Karşıyaka	Konut alanı	6
	Sakinlik-seçkinlik	4
	Kıyı kullanımı	2
Bornova	Eğitim	4
	Eğlence	2
	Konut	2
Çeşme	Tatil-turizm	6
İnciraltı	Sayfiye-dinlenme-eğlence	3
	Denizle ilişki	2
Fuar	Açık yeşil alan, kültür, simgesellik	2
Balçova	Alışveriş merkezi	2
	Hastane	2
Çankaya	İş merkezi	2
Buca	Karmaşa, trafik, göç	2

ŞEKİL 1 Sınırlar

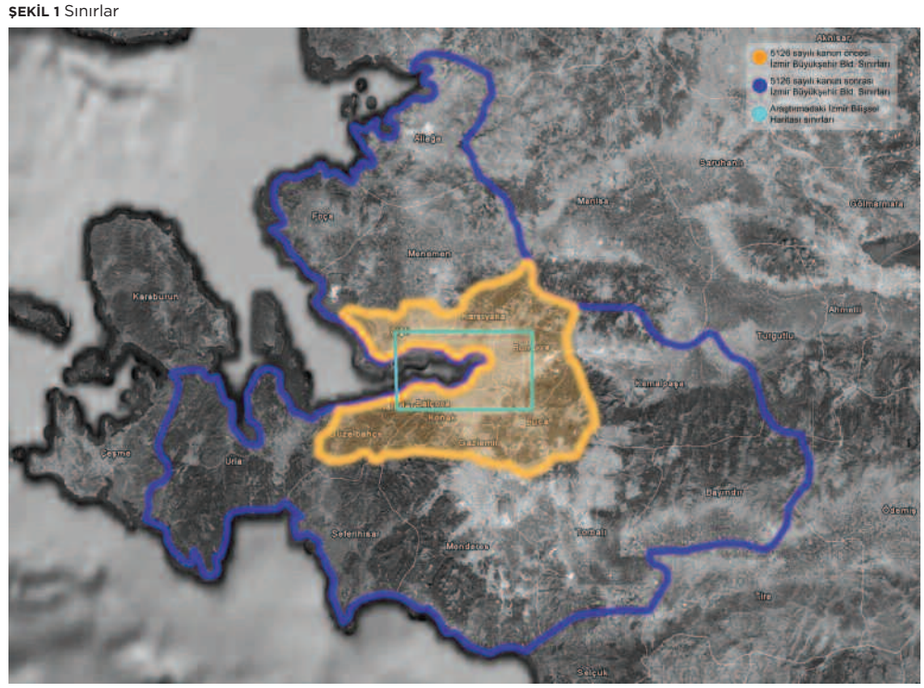

belirli bir bölge olarak diğerlerine göre en güçlü şekilde ayrıştırılan yer olarak öne çıkmakta, birçok işlevin yer aldığı bir bölge olarak değerlendirilmekte, eğlence ve alışveriş gibi niteliklerle özdeşleştirilmektedir. Konak, bürokrasinin merkezi olarak işaretlenmiştir. Kemeraltı'nın tarihi doku olarak nitelendirilmesinin, alışveriş işlevinin önüne geçmesi, anketin uygulandığı grubun nitelikleriyle bağlantılı olarak yorumlanmaktadır. Fuarın çok az telaffuz edilmesi ise, kendi içine dönük ve sınırları ile ayrışmış yapısının, bir bölge olarak algısını zorlaştırmış olmasına bağlanmaktadır. Balçova'ya ilişkin algı, hastane ve alışveriş merkezi nitelikleriyle bağdaştırılmıştır. İnciraltı mesire yeri, Çeşme turizm bölgesi olarak nitelendirilmektedir. Karşıyaka yoğun konut bölgesi olması yanında seçkinlik kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Bir metropole yüklenebilecek en olumsuz anlamların çoğu ise Buca için dile getirilmiştir.

Sınırlar: İzmir'in sınırları söz konusu olduğunda, katılımcıların verdiği cevaplar, kent merkezi ile il sınırları arasında değişen bir ölçeğe yayılmaktadır. Kent merkezinin sınırları, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 2004 yılında yeniden belirlenmiş ve genişletilmiştir. Ancak katılımcıların verdiği cevaplar, İzmir'in sözü geçen genişletme öncesi metropoliten alanını tanımlar niteliktedir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde, ağırlıklı olarak kentin kuzeyi Karşıyaka-Çiğli, güneyi Buca-Gaziemir, doğusu Bornova, batısı Narlıdere-Güzelbahçe ve deniz ile sınırlanmaktadır.

İzmir'e İlişkin Bilişsel Harita

Anket sorularından alınan veriler İzmir haritası üzerine işlendiğinde Şekil 3'te görülen bilişsel harita elde edilmiştir. Burada da yoğunlaşmanın, Alsancak-Konak bölgesinin odakta olduğu, denizi de içine alan bir alanda yer aldığı görülmektedir.

Çizim yeteneğine sahip kişilerin daha kapsamlı ve ifadeli bilişsel harita taslakları üretmelerine karşın, %70'i tasarım eğitimi almış ve almakta olan katılımcılara ait bilişsel harita taslaklarının beklenen çizim kalitesine ulaşmadığı, kenti tanımlamakta yetersiz kaldığı ve bu bağlamda tatmin edici düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu durum bize, kentin iki boyutlu bir düzlemde ifadelendirilemeyecek kadar organik ve çok boyutlu yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

ŞEKİL 2 Sınır tanımlamalarının yoğunluk grafiği (Çubukların uzunluğu, belirtilen bölgenin, ankette söylenme sıklığını ifade etmektedir.)

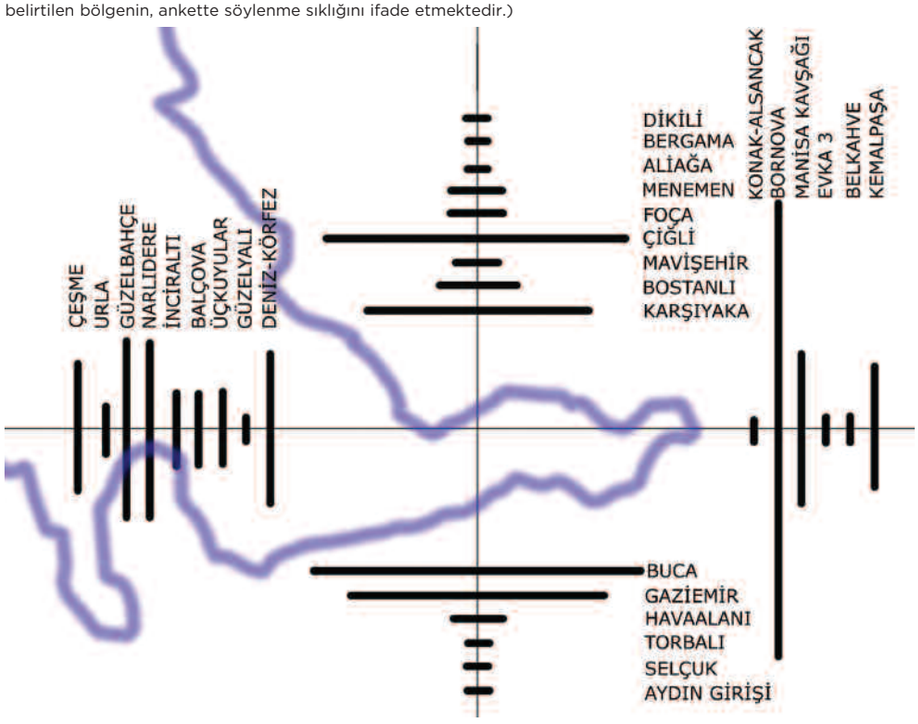

Sonuç

Bu çalışma, "İzmirli'nin İzmir'ini" yani kentlinin belleğindeki İzmir'i ortaya çıkarmak amacı ile Lynch'in kentsel algıya ilişkin beş parametresi kullanılarak şekillendirilmiştir. Her bir parametre ile ilgili sorulan sorular aracılığıyla, kentlinin zihninde bazı ortak kavram ve imajların varlığı saptanmıştır. Varılan temel sonuçlar ise aşağıda sunulmaktadır.

Kentin topoğrafik yapısı kent formunun belirgin ve anlaşılır hale gelmesindeki en temel etkenlerden birisi olarak öne çıkmaktadır. Körfez etrafında gelişen İzmir kenti bu doğal formu nedeniyle İzmirli tarafından kolay ve rahat bir biçimde algılanabilmektedir.

Özellikle 1980'lerden sonra daha da yaygınlık kazanan "İzmirli'nin denizle güçlü bir bağının olmadığı" savının aksine, çalışmadaki farklı kategorilerdeki sorulara verilen yanıtlar ve bilişsel harita taslaklarında, kentlinin zihinsel haritasında denizin çok önemli bir yere sahip olduğu izlenmektedir. Deniz, kentli için ulaşım temelli işlevsel bir araç olmaktan çok İzmir'in İzmirli ile bağını güçlendiren kucaklayıcı ve bütünleştirici temel bir unsur konumundadır.

Kentte günümüz sosyo-ekonomik koşullarına bağlı olarak gelişen yeni sınırlar ve mekânsal kullanımlar ortaya çıkmasına rağmen (alışveriş merkezleri, idari sınır değişiklikleri), kentin geçmişinden bugüne gelen mekânsal izlerinin, kişilerin zihinlerinde çok daha baskın olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, kişilerin zihinlerindeki İzmir'e yönelik bireysel algı ve imajların bir üst aşamada kolektif bir algı ve imaja dönüştüğü izlenmektedir.

Türkiye genelindeki toplumsal hafızada İzmir'in diğer kentlere göre ayrıcalıkları olarak öne çıkan özelliklerinin (demokratik, rahat, özgür, aydın, yavaş, huzurlu, keyifli, modern, vb.) İzmirli için de paralellik gösterdiği gözlemlenmekte, bu da İzmirliler'in bizzat içinde yaşadıkları coğrafyaya ilişkin önemli bir farkındalık içinde olduklarını göstermektedir.

Görsel kalite, kentin okunaklı olma derecesiyle ilintilidir; bu da kenti oluşturan öğelerin kolayca farkına varılması ve anlaşılan bir yapıda düzenlenmesine bağlıdır. Lynch'in (1960) de belirttiği gibi güçlü imaja

ŞEKİL 3 İzmir'e ilişkin genel bilişsel harita

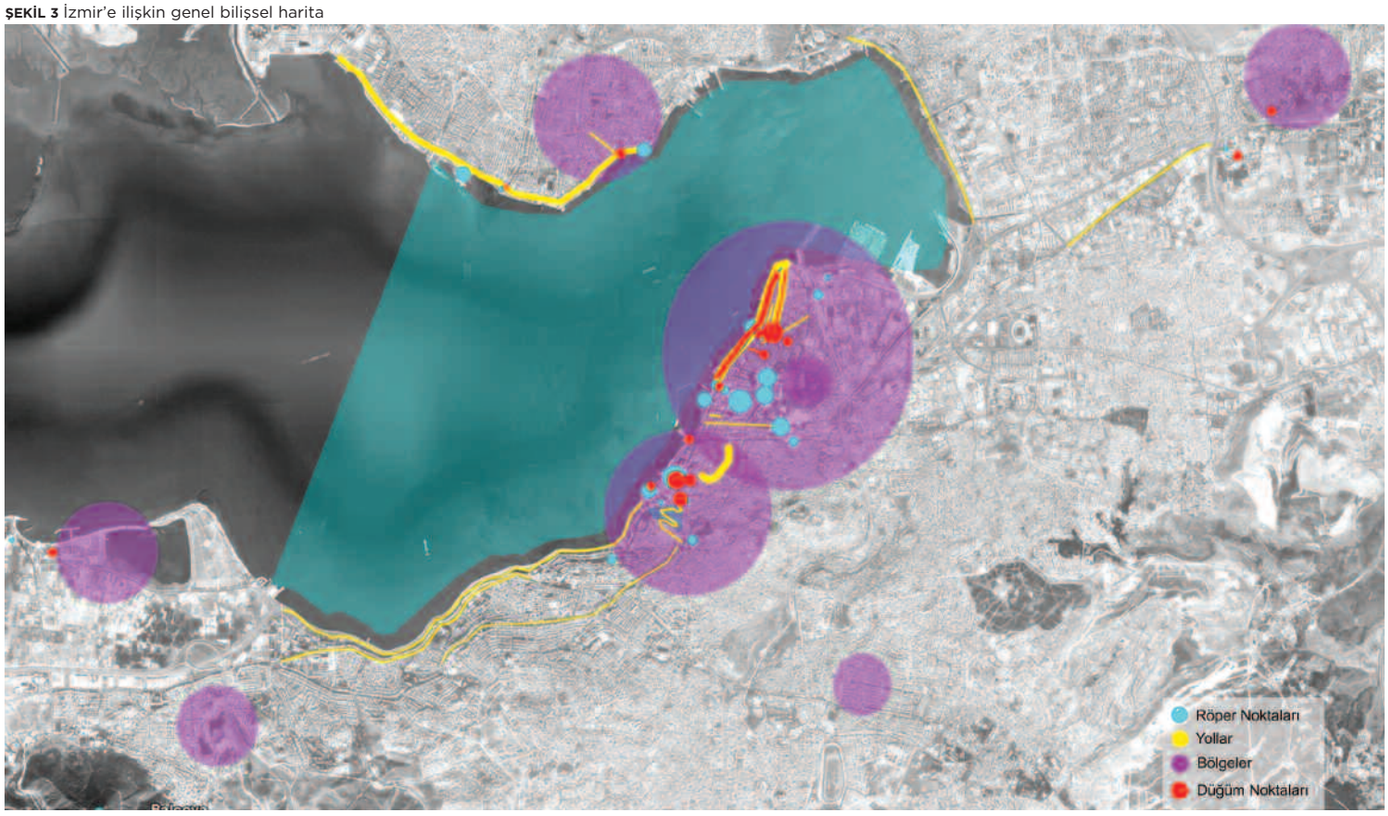

sahip bir kent, iyi şekillenmiş, farklı ve dikkat çekicidir, duyuları katılımcı olmaya davet etmektedir. Doğru imajların oluşabilmesinin yolu, doğru, okunaklı ve tanınabilir kentsel mekânlar oluşturmaktan geçmekte, bunun için de öncelikle kenti tanımak ve kentin mekânsal yapısını çözümlemek gerekmektedir. Kentin bütün boyutlarıyla çözümlenmesi, özgün kimliğini kuran değerlerin keşfedilmesi, buna bağlı olarak da kentlinin kente dair algılarının araştırılması, kimliğin sürekliliğinin sağlanması için de gereklidir. Bu çalışmada yöntem olarak, çalışmanın kurgusu gereği Lynch'in kuramındaki somut parametreler kullanılarak oluşturulmuş anket ve bilişsel harita taslakları temel alınmıştır. Öte yandan İzmirli'nin İzmir'ini algılamanın tek yolu, Lynch'in parametreleri olamayacağı gibi; tüm kentlilerin algısını da, anket yöntemiyle kavramak mümkün değildir. Kentlinin belleğindeki kenti mutlak bir biçimde ortaya çıkarmanın, kentin çoklu ve karmaşık doğası gereği sınırlı ölçüde yapılabileceği ortadadır. Üstelik İzmir gibi uzun bir tarihsel geçmişe sahip olan, çok katmanlı bir kent için bu daha da güçtür. Bu nedenle İzmirli'nin belleğindeki İzmir'i kavrama yolunda, daha farklı yöntemler ve farklı kavramlar kullanılarak yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu açıdan bakıldığında yapılan çalışmanın daha sonraki çalışmalar için veri sağlayabileceği düşünülmektedir. ◻

* Bu yazı 22.10.2009 tarihinde, 'İzmirli Olmak Sempozyumu'nda, yazarlar tarafından sunulan bildiriden uyarlanmıştır.

İnci Uzun, Ar. Gör. Dr., D.E.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

T. Didem Akyol Altun, Ar. Gör. Dr., D.E.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Eylem Bal, Ar. Gör., D.E.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

DİPNOTLAR

1 Ayrıntılı bilgi için bkz. Tatlıdil, E. Kent ve Kentli Kimliği; İzmir Örneği, E.Ü. Edebiyat F.,Ege Akademik Bakış, 9 (1) 2009: 319-336; Gündüz, O.&Taner, T., (2001), "Küreselleşme sürecinde Türk kentlerinin Kimlik sorunları ve İzmir Örneği", 1. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması, M.S.Ü. M.F. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü yayını, İstanbul, Gökten (Göregenli). M. (1985). Kentsel alanların algılanması ve kentsel imajlar: İzmir kentine ilişkin bir psikolojik haritalama çalışması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, E.Ü., İzmir); Akgül, İ. (2009). Fiziksel ve kişisel özelliklerin bilişsel haritalar üzerindeki etkileri: sanal mekânlarda deneysel bir çalışma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. D.E.Ü., İzmir; Karakuş, P. (2007). İzmir Kültürparkı'nın İzmirliler Açısından Anlamı ve Kültürpark Hakkındaki Temsiller. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. E.Ü., İzmir.

2 Bilişsel haritalarla ilgili Türkiye'de yapılmış bazı çalışmalar mevcuttur. M. Göregenli'nin (Gökten) 1985 tarihli çalışması ("Kentsel Alanların Algılanması ve Kentsel İmajlar", yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir) farklı sosyal grupların İzmir'e ilişkin algı ve sahip oldukları kentsel imajları ortaya koyar. E. Tayyare'nin 2007 tarihli çalışmasında ise, örnek alan olarak seçilen Haliç Bölgesi'nde ikamet eden, çalışan ve ziyaretçilerden oluşan bir denek grubuna bilişsel haritalar çizdirilerek kenti algılama biçimleri somutlaştırılmıştır. Diğer çalışmalar için Bakınız: Teközel, M. ve İyilikçi, O. (2008). "Orada Olmayan Deniz: Kentsel Temsiller ve Yanlış Bellek". [Göregenli, M., Karakuş, P., Teközel, M. İyilikçi, O. ve Özgen-Kösten, E.Y. (Ed.)] İzmit'in Değişen Kimliği içinde. (46-63) İzmit: İzmit Belediyesi Yayınları; Göregenli, M. ve Karakuş, P. (2008). "İzmit'te Yer Kimliği ve Kentin Bilişsel Temsilleri". İzmit'in Değişen Kimliği içinde. İzmit: İzmit Belediyesi Yayınları; Ayvalıoğlu, N. (1989). "İstanbulluların Zihnindeki İstanbul: İstanbul'un Kognitif İmajının Saptanması". İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Araştırma Raporu, İstanbul.; Dülger Türkoğlu, H. (2002). "Kentsel İmge: İstanbul'dan Bulgular". İtüdergisi/a: Mimarlık, Planlama, Tasarım. cilt:1 sayı:1.; Önem, B. (2004). "Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik: Haliç Üzerine Bir Yöntem Önerisi." doktora tezi. İ.T.Ü., İstanbul.; Önem, B. ve Kılınçaslan, İ. (2005). "Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik". İ.T.Ü. Mimarlık, Planlama ve Tasarım Dergisi, İstanbul.

KAYNAKLAR

• Çizgen, N. (1994). Kent ve Kültür, İstanbul: Say Yayınları.
• Downs & Stea (1973). Image and Environment, Chicago: Adline.
• Göregenli, M. (2005). Çevre Psikolojisinde Temel Konular. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
• Golledge, R.G. (1987) Environmental Cognition. Stokols, D. & Altman, I. (Ed.). Handbook of Environmental Psychology. John Wiley & Sons.
• Lynch, K., (1960). The Image of the City, MIT Press, Cambridge.
• Rapoport, A., (1977), Human Aspects of Urban Form, Pergamon Pres, Oxford
• Tayyare, E. (2007). "Kentsel imaj öğeleri bağlamında Haliç Bölgesi'nin incelenmesi". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Y.T.Ü., İstanbul.
• Tekeli, İ. (1991). "Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler", Kent Planlaması Konuşmaları, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.

Geleneksele Farklı Yorum

İZMİR'İN TATİL BELDELERİNDEN ÇEŞME'DE YER ALAN **MİMARİN I** KONUT SİTESİ KULLACILARINA HEM ÖZEL HEM DE KOMŞULUK İLİŞKİSİ İÇİNDE BİR YAŞAM SUNUYOR

Özel Kılıç FOTOĞRAFLAR **Erdem Yıldırım**

YAPI ADI **Mimarin I**
MİMARİ PROJE **Özel Kılıç**
YARDIMCI MİMARLAR **Zeynep Ekinci, Nevra Kars, Seçil Taner**
İŞVEREN **Suv Yapı A.Ş.**
YAPIMCI **Suv Yapı A.Ş.**
İÇ MEKAN TASARIMI **Özel Kılıç**
PEYZAJ PROJE **Nesil Peyzaj**
TESİSAT PROJE **M. Çetin Güres**
STATİK PROJE **Zafer Baştuğ**
ELEKTRİK PROJE **Hasan Kıldiş**
PROJE TARİHİ **2008**
YAPIM TARİHİ **2010**

Çeşme'de denize 50 m. mesafede bir arazi üzerinde konumlanan site sekiz ikiz evden oluşmaktadır. Yapılar ikiz olmasına karşın, herbiri kendi yaşamında özel, aynı zamanda komşuluk ilişkisi içinde kulanılabilmektedir. Her yapı deniz havasını alabilecek şekilde karşılıklı iki aks üzerine sıralanarak, ortada su vadisi oluşturulmuştur. Bu mekân, kulvar havuz, kaskatlı gölet ve mini şelaleler ile görsel ve akustik zenginlik sunmaktadır. Kısıtlı metrekarelerin zorunlu olduğu evlerde, yaşam bölümü tek bir mekân olarak tasarlanmış açık ve yarı açık alanlarla bütünleştirilmiştir. Geleneksel mimarimizden öykünülerek farklı bir yorumla modernize edilen yapılarda ahşap ve metal ile yalın bir uyum yaratılmaya özen gösterilmiştir.

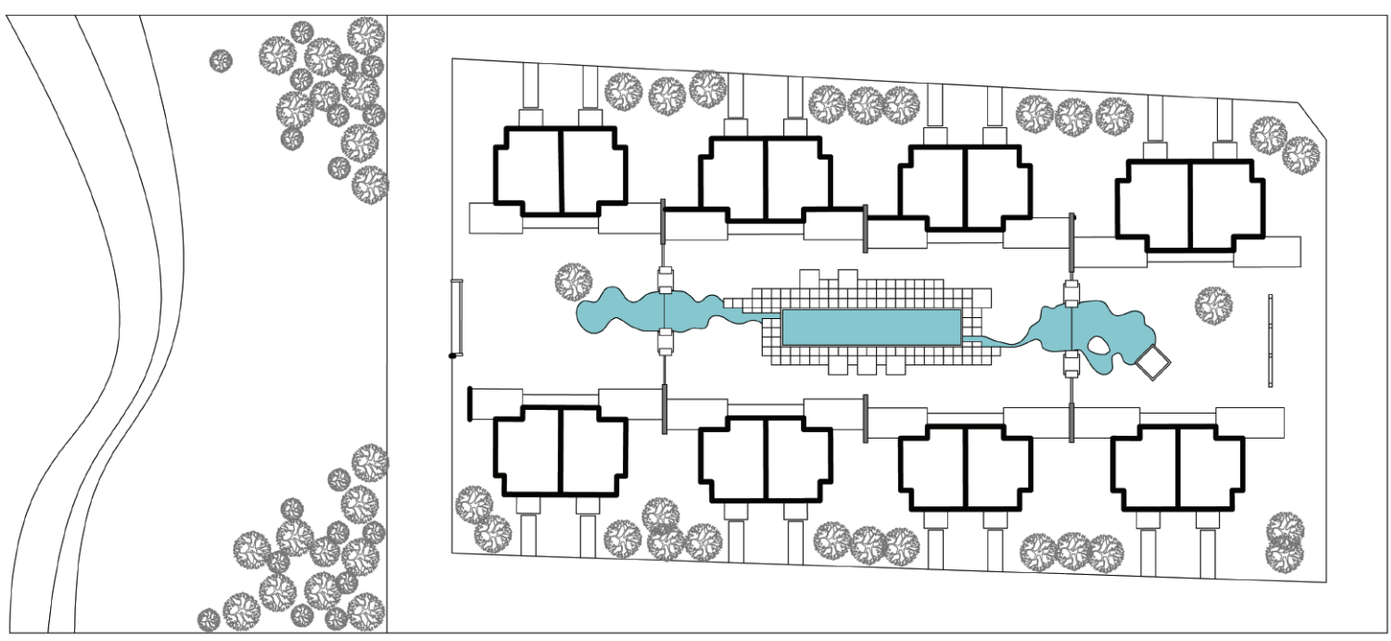

Vaziyet planı

1 Giriş terası
2 Giriş holü
3 Banyo
4 Yardımcı Odası
5 Mutfak
6 Salon
7 Teras

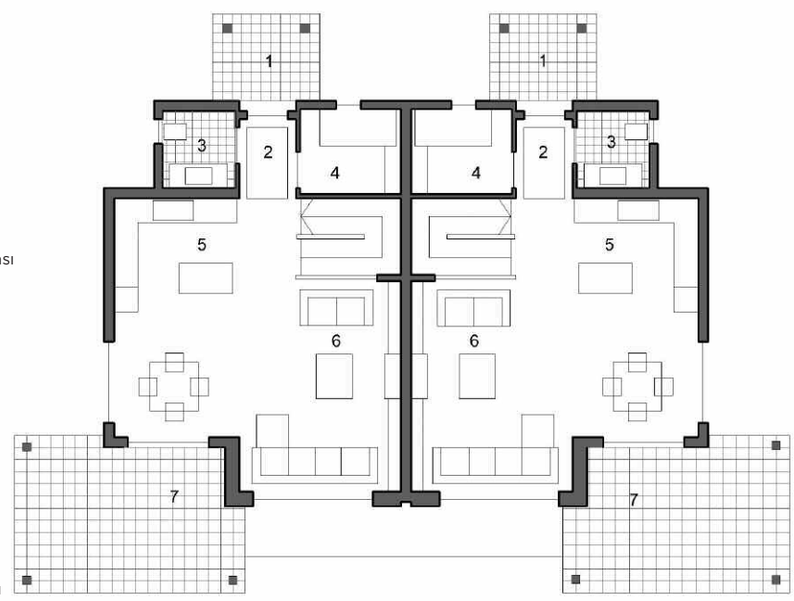

Zemin kat planı

"GELENEKSEL MİMARİMİZDEN ÖYKÜNÜLEREK FARKLI BİR YORUMLA MODERNİZE EDİLEN YAPILARDA AHŞAP VE METAL İLE YALIN BİR UYUM YARATILMAYA ÖZEN GÖSTERİLMİŞTİR"

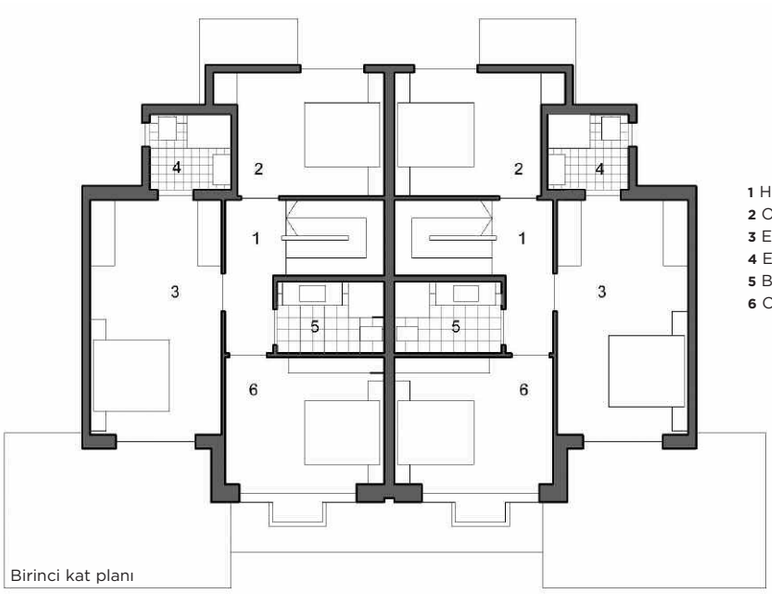

1 Hol
2 Oda
3 Ebeveyn Oda
4 E. Banyo
5 Banyo
6 Oda

Birinci kat planı

Tepeler, Tonozlar, Evler

MİMAR TASARIMCIDIR... TASARIM YAPIMI DA KAPSAYAN BİR "SÜREÇTİR" YA; HATTA -BAZEN- KULLANIM SÜRECİNE BİLE TAŞAR... HER "SÜREÇ" BİR ŞEYLER ÖĞRETİR HANİ... O ZAMAN MİMAR BİR "ÖĞRENCİ"DİR. BİZ HER DAİM "ÖĞRENCİ" MİMAR, SİZİNLE BİR "DERSİMİZ"İ PAYLAŞIYORUZ

Boygar Özlen FOTOĞRAFLAR **Ahmet Giliz, Boygar Özlen**

YAPI ADI **Avni Demir Evleri**
MİMARİ PROJE **Boygar Özlen**
İŞVEREN **Avni Demir**
YAPIMCI **Avni Demir**
İÇ MEKAN TASARIMI **Boygar Özlen**
STATİK PROJE **Şahan Akbaşak, Akbaşak Müh. Ltd. Şti.**
TESİSAT PROJE **M. Çetin Güres, Öge Müh. Ltd. Şti.**
ELEKTRİK PROJE **Hasan Kıldiş, RLC Elek. Müh. Ltd. Şti.**
ŞANTİYE ŞEFİ **Murat Bozkurt**
PROJE TARİHİ **2008**
YAPIM TARİHİ **2009-2010**

Paylaştığımız projemizde işverenimiz, yatırımcı; arsa maliki değil. Tabii yatırım gerçekleştiğinde kullanıcı da olmayacak(tı). Ancak, yatırımcı işverenimiz aynı zamanda da *"yapım yüklenicisi"*. Bu bizim alıştığımız bir iş düzeni değil. Genellikle işverenimizin (yatırımcı veya malik) yanında, yapım yüklenicisini kontrol ederiz.
Projemiz, Çeşme'nin güneydoğusunda, eski İzmir yolunun güneyinde (kara tarafında), Çeşme'nin gelişme alanında kalmakta. Bu bölgede parseller 800 m^2-1000 m^2 arasında. Topoğrafya eğimsiz. İmar durumunda inşaat alanı ise %20'lik emsal üzerinden tanımlanmış. Bu imar düzeni, yaklaşma sınırları içinde mimara geniş bir tasarım özgürlüğü veriyor.

Yatırımcı işverenimiz için, aynı bölgede ve -yaklaşık- aynı büyüklüklerde başka parsellerde konut yapıları tasarlarken, imar durumunun sağladığı işte bu özgürlükten faydalanmayı düşünmüştük.

Düz topoğrafyanın seyrek ardıç ağaçları ile oluşturduğu genel manzara dışında, arsalarımızın yönlenebileceği özel bir manzarası yoktu. Bu çalışma sırasında önerimiz tek katlı, "L" planlı projelerdi. Böylece bahçelerde özel peyzaj alanları oluştururken; bu peyzajı "L" planın içine bakan şeffaf yüzeylerle içeriye taşıyacaktık. Üstelik bu plan şemasında, gabari hattını hareketlendirerek güneş kontrolü yapmak da mümkün olacaktı. Hatta güneş kontrollü bahçeden içeri alınan –kısmen– serin hava içeride ısınınca, gabarinin yükseldiği yerlerden tahliye olacaktı. Böylece yapı içinde doğal bir klimatizasyon da hayal edilmişti. Hem bu hava akışı için, hem de mekân orantılarını idealize etmek için, mekânların tavan yükseklikleri farklılıklar gösterecekti... Olmadı...

Çünkü işverenimiz, Çeşme'de etrafta çok gördüğü, *"dublex"*(?!) binalardan istiyordu. O da hayalini öyle kurmuştu; bizim hayalimizden daha az değerli olamazdı. İtiraz ettik gerçi. *"O binalardan çok var. Biz farklısını, üstelik yaşaması kolay olanını, üstelik oranları insancıl olanını, üstelik ısıtması-soğutması kolay olanını, üstelik...; işte öylesini yapalım"* dedik... İkna edemedik... Ama biz *"mimar"*dık; *"yapıcı"* değil. O yüzden *"tamam senin istediğin gibi olsun"* demedik; *"hayallerimizi paylaşalım"* dedik.

Paylaştık: Binalar dublex tasarlandı. (Ama gerçekten dublex; salon iki kata ve bir sahanlık kotuna paylaştırıldı, payları şöminenin bacası ile düşey

doğrultuda bağlandı.) Dümdüz topoğrafyamızın güneyinde yükselen tepelerle konuştuk biraz; yalnızlıktan dem vurdular... Çeşme'nin bu yeni yapılaşan bölgesinde yapılan binalarla konuşamıyorlarmış. Biz de onlarla arkadaş formlar yapalım istedik; hani başkasına da bizi şikayet etmesinler diye!?... İşte bu kaygımızdan çıktı *"tonoz çatı"*larımız.

Yine de ilk hayal ettiğimiz gibi olmadı binalarımız; hayaller zorlanınca daha iyisi olmuyor. İşverenimiz ise memnundu projeden; bitirmeye yakın satacaktı içinde yaşamak isteyenlere... Olmadı... Zira Çeşme'de çok fazla *"dublex"*(?!) konut vardı satılık. Yatırımın başarılı olması için hem farklı bir yapı olmalıydı, hem de pahalı olmamalıydı. Diğerlerinden kolayca ayırt ediliyordu binalarımız ama *"ucuz"* değillerdi. Yatırımın başarısını için mimari başarı şarttır; ama mimari başarı yatırımı başarılı kılmaya yetmez...

Bu çalışma yatırım olarak başarılı bir sonuç vermedi ama sanırım işverenimizle hayallerimizi yaklaştırdı. Sonraya kalmış iki parsel için *"tek katlı tasarlayalım"* dedi işverenimiz; *"ama çatıları yine tonoz formlarla olsun!"*... Olsun ya!...

İki parselde farklı iki proje tasarladık. Her ikisi de anlattığımız ilk hayalimize uygun oldu. Planların tümleyen bahçeleri ile komşuluk oluşturduk. Böylece her iki binanın da bahçe yönlerinde *"göz yaylımı"* artırıldı. Ancak arazideki çok az kot farklılığı batı yönündeki parsel lehinde kullanılarak, iki bahçe arasında 0,7 m.'lik bir kot farkı elde ettik. Bu fark ve alçak bitkiler sayesinde havuzlar, ferahlık hissi kaybedilmeden birbirinin görüş alanından çıkartılabildi.

Doğu parselindeki "L" plan şemalı binamızda ise kısmen ara kat, kısmen de birinci kat oluşturduk. Bu gabari yükselmesi, bahçenin güneş kontrolü için de kolaylık sağladı. "L" şemanın uzun kolundaki bu kat farklılıklarını, iki kollu merdiveni hem yatay, hem düşey doğrultuda ulaşım kanalı olarak kullanarak oluşturduk. Bu planlama hem ulaşım payını düşürüyor, hem de merdiveni *"heyecanlı bir yol"* haline

"DÜMDÜZ TOPOĞRAFYAMIZIN GÜNEYİNDE YÜKSELEN TEPELERDEN ORTAYA ÇIKTI TONOZ ÇATILARIMIZ"

Batı parselindeki "U" planlı binanın bir kolundaki subasmanı 0,7 m. yükselttik. Böylece bu koldaki ebeveyn suiti, bahçeden bakışlara karşı kendini koruyabilir hale geldi. Karşı kolun tamamı ile orta kolun bir kısmını günlük yaşam mekânları oluşturuyor. Hacim sınırlarının fiziki olmadığı; köşeler ve tavandaki yükseklik farkları ile tanımlanan mekânlar bunlar. Yaşam mekânlarının hacmi, orta koldan akmaya devam ediyor; bu ulaşım alanına yatak odaları açılıyor. getiriyor; bunu işverenimiz söyledi... Bina iki katlı; ama dublex değil. Giriş kotundaki yaşama ve mutfak mekânlarının akışkanlığına merdiven de katılıyor. İki adet yatak odasının ve ortak banyolarının olduğu ara kat, giriş katından 1,40 m. yukarıda. Sahanlık mı yoksa kat holü mü olduğu, içindeki insanın ruh haline göre değişen alan, aslında giriş kotundaki mekânın devamı; onlar gibi bahçeye çıkılamıyor ama en güzel bahçe algısı buradan... Birinci kat ebeveynlere özel. Oturma

köşeleri, terasları, giyinme odaları, banyoları ve yatak köşelerini akışkan planladık; zira mahremiyet sınırı merdivene açılan kapıda.

Her iki binanın da ortak bir özelliği, tavanlardaki dinamizm. Tonozlar ya bir odanın tavanını belirliyor; ya da akışkan bir hacim içinde bir alt mekân... Odaların tonozları tefrişatın seyrelip, hareket alanının genişlediği bölümlere doğru yükseliyor. Ayrıca binalarda mekânların alan büyüklükleri ile tavan yükseklikleri arasında bir ilişki var: Küçük mekân, alçak tavana; daha büyük mekân, daha yüksek tavana; büyük ve çok mekânlı hacimler, yüksek tavanlara ve tonoz tavanlara sahip. Mekânlar konuşamıyor ama uzaysal orantıları ile insanla sürekli *"anlaşıyor"*lar.

Başarı!... Ama yatırım açısından... "U" planlı batı binası daha inşaatın ilk aşamalarında satıldı. Diğer konut da satılmış sayılır; çünkü *"yatırımcı işverenimiz"*, *"kullanıcı"* olmaya karar verdi!...

Peki ilk çalışmadaki hayallerimize ulaşabildik mi?... Tam olarak olmadı...

Hazırladığımız projelerimiz iç mekân malzemeleri ile bir bütün. Biz bu bütünü kurarken "ekonomik" olmaya da özen gösteriyoruz. (dikkat: *"ucuz"* değil...) "U" planlı batı binasının yeni maliki bu bütüne katılmayı tercih etmedi. Önce, malzeme ve tefrişat seçimlerini oldukça pahalı olacak şekilde değiştirdi. Ama sonra, -yapının karakteristik özelliklerinden birisi olan- beyaz pirinçli, beyaz çimentolu, taraklı mozaik sıvaların bir kısmını, mali gerekçelerle iptal ettiler. (bu sıvaya *"Ankara Tarağı"* da deniyor; bu dersimizdeki kazanımlarımızdan birisi de bu teknik; biz sevdik.) İptal edilen yüzeyler, yapının asıl yaşam alanlarından olan bahçeden de mekânsal değer kaybettiriyor. Oysa bu sıvanın maliyeti, tercihlerle artırılan maliyetin çok altında!...

Diğer binada ise işverenimiz, bizimle hayallerini paylaşmaya devam etti. Elbette mali kısıtlamaya bu binada da gidildi; ama önceliklere dikkat edildi. İç mekân malzemeleri ve sabit tefrişatta

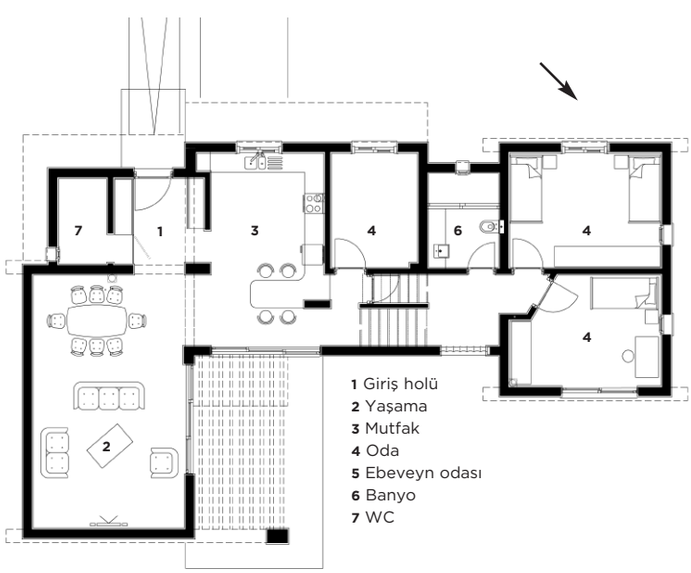

Doğu parselindeki "L" planlı yapı zemin kat ve ara kat planı

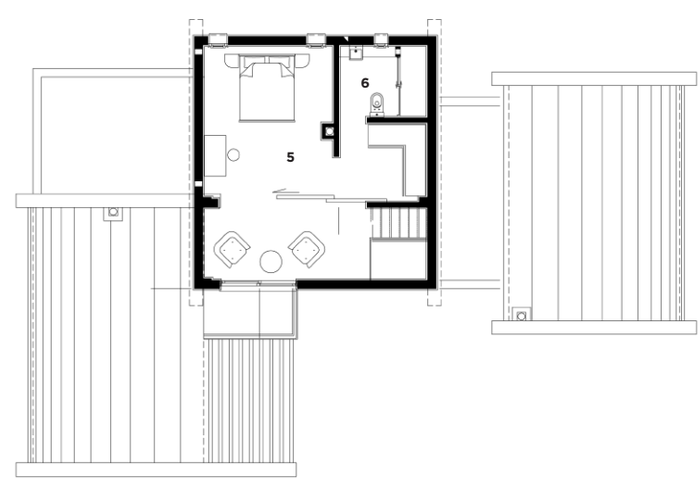

Doğu parselindeki "L" planlı yapı birinci kat planı

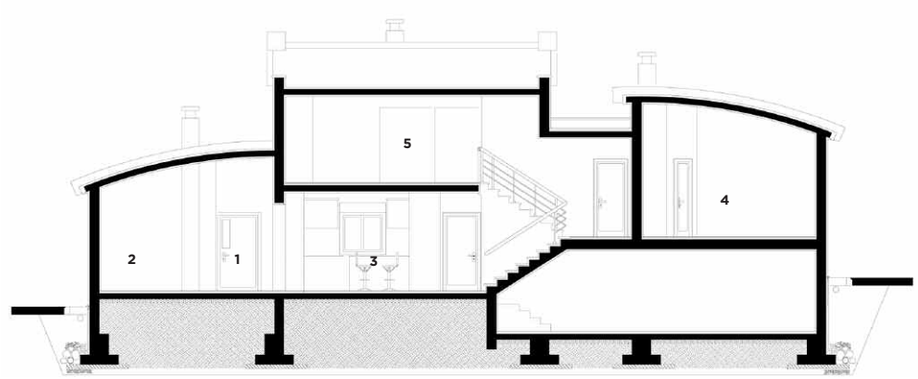

Doğu parselindeki "L" planlı yapı kesiti

"KULLANICI İŞİN BAŞINDAN İŞVERENİNİZ DEĞİLSE, SİZDE O BİNANIN O KADAR DA MİMARI DEĞİLSİNİZ"

seçimler genellikle işverenimizin zarif ve zevkli eşlerince yapıldı. Bu seçimlerde tasarım anlayışı değişmediği için hiç rahatsızlık duymadık. Üstelik ekledikleri tefrişat ögelerinin mekânsal değeri çok artırdığını düşünüyoruz. (Başka projelerde profesyonel olarak danışsak mı?.. galiba biz bu konuda biraz yetersiz kaldık !?...)

Bu projelerde mesleki uygulama sorumluluğunun gereklerini yerine getirirken, diğer projelerimize göre az emek harcadık. Hatta, oldukça ihmal ettik!... Bu ihmalkârlığımızın nedeni, inşaat sahasında kuvvetli bir dayanağımızın olması... İşverenimiz, yatırımcı yüklenici –ve sonunda- evin kullanıcısı, inşaat yönetimini, meslekdaşımız Murat Bozkurt ile yürütmeseydi, bize çok iş düşecekti. İşin sonunda, şimdi olduğumuzdan daha az memnun olabilirdik.

Sürecin sonunda pekiştirdik: *"Mimarın işvereni ister yatırımcı, ister malik olsun; aynı zamanda inşaat yüklenicisi olmasın."*... Ha!.. Bir de: *"Kullanıcı işin başından işvereniniz değilse, siz de o binanın o kadar da mimarı değilsiniz!..."*

Biz bu dersimizi de tamamladık; tasarladık, projelendirdik (tasarlamaya devam ettik), uygulanmasını takip ettik (tasarlamaya devam ettik), kullanıcılarına destek verdik (tasarlamaya devam ettik), öğrendik...

Boygar Özlen, Mimar

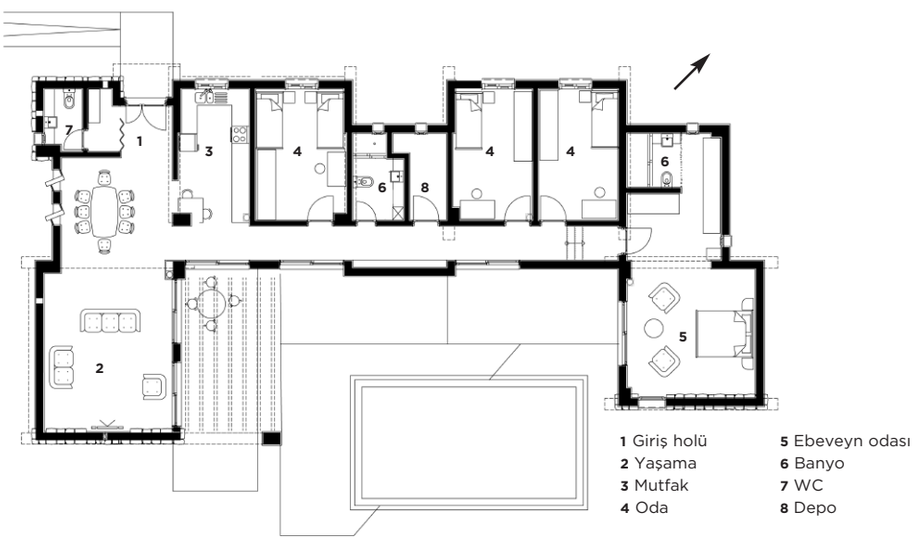

Batı parselindeki "U" planlı yapı planı

On Mimar

YAZAR **Gürhan Tümer**
YAYINEVİ **TMMOB Mimarlar Odası**
YAYIN TARİHİ **Eylül 2010**
ISBN **9786050100082**

Bu kitap mimarlar üzerinedir. Bu kitapta yer alan mimarlar çeşit çeşittir, birbirlerinden çok farklıdır. Örneğin, bunlardan biri gizemli bir mimardır; mimarisi gizemli bir yapı olan Süleyman Tapınağı ile ilişkilidir ve yarı saray yarı manastır olan El Escorial'a uzanır.
Bir başkası bir yandan "Bina Bilgisi" adlı bir mimarlık kitabı yazarken, "Feleğin Galoşları" adlı bir senaryoyu da kaleme almıştır. Bu yazıda Modernizm'in kurucuları arasında en önde gelen mimarlardan ikisinin kişiliğinin olumsuz yönleri, kavgacılığı, kendini beğenmişliği, vefasızlığı, savurganlığı, inatçılığı vb. ele alınmıştır. Konu edindiğimiz mimarların bir bölümü kendi kültürel değerlerinin dışında kalan kültürlerin ürünü olan mimari yapıtları hiç mi hiç kabullenmemiş, kabullenememiştir.
Aslında bir bilim adamı, bir gökbilimci olan, ama Londra'nın en önemli yapılarının başında gelen St. Paul Katedrali'ni inşa eden bir başka mimara da yer verilmiştir. Bu kitapta yer alan mimarlar arasında yaşadığı dönemin nitelikleriyle bağdaşamayan ve bu nedenle gözden düşen bir mimara da değinilmiştir. Seçtiğimiz on mimarın kimileri de, yalnızca mimarlıkla, mimarlığın "kendisiyle", yani binaların tasarımları ve uygulamalarıyla, Vitruvius'un üç ilkesiyle, modernizmle, "reel mimarlıkla" ilgilidir.

Ulaşım Paneli

YAYINEVİ **Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları**
ISBN **978-605-01-0037-2**
YAYIN TARİHİ **Aralık 2010**

Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin Uşak'ta 21-22 Kasım 2009 tarihlerinde düzenlediği bölge toplantısının ilk gününde Ulaşım Paneli gerçekleşti. Panel kayıtlarının redaksiyonlarından elde edilen aynı isimli kitabın amacı kentlerin yaşadığı ulaşım problemlerinin irdelenip Uşak özelinde geliştirilen ulaşım ana planına çözüm önerileri geliştirmektir.
Yürütücülüğünü Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal'ın üstlendiği panelde Erhan Öncü, İsmail Hakkı Acar, Ergun Gedizlioğlu ve N. Mehmet Arslantürk konuşmacı olarak yer aldı. Erhan Öncü kentleri ve kent merkezlerini ulaşım hasarlarından korumanın yollarını aktarırken, İsmail Hakkı Acar sunuşunda kentliler ve kent yöneticileri için ulaşım ve trafik vizyonunu irdeledi. Ergun Gedizlioğlu'nun taşıt sayısının artışına göre yapılan ulaşım planlamasının yanlışlığını dile getirdiği ve kentlerin ulaşım problemlerini çözmek için neler yapılması gerektiğine değindiği sunuşunun ardından N. Mehmet Arslantürk Uşak ulaşım planlamasını aktardı.

Seyfi Arkan'ın Yaşamı ve Mimarlığının Toplumsal Bağlamı

YAZAR **İlhan Tekeli**
YAYINA HAZIRLAYAN
Tuba Çakıroğlu Özerim
YAYINEVİ **Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları**
ISBN **978-9944-89-997-0**
YAYIN TARİHİ **Temmuz 2010**

Mimarlar Odası, Türkiye'nin mimarlık kültürüne katkıda bulunmuş ve bugün hayatta olmayan mimar(lar)ın anısını yaşatmak üzere, 2006 yılında bir Anma Programı'nı kurumsallaştırmanın ilk adımlarını atmıştı. Seçici Kurul bu program için Mimar Kemalettin'i seçmiş ve bu seçim mimarlık kamuoyuna duyurulmuştu. Mimarlar Odası, Anma Programı'nın 2008-2010 döneminde "Atatürk'ün mimarı" olarak bilinen Seyfi Arkan'ı anılmaya değer buldu. Afife Batur, Ali Cengizkan, Müge Cengizkan, Derin İnan ve Bülend Tuna'dan oluşan Anma Programı Komitesi üyeleri, Seyfi Arkan üzerine yapılacak çalışmalar için "MODERNİST AÇILIMDA BİR ÖNCÜ" temalı bir program belirledi. Bu tema bağlamında mimarın çalışmalarını içeren retrospektif bir sergi hazırlandı. 20-27 Nisan tarihleri arasında DESEM'de izleyenlerle buluşan serginin açılışında Prof. Dr. İlhan Tekeli "Seyfi Arkan'ın Yaşamı ve Mimarlığın Toplumsal Bağlamı" temalı söyleşisini gerçekleştirdi. Söyleşisinde biyografiden yola çıkarak Arkan'ın hayatındaki kırılma noktalarını saptayan Tekeli, saptadığı yedi kırılma noktasını yedi soru ile irdeleyerek toplumla bağını kurdu. Tüm üyelerimizin bu okumadan faydalanabilmesi amacıyla Tekeli'nin sunuşunu bir kitap aracılığıyla sizlerle paylaşıyoruz.